LJUDSKI TEDNIK

Leto II. - Lir 12.—, Jugolir 8.—, Din 6.—. Poštnina plačana Trst, 12. junija 1947 Spedizione in abbon. postale II.a gruppo Stev. 71

VSEBINA:

MEDNARODNA SOLIDARNOST V ENOTNEM SINDIKALNEM GIBANJU
NAŠE LJUDSTVO SE VEDNO PREGANJAJO
MORALNA GNJILOBA V JAVNIH USTANOVAH
V SOVJETSKI ZVEZI JE UKINJENA SMRTNA KAZEN
V BRDIH ČAKAJO JUGOSLAVIJO
GOBE, ZAKLAD V NAŠIH GOZDOVIH
USTVARITELJ NAŠE KNJIGE
NARODOPISNE SLICICE IZ REZIJE
RIBIŠKA JADRA PO OCEANIH
KOMU VZGOJA NAŠIH OTROK
HIGIJENA ŽENE IN ZDRAVJE MATERE

Nepotvorjena demokracija

Ne le politične stranke, parlamenti in vlade, knežji fevdalci in kralji, ampak celo največji reakcionarji — finančni in velekapitalistični mogotci — vsi se sklicujejo na demokracijo in se odevajo z demokratičnim plaščem, prikrojenim in odgovarjajočim «duhu časa».

Kratko povedano: Demokracija je že tako iznakažena in izmaličena, da skuša prijati istočasno gospodu in njegovemu hlapcu, mogotcu in siromaku, izkoriščevalcu in izkoriščancu. Zato se ne moremo čuditi, če zmedeno ljudstvo ne more tako lahko prodreti v njeno bistvo in naravo, v njen pomen in v njene vrednote. Čeprav sta minuli od njenih prvih poskusnih utrinkov na tleh starogrške ali helenske kulture že okrog dve in pol tisočletji.

Ni čudo! Sodeč po zgodovini človeštva, je demokracija menda živela samo takrat, ko je človeštvo prebilo svoje prvotno prirodno življenje, ko je srenja (občina) urejala njegove skupne potrebe. V kasnejših zgodovinskih dobah z različnimi družbenimi ustroji je izginila: v starem veku se je pri Grkih pojavila le za hip in formalno (navidezno), pri Rimljanih niti to ne, ker je družbena ureditev slonela na delu (proizvodnji) v zavojevalnih vojnah zajetih sužnjev, ki so kot pokorna živina služili bogati gospodi (patricijem); v srednjem veku (fevdalizmu) je bil zemljedelec brezpraven kraljev, knezov ali grofov podanik. V našem novem veku, zlasti odkar vlada moderni kapitalizem, pa lahko presodimo vsebino demokracije in njenih svoboščin po obstoječih družbeno-ekonomskih, političnih in kulturnih prilikah: protislovja in nesoglasja med produkcijskimi odnosi in družbenimi produktivimi silami (delovnim ljudstvom, brezobzirno izkoriščanje, navzkrižja, razdvoj, sovraštvo, nemir; razrušeno je notranje ravnovesje v poedincu, zrahljana družina — ta prvi in najpoglavitnejši sestavni del občestva, — razdraženi narodi, zbegano človeštvo. Povsod je vžgan pečat nasprotnih si interesov.

To so plodovi najnovejše demokracije iz kapitalistične filozofije ali njene družbene ureditve.

S pojmom «demokracija» je nekam tako kot s pojmom «delo»: Delo je samo po sebi vedno koristno, ker je prirodno uzakonjena nujnost. Kakor hitro pa je v službi naznatne manjšine, kot je to danes na mnogih zemljah, se spremeni v družbeno zlo. Tako je z demokracijo, ko je v zakupu.

Teorija (splošno veljavno tiskano pravilo) pravi, da pomeni demokracija voljo ljudstva, njegovo soodločanje, sodelovanje in pristanek pri vprašanjih splošnega značaja (gospodarstvo, politika i. dr.). In v praksi, v vsakdanjem življenju? Kaj, kako in v koliko odloča volja ljudstva? Kako naj soodloča suženj, lačni, odvisni, podrejeni? Kako in kje naj zastopa in brani svoje naravnopravno (etično) uzakonjene pravice? Kako naj jih uvažuje oni, ki je vzel demokracijo v zakup? Na to dobimo določen in jasen odgovor prav danes in posebej še na tukajšnjem kosu zemlje, kjer smo se mogli že neštetokrat prepričati, kaj lahko pričakujemo od te demokracije, pa naj nosi naziv krščanska, zapadnoevropska ali dolarska.

Naj pa ljudstvo soodloča pod kakršnimikoli pogoji, v kakršnihkoli odnosih in okoliščinah, v ta ali oni namen, na takšni ali drugačni razvojni stopnji, z večjo ali manjšo zavestjo, vedno in povsod je v tem izraz njegove večno žive težnje za boljšimi življenjskimi pogoji, za čim lepšim, slajšim in prijetnejšim življenjem.

Zastave držav, ki so udeležene na zagrebškem velesejmu

V tem in samo v tem je ves smisel demokracije in tako jo naše delovno ljudstvo tudi pojmuje. Za to pa ni potrebno učeno in globoko razglabljanje s filozofskimi dostavki in sklicevanje na družboslovce, diplomate, politike, katerih mnenja so čestokrat v navzkrižju s stvarnostjo in izzvenijo v lepo doneče fraze (besedičenje) oziroma v časnikarska protislovja, kot so n. pr. v besedah ameriške novinarke Thomson-ove: «Če želimo živeti v kolikor toliko razumnem svetu, bomo rabili v naši sredi naprednjake, konzervativce in reakcionarje, ki bodo vsi sodelovali in spravili drug drugega v prave meje». — Kakšne so te prave meje? So li izraz demokracije? In kakšne? Kako misli ta novinarka spraviti v sklad demokracijo naprednjaka in reakcionarja in doseči te «prave meje»? To je puhlo besedičenje in z duševno komodnostjo, ki ji ni na tem, da bi globoko in kritično pogledala v stvarnost. Ne segajmo predaleč, ko stojimo na odprti knjigi vsakdanjega življenja!

V tej demokraciji bi mogli uživati njene formalne svoboščine v nedogled, kritizirati vsevprek in tarnati o našem gmotnem in duševnem siromaštvu, ne da bi spremenili obupno stanje, ki že meji na prilike iz rimskega suženjstva, ko je bilo ljudstvo moralno že tako potlačeno, da je vpilo samo po kruhu in zabavi, dočim niso patriciji utešili svoje nasladnosti niti z ribami iz domačih ribnikov, ki so jih krmili z mesom sužnjev. Demokracija — svoboda tiska, vesti, združevanja, javna kritika — vse ti je dovoljeno. Saj beseda ni konj. Kakor hitro pa seže volja ljudstva po učinkovitih sredstvih, tedaj je «demokracija» iz sebe in se razgali v svojem surovem nasilju, podlih lažeh, natolcevanjih i. t. d.

Ali ni to onečaščenje poslanstva resnične demokracije? Ni to roganje njenim etičnim in moralnim vrednotam ter protislovje vsemu, kar njeni poborniki in pristaši svečano ponavljajo?

Nepobitno je dejstvo, da je to lažna, iznakažena demokracija. Njena vsebina je ona težnja, ki je izzvala nevzdržne družbene odnose, napetosti, protislovja in vsestranske ruševine.

More li taka demokracija nuditi pogoje razvoju in napredku, samostojnosti v presojanju, kulturnosti, dostojnosti, strpnosti, uvidevnosti, pavicoljubnosti in drugim moralnim vrlinam? Vzemimo dobrim 9/10 človeške družbe življenjske možnosti in proglasimo: Svoboda za vse! Kdor si ne zna razlagati te ironije, ki je naravna posledica lažne, formalne ali izmaličene demokracije, ali če hočete: kapitalistične gospodarske demokracije, je naiven idealist-sanjač ali pa računar, ki zasleduje svoje sebične namene na račun zbeganega in nepoučenega ljudstva ter skuša na vse mogoče načine utemeljiti upravičenost gnile in naglo razpadajoče obstoječe demokracije, ki jo prevarano delovno ljudstvo odklanja z rastočo spoznavnostjo, zavestjo in doslednostjo. Krvava borba iz narodno-osvobodilnega gibanja se je spremenila v borbo za gospodarsko obnovo. Pošteni, požrtvovalni in junaški voditelji v borbi — pa naj so ti tega ali onega svetovnega nazora in političnega prepričanja — iskreno vodijo svoje že dovolj izkrvavele narode tudi na gospodarsko-političnem področju, zavedajoč se resnice, da je izhodišče resnične demokracije v gospodarstvu, oziroma v produkcijskih odnosih — v gospodarski demokraciji. Širokopotezna, globoko in vsestransko poučena in znanstveno utemeljena načrtnost za dosego soglasja med proizvodnjo in potrošnjo, za pravično porazdelitev (menjavo) dobrin, oziroma za red, napredek delovnega ljudstva; ustvarjati ne po načelih sedanje demokracije; ne z nasiljem, medsebojnim izkoriščanjem, razdvajanjem in sovraštvom, ampak vzajemno, z medsebojno pomočjo in sodelovanjem, drug z drugim — na načelih nove ljudske demokracije.

Ali ni to veličastno in plemenito delo?

Zato se ljudstvo prebuja in vključuje v ta pokret svoje tvorne sile, ki bodo kljub oviram od strani njih podtalnih sovražnikov in svojim pogreškom in nedostatkom — ki so pri takem podvigu in moralnih ruševinah kot dediščine izmaličene demokracije razumljivi — kaj kmalu izvojevale novo nepotvorjeno demokracijo.

JANKO FURLAN

Mlade sile v plemenito tekmo!

Za Mednarodni mladinski festival v Pragi se pripravlja tudi naša mladina. V krogih organizirane mladine in tudi izven organizacij samih se skupine kakor tudi posamezniki pripravljajo v raznih panogah in strokah kulturnega, športnega in strokovnega udejstvovanja in ustvarjanja.

Naša mladina hoče pokazati svojo ustvarjalno silo, hoče dokazati, da je vredna tistega mesta, ki ji ga prisojamo in ki ji pripada.

Okvir priprav je zelo širok in tu ne mislimo na tehnično pripravo za Prago samo, ampak na priprave za vsebinski program, ki zajema strogo umska umetniška dela perea, ki so jih prijavili in jih še nadalje prijavljajo mladinci, dalje dela mladih umetnikov palete in dleta odrske in vokalne ter instrumentalne glasbene umetnosti. Strokovno izučeni vajenci in mladi delavci po tovarnah in delavnicah pripravljajo razne miniaturne modele in umotvore. Naša mladina bo v Pragi pokazala tudi svojo sposobnost v vseh vrstah in panogah športa: v nogometu, veslanju, plavanju, telovadbi in tudi aeromodelarstvu.

Pri vsem tem pa se morajo vsi, ki se pripravljajo za Praški mladinski festival, zavedati, da se bo pred Praškim festivalom vršil festival tudi v Trstu. Tu bodo mladinci in mladinke pokazali svoje ustvarjalno sile in v plemenitem tekmovanju med seboj bodo prišli do izraza najboljši izdelki, ki bodo s tem dobili odobritev, da lahko zastopajo mladino STO ja v velikem mednarodnem mladinskem tekmovanju v Pragi.

Mladina STO-ja! Še malo časa nas loči od Praškega festivala, zato krepko in odločno na delo. Začeto delo je treba dokončati, dokončano izpopolniti. Na tak način boš na Praški festival poslala ljudi, ki bodo dostojno zastopali tebe in vso tvojo ustvarjalno moč in s tem pokazala mladini vsega sveta, da je mladina STO-ja zares ono, kar se o njej toliko govori in piše, namreč mladina borbe in izgradnje svoje lepše in boljše bodočnosti.

Kongres Mednarodnega novinarskega združenja v Pragi

Tisk mora služiti

miru in bratstvu med narodi

Živimo na ozemlju, kjer je mednarodni velekapital montiral dobršen del svojega reakcionarnega aparata, katerega delovanje spremljamo na vsakem koraku. Posebno vlogo so mednarodni reakcionarji poverili svojemu tisku, ki ga tukaj in povsod vzdržujejo s svojim kapitalom in za katerega so najeli vse one, ki so jim pripravljeni služiti, od bivših tržaških fašističnih in profašističnih pisunov, pa do raznih belogardističnih in drugih kvizlinških beguncev iz Jugoslavije. Zato se ta tisk v bistvu, t. j. po ciljih, ki jih zasleduje in po načinu pisanja ne more v ničemer razlikovati od onega, ki je služil fašističnim oblastnikom med vojno in pred njo, razen v tem, da je toliko nevarnejši v kolikor uporablja za krinko svojega fašizma demokratično masko.

Ta tisk je pri nas in povsod, kjer izhaja direktno v službi imperialistov, ki iz raznih pozicij in iz raznih dežel hujskajo na novo vojno. Glede na to dejstvo in na popolno zatiranje svobodnega tiska v deželah z reakcionarnimi režimi, so na kongresu mednarodnega novinarskega združenja, ki se je te dni zaključil v Pragi, delegati demokratičnih dežel smatrali za nujno potrebno opozoriti javnost na vlogo tega tiska in razpravljati o nalogah novinarskega združenja v zvezi z zagotovitvijo svobode tiska in informacij in preprečitvijo zlorabe teh svoboščin za protimirovne naklepe.

Tako je šef sovjetske delegacije Judin med drugim poudaril važnost tiska in informacij v sedanjem svetu in se dotaknil zlorabljanja tiska v fašistični Nemčiji, ko je bil uporabljen za propagiranje fašističnih idej, za pripravljanje razbojniške vojne ter spreminjanje narodov v sužnje nemških baronov in imperialistov. Poudaril je, da imamo zdaj, dve leti po končani vojni, še vedno, ne samo v Nemčiji, marveč tudi v drugih deželah fašiste, ki hujskajo na novo vojno.

O liku pravega novinarja je šef sovjetske delegacije poudaril, da mora novinar služiti miru in bratstvu med narodi, da mora biti pošten in nepristranski, neodvisen od velikih monopolistov, lastnikov agencij in listov. Boriti se mora za prijateljske odnose med narodi in smatrati borbo za načela neodvisnosti in enakopravnosti za častno dolžnost.

Na koncu je pristavil, da mora kongres razglasiti neodvisnost novinarjev od monopolov, od lastnikov, ki v interesu bogatitve zasužnjujejo novinarje in delajo iz njih ljudi, ki prodajajo svojo čast, svobodo in neodvisnost, potem pa klevetajo in varajo ljudstvo. Judin je zaključil svoj govor z besedami: *»Pravica novinarja mora biti nedotakljiva. Nihče mu ne sme braniti pisati resnice o tistem, kar vidi, o tistem, kar proučuje in smatra, da je koristno za resnico in demokracijo, za mir in varnost. Kongres se mora izreči za svobodo tiska, za njegovo osvoboditev izpod jarma imperialistov in dobičkaželjnih lastnikov, za svobodo tiska, ki pošteno brani mir in varnost, svobodo in demokracijo, za svobodnega in realnega novinarja, ki pošteno služi ljudstvu svoje dežele in narodom vsega sveta, braneč resnico in pravico kot zastavo svojega visokega poklica.«*

Delegatom kongresa je bil razdeljen protest Zveze grških novinarjev in EAM-a, v katerem grški novinar Vasos protestira, da mu predsedstvo kongresa ni dovolilo seznaniti delegate z razmerami v Grčiji. V protestu je rečeno, da je v sedanji Grčiji svoboda tiska povsem uničena in da ječe novinarji po zaporih in koncentracijskih taboriščih. Prepričan, da je glavni cilj kongresa zaščita svobode tiska in podpiranje novinarjev, ki trpe in se bore za demokratične ideale, prosi grški delegat Vasos, naj kongres posluša glas stotin grških demokratičnih novinarjev.

Nato je povzel besedo jugoslovanski delegat Ivo Sarajčič, ki je v svojem govoru izjavil:

»Za nas Jugoslovane je svoboda, neodvisnost in pravica sveta stvar. Zato zelo cenimo svobodo tiska in neodvisnost novinarjev. Smatramo, da je svoboda tiska — svoboda pravice, resnice in poštenosti. Nasprotno pa so laži, klevete in obrekovanja, na žalost, še vedno v tako imenovanem svobodnem tisku posameznih držav ter so po našem mnenju največji sovražniki pravičnega in zares svobodnega tiska. Svobodni tisk spoznamo lahko že na prvi pogled. Tudi je borec za demokracijo, borec za življenje dostojno človeka v vseh državah na svetu in borec proti vsem pojavom fašizma in je proti vsakršnemu izkoriščanju človeka po človeku. S takšnim prepričanjem je prišla naša delegacija na ta kongres in bo prispevala vse, da se na njem ta načela utrdijo.«

Nerazumljivo pa je, da so delegacije, ki se trudijo demantirati vse tisto, kar je temelj naše organizacije. Tako je neki gospod tukaj trdil, da vlada v njegovi državi totalna svoboda tiska in navedel bom, kakšna

(Nadaljevanje na 2. strani.)

PO ŠIROKEM SVETU

MED TEDNOM

Varnostni svet OZN je na svojem zadnjem izrednem zasedanju sklenil, da se pošlje v Palestino posebna anketna komisija, ki naj podrobno proučí palestinsko vprašanje in naj nato poda poročilo za prihodnje zasedanje generalne skupščine, ki bo 'eseni.

Člani te anketne komisije so sklenili, da bodo imeli svojo prvo sejo v Palestini 16. junija, na kateri bodo obravnavali naslednji delovni načrt:

1. Komisija bo zahtevala od uprave v Palestini, naj ji razloži svoje stališče in svoje posle;
2. Komisija bo zahtevala od Židov in Arabcev poprejšnje izjave v zvezi z njihovimi stališči;
3. Komisija bo obiskala židovske in arabske pokrajine, da bi ugotovila dejstva na kraju samem;
4. Komisija se bo nato vrnila v Jeruzalem, kjer bo zasliševala priče.

Ustaški zločinci dobili zasluženo kazen

V Zagrebu se je končal proces proti skupini vojnih zločincev, ki so kot voditelji tako imenovane Nezavisne hrvaške države podpirali nemškega in italijanskega okupatorja in povzročili toliko gorja nad hrvaškim ljudstvom in ki so jih zavezniki pred kratkim izročili jugoslovanskim oblastem.

Kvaternik Slavko, dr. Košak Vladimir, dr. Alajbegović Mehmed, dr. Kulenović Osman, Navratil Miroslav in Perčević Ivan so bili obsojeni na smrt s streljanjem, na izgubo državljudstvom in ki so jih zavezniki pred moženja.

Z njimi je bil sojen tudi Kasche Sigfrid, Hitlerjev poslanik pri hrvaški vladi in obsojen na smrt na vešalih.

Poljski sejm proti špekulaciji

Poljski sejm (ljudska skupščina), ki je pred kratkim zaključil svoje zasedanje je z ogromno večino glasov sprejel zakon, s katerim je dal izredna pooblastila vladi za boj proti draginji in špekulaciji. Na tem zasedanju je sejm tudi odobril poljsko-francoski dogovor o kulturnem sodelovanju ter trgovinsko pogodbo med Poljsko in Švedsko.

★

Italijanska splošna konfederacija dela je 9. t. m. končala svoj kongres. Na volitvah v nov odbor, ki ga tvori 75 članov je bilo izvoljenih 38 komunistov, 20 socialistov, 11 članov krščanske demokracije, 2 socialista Saragatove skupine, 2 republikanca ter po 1 delegat stranke anarhistov ter akcijske stranke.

Grška monarhofašistična vlada v skrbeh

V grških vladnih in političnih krogih vlada velika zaskrbljenost zaradi povečanja aktivnosti grške demokratične armade, ki je zadnje čase napadla tudi nekatera večja mesta n. pr. Florino, Vilkis, Livadio in druge. Ker dosedanja mirnodobska vojska ne zadostuje za borbo proti grški demokratični armadi, so po poročilih grškega tiska Američani pristali na to, da se grška vojska poveča na 50 tisoč mož. Razen tega namerava grška vlada razširiti obsedno stanje tudi na druga grška mesta, izvesti v teh mestih večje aretacije in s tem preprečiti, da bi iz teh mest ljudje bežali v partizane.

Ameriška demokracija

Velikim monopolom in denarnim mogotcem v Z. D. A. je z raznimi manevri in z znanim parlamentarnim glasovalnim strojem uspelo, da je bil sprejet zloglasni predlog protidelavskega zakona Tafta in Hartleya, ki ukinja osnovne pravice delavcev.

Po vesteh Associated Pressa je tudi senat sprejel ta zakon, in sicer s 54 proti 17 glasovom. Zakon bo stopil v veljavo, če ne bo Truman uporabil svoje predsedniške pravice veta.

Mednarodna solidarnost

v enotnem sindikalnem gibanju

Skoraj istočasno s kongresom mednarodne zveze novinarjev se v Pragi vrši zasedanje Svetovne sindikalne federacije.

Pravzaprav se istočasno vršita dve zasedanji, in sicer zasedanje Izvršnega odbora, ki se je začelo 6. t. m. in zasedanje generalnega sveta Svetovne sindikalne federacije, ki se je začelo 9. t. m.

Prvo zasedanje, t. j. zasedanje Izvršnega odbora je otvoril predsednik Svetovne sindikalne zveze Deakin in nato dal besedo predsedniku Zveze češkoslovaških sindikatov Zapotockemu, ki je med drugim rekel:

»Mednarodno sindikalno gibanje se mora zanimati za probleme nekaterih držav, posebno pa za tiste, ki so bile v vojni opustošene in tiste, kjer sindikalno gibanje nima svobode.

»Sindikalno gibanje lahko doseže največji uspeh samo tedaj, če bodo njegove sile osredotočene, t. j. če se uresniči enotnost mednarodnega sindikalnega gibanja na temelju mednarodne solidarnosti. Češkoslovaški sindikati imajo s svojimi člani, ki jih je okoli 2 milijona v tem pogledu dobre izkušnje. Zato prosimo, da ne pozabite pri reševanju nalog na to, da skuša mednarodna reakcija izkoristiti vsako našo napako in pomanjkljivost ter nas razdružiti in odstraniti.«

Za Zapotockim je predsednik Svetovne sindikalne zveze označil načela SSZ, ki bi obstojala v naslednjih točkah:

1. Vrniti svobodo sindikalnemu gibanju v državah, kjer je bila omejena, in pomagati pri ustanavljanju sindikalnih organizacij v zaostalih državah.
2. Omogočiti včlanjenje nacionalnih sindikalnih organizacij v Svetovno sindikalno federacijo in ojačiti gospodarske in industrijske interese organiziranega delavstva.
3. Po ekonomsko-socialnem svetu Združenih narodov sodelovati v največji meri v vseh organizacijah Združenih narodov in podobnih organizacijah za razširitev socialnega in gospodarskega programa delavcev na vsem svetu.

Izvršni odbor SSZ je podrobno proučil razna vprašanja, kot na primer položaj sindikalnih organizacij v Iranu in Trstu, nato je potrdil sklep Sveta SSZ, da se japonskim in nemškim sindikalnim predstavnikom dovoli prisostvovati sedanjemu zasedanju, toda le kot opazovalcem, medtem ko se predstavniki sindikatov južne Koreje in Indonezije smatrajo kot polnopravni delegati svojih sindikatov že članov SSZ.

Razen tega je Izvršni odbor sklenil, da bo v bodoče, preden bo dovolil sprejem novih članov v Zvezo, dobro proučil položaj sindikatov v njihovih državah.

Nadalje je Izvršni odbor pregledal rezultate konference afriških sindikatov, ki je bila od 10. do 13. aprila t. l. v Dakarju. Na tej konferenci so delegati kolonialnih sindikatov afriškega kontinenta poročali, da na vsem afriškem ozemlju ni delavske zakonodaje, da tamkaj ne priznavajo najosnovnejših pravic delavcem, da se izvaja rasno razlikovanje in da domačini živijo kot sužnji.

Izvršni odbor Svetovne sindikalne zveze je sprejel še dve resoluciji in en sklep, in sicer resolucijo o Palestinskem vprašanju, resolucijo o Iranskih sindikatih ter sklep o tržaški sindikalni organizaciji.

Resolucija o Palestinskem vprašanju zahteva od angleških oblasti, da se Židom dovoli prost vstop, oziroma vselitev v Palestino. Resolucija o iranskih sindikatih zahteva od iranske vlade, da dovoli svobodno sindikalno delovanje iranskim sindikatom. V primeru, da se predlogi te resolucije ne bi izvajali, bo Izvršni odbor prisiljen predložiti to vprašanje Gospodarsko socialnemu svetu O.Z.N.

Sklep o tržaški sindikalni organizaciji pa predvideva, da generalni svet Svetovne sindikalne federacije uradno odobri sprejem Glavnega odbora tržaških sindikatov v Svetovno federacijo z veljavnostjo od 1. januarja t. l. in da je potrebno podaljšati rok tržaškim sindikalnim delavcem, da se združijo.

V istem sklepu se nadalje pozivajo pristojne organizacije, ki se pogajajo o združitvi, da izpolnijo svojo nalogo še pred naslednjim zasedanjem izvršnega predsedstva Svetovne sindikalne federacije.

Jugoslovansko-romunsko bratstvo

jamči napreden razvoj obeh dežel

V soboto 7. t. m. dopoldne so s posebnim vlakom prispeli v Beograd predsednik romunske vlade dr. Peter Groza, podpredsednik vlade Tataresku, minister za industrijo in trgovino DEZ, minister za prosveto Vojtek ter njihovo spremstvo.

Na beograjskem kolodvoru so jih čakali člani jugoslovanske vlade in predstavniki jugoslovanskih oblasti z maršalom Titom na čelu ter mnogi člani diplomatskega zbora v Beogradu.

Romunski politični predstavniki so obiskali maršala Tita, Predsedstvo Ljudske skupščine in ministra za zunanje zadeve Stanoja Simiča.

Predsednik vlade Josip Broz Tito je v soboto priredil na čast romunskih gostov kosilo, pri katerem so bile navzoče razen gostov mnoge jugoslovanske vodilne osebe.

Med kosilom je maršal Tito nagovoril goste s kratkim nagovorom, v katerem je očrtal že stare zveze jugoslovanskih narodov z romunskim narodom in dejstvo, da med Jugoslavijo in Romunijo ni bilo v preteklosti nikakih večjih spopadov ali nesoglasij. Nato je nadaljeval:

„Razume se, da se z ustvarjanjem nove Jugoslavije in prerojene Romunije ustvarjajo tudi boljši pogoji za vzpostavitev še tesnejših, še bolj prijateljskih odnosov, pogoji za še tesnejše politično, ekonomsko in kulturno sodelovanje." Nadalje je Tito rekel: „Poglobiti in utrditi naše odnose, ustvariti ekoomsko in politično sodelovanje in obenem ustvariti stabilnost ter omogočiti našim narodom miren razvoj, pomeni velik prispevek k utrditvi miru v svetu, zmagi miru nad vojnimi hujskači."

Na Tjtov govor je odgovoril minister Groza v kratki zdravici, v kateri je omenil skupno borbo proti habsburškemu jarmu in skupno borbo proti ostankom fašizma ter proti imperializmu v sedanji dobi ter nadaljeval:

„Po tej vojni, kakor je znano, vidimo, da imperialistične težnje še niso izginile. To vemo, smo pa prav tako prepričani, da se more s sodelovanjem vseh miroljubnih sil na svetu preprečiti uresničenje teh stremljenj. Mi želimo to sodelovanje, mi gremo po poti preprečevanja akcij sovražnikov miru in nikoli ne pozabljamo, da imamo soseda, ki gredo po isti črti, po kateri stopamo mi."

V svojem govoru je romunski predsednik vlade Groza z navdušenjem pohvalil polet izgradnje Jugoslavije in rekel, da se oni želijo navzeti tega ustvarjalnega duha in živeti v dobrem prijateljstvu s sosednimi narodi, ne da bi iskali svoje sreče onstran Oceana, temveč v svoji lastni sili, ki bo ustvarila čim boljšo bodočnost.

Ob priliki tega obiska je predsednik Prezidija Ljudske skupščine FLRJ dr. Ivan Ribar izročil predsedniku Grozi in njegovim spremljevalcem visoka odlikovanja.

Ramadier v stiski

Kot odgovor na pritisk, ki ga izvaja Ramadierjeva vlada v Franciji proti delavcem s tem, da dopušča dviganje cen blagu, dočim na drugi ne dovoli povišanja mezd, se iz dneva v dan stalno bolj širijo stavke, ki ogrožajo vse francosko gospodarstvo. Francoske delovne množice z ogorčenjem opažajo manevre francoske vlade, ki obrača svojo politiko vedno bolj v desno za račun francoskega in tujega kapitala in proti interesom francoskih delovnih množic. Najbolj učinkovita in za vlado najbolj nevarna stavka je verjetno stavka železničarjev. Preko 150 tisoč francoskih železničarjev je v stavki. Železnice prevažajo le hitro pokvarljivo hrano in pošto, dočim je ves drugi prevoz ustavljen. Vlada je sicer dala na razpolago vsa razpoložljiva vojaška prometna sredstva in tudi del vojnih letal za prevoz potnikov, toda le za one osebe, ki lahko dokažejo izredno nujnost potovanja. Kljub temu vsa ta prometna sredstva, ki jih je dala vlada na razpolago, še iz daleka ne zadoščajo potrebam in je zato skoraj ves promet paraliziran.

Podpredsednik francoske skupščine Jacques Duclos je ob neki priliki izjavil, da je „politika sovraštva proti delovnim množicam, ki prevladuje v sedanji vladi, za francosko republiko usodna".

Po zadnjih vesteh se je stavkovni val razširil tudi na francoski Alžir v severni Afriki, kjer so pristaniški delavci stopili v stavko in zahtevajo nujno povišanje plače.

★

9. t. m. je bila podpisana v Londonu poljsko angleška trgovska pogodba, ki predvideva izmenjavo blaga med Poljsko republiko in Anglijo. Anglija bo dobavljala Poljski stroje, kemične proizvode in sploh industrijske izdelke; v zameno bo dobivala iz Poljske živež.

Tisk mora služiti

(Nadaljevanje s I. strani)

je v resnici svoboda tiska in svoboda obveščanja v tej državi:

V enem letu je bilo v tej državi prepovedanih 12 dnevnikov in sedaj izhajajo ilegalno kakor med fašistično okupacijo. Prepovedani so listi v Volosu, Larisi, Trikali itd. Ubita sta bila demokratična novinarja Vitalis in Kliremans. Samo v Solunu ali Mitileni je zaprtih 45 novinarjev, od katerih je bila večina obsojena na dosmrtno ječo ali 20 let robije. Okrog 10 novinarjev je v taboriščih na Egejskih otokih. Samo proti listu »Rizospastis« je bilo dosedaj nad 100 sodnih razprav. V Solunu je bilo pri nekem fašističnem izpadu ubitih 7, ranjenih pa 5 grafičnih delavcev.

Vse to je do neke mere razumljivo, če vemo, da je eden izmed gospodov delegatov grških monarhofašističnih novinarjev tudi minister za informacije v Tsaldarisovi vladi prav v tistem času, ko so bili najhujši napadi proti svobodi tiska v Grčiji.«

Izjave jugoslovanskega delegata so bile burno pozdravljene. Za njim je govoril še angleški delegat Jay, nato pa predsednik Svetovne sindikalne federacije Leon Jouheaux, ki je naglasil, da je skupna naloga Mednarodnega novinarskega udruženja in Svetovne sindikalne federacije brezkompromisna in vztrajna borba za mir. Svet ne bo mogel resnično živeti, narodi ne razvijati se, dokler ne bo na temlji zavladal mir.

* * *

Naš lokalni reakcionarni tisk in njegovi gospodarji so seveda šli tiho in skorajda brez omembe mimo tega novinarskega kongresa. Prav nič čudnega. Objaviti nepopačeno izjave velike večine delegatov o moralnih čednostih novinarjev in o vlogi poštenega tiska, bi pomenilo zanje toliko, kot s prstom pokazati na lastno politično amoralnost in skesati se svoje nečastne vloge. Toda kje ste še videli najbolj zakrknjenega bandita, da bi se kesal svojih zločinskih dejanj?

ČLANI AMERIŠKIH OPERNIH ORKESTROV SO STOPILI V STAVKO

BIVŠI MADŽARSKI MINISTRSKI PREDSEDNIK NAGY, KI JE POBEGNIL V ŠVICO, KER SO ODKRILI NJEGOVO ZVEZO Z ZAROTO PROTI REPUBLIKI

BIVŠI ZUNANJI MINISTER GYONGYOSI, KI PRI ZAROTI TUDI NI NEDOLŽEN

RUSKI IN AMERIŠKI VOJAŠKI STROKOVNJAKI NA EKONOMSKI KONFERENCI V OKUPIRANEM BERLINU

ANGLEŠKA OKUPACIJA ABESINIJE JE TAKA KOT KAŽE ZGORNJA SLIKA

MINISTER ZA INDUSTRIJO ZVEZNE VLADE FLRJ — BORIS KIDRIČ JE V ZAGREBU OTVORIL PRVI POVOJNI VELESEJEM V JUGOSLAVIJI

PRED LJUDSKIM SODIŠČEM V ZAGREBU SO PRETEKLI TEDEN IZREKLI OBSODBO NAD USTAŠKIMI VOJNIMI ZLOČINCI. NA SLIKI: PREDSEDNIK LJUDSKEGA SODIŠČA HRVAŠKE

NAJZVESTEJŠI PAVELIČEVI PSI. PRVI JE MARŠAL KVATERNIK, DRUGI MINISTER KOŠAK, TRETJI MARŠAL USTAŠKE AVIACIJE NAVRATIL, ZA SVOJO ZVESTOBO HITLERJU IN ZA SVOJE ZLOČINE PROTI LJUDSTVU SO ZASLUŽILI SMRTNO KAZEN

FRANCO, TRETJI IZMED TROJICE FAŠISTIČNIH DIKTATORJEV, KI SO STRAHOVALI EVROPO. DANES JE FAŠIST FRANCO SIMPATIČEN ZAVEZNIK NOVIH VOJNIH HUJSKAČEV IN VATIKANA. NA SLIKI GA VIDIMO PRI NEKI PROCESIJI V MADRIDU

PO DOMAČI ZEMLJI

Naše ljudstvo še vedno preganjajo

Več kot dvajset let je trpelo naše ljudstvo. Ves čas med obema vojnama je moralo mirno prenašati najhujše nasilje, moralo je nezaščiteno dovoljevati, da režejo po njegovem telesu in ga uničujejo, ud za udom. (Kje so bili tedaj branilci človečanstva, zapadni demokrati?). Našemu ljudstvu so pripravljali uničenje od vseh strani: odvzeli so mu šolo, zatrli so njegova društva, požgali in odvzeli društvene domove, uničili gospodarske organizacije in mu prepovedali še njegov jezik. Nastavili so mu že množico zank, raznih organizacij za otroke in odrasle, da bi še prej dosegli svoj zločinski naklep. Vse do vojne in še potem je trajalo nasilje.

Napočila je doba osvobodilne borbe. Nič več se ni pomišljalo takrat naše ljudstvo. Predalo se je popolnoma veliki misli, da je svoboda blizu. S poti, na katero je sedaj stopilo, ga ni moglo odvrniti ne stopnjevano nasilje, ki so ga izvajali njegovi sovražniki, fašisti, Nemci, domobranci, niti ga ni moglo oplašiti streljanje in obešanje talcev in niti požiganje kraških vasi. Ljudstvo je vedelo, da mu svobode nihče ne bo podaril.

Svobodo si je naše ljudstvo priborilo samo s svojo partizansko vojsko. Zato si je tudi hotelo samo v svobodi urediti življenje. Svobodno si je izvolilo svoje predstavnike, ljudi, katerim je zaupalo, ki jih je poznalo kot prave demokratične borce.

Toda prišlo je drugače. Prevzeli so oblast tisti, ki so mislili, da imajo tu več pravice kot naša hrabra partizanska vojska. In takoj so pokazali, da jim volja ljudstva ni mar. Pokazali so, da jim odkriti borci za demokracijo niso simpatični. Ustanovili so razne »svete«, postavili guverner-je, ustvarili čudovito prikazen — civilno policijo in začeli ljudstvo žaliti na najbolj občutljiv način: z nastavljanjem belogardističnih učiteljev in profesorjev. In potem je šlo naprej: policija je streljala v množice, ko so branile svoje pravice; naše oblasti so morale zapustiti svoje prostore, izpraznili smo morali ljudske domove; požigali so celo naše knjige; zavedni učitelji in profesorji so bili pognani iz šol, naše knjige so bile zabranjene.

Čudili bi se, kako si more dovoljevati vsa ta nasilstva oblast, ki ji je določeno, da je le prehodna, da se v doglednem času umakne. Vendar čudimo se ne, kajti predobro jo poznamo, poznamo njene nosilce in njih interese. Če ne bi tako delali, potem bi to ne bilj več oni. In priznati jim moramo, svojo kolonialno politiko izvajajo temeljito, prebrisano in ne vedno brez uspeha, kajti plačanci se najdejo povsod. In povsod se dobe ljudje, ki so včeraj služili nacifašistom — in sicer so jim služili z mnogo večjo vnemo, kot se to zahteva od navadnega hlapca — danes pa služijo zapadnim «demokratom» (da navedemo samo en zgled: vojni zločinec Baraga).

Kar pa pri vsej stvari človeka le nekoliko čudi, je dejstvo, da se nasilja kot smo jih omenili, izvajajo še sedaj, ko smo vendar po vsem videzu blizu trenutka, ko bo oblast ZVU na tem ozemlju prenehala. Torej prav do zadnjega trenutka se hoče ta oblast norčevati iz našega ljudstva, iz njegove borbe, iz njegovih pravic. Ta oblast hoče, da naše ljudstvo o njej ne bo mislilo drugače kot o oni petindvajsetletni oblasti malo pred njo — s to razliko, da smo v tem primeru imeli opraviti s sovražniki, v drugem pa s prijatelji (tako smo mislili, sedaj ne mislimo več).

Kakor da ni dovolj krivic, kakor da je bilo še premalo izzivanja potrpežljivosti našega ljudstva, so se pred kratkim spravili na prostore naših organizacij v Nabrežini. Prišla je civilna policija in z orožjem v rokah prisilila tovariše, ki so bili tamkaj, da izpraznijo prostore. Nič zato, če imajo naše organizacije redno najemno pogodbo in za pol leta naprej plačano najemnino. Civilni policist je dal pri tem zelo avtentično pojasnilo: «Naša brzostrelka je zakon». (Sicer to že davno vemo).

Ljudstvo ni moglo vzeti mirno na znanje tega novega nasilja. Zbralo se je od vseh strani in protestiralo. Ni ga moglo pregnati niti pretepanje in niti streljanje civilne policije. Dve godbi sta neprestano igrali in množice so prepevale partizanske pesmi. Šele ko so se policisti umaknili, se je ljudstvo razšlo.

Naše ljudstvo, ki pošilja na ZVU protestna pisma s podpisi vseh vaščanov, prav dobro razume namene tega nasilja: oviratj delovanje antifašističnih organizacij. Oviratj enega pomeni pomagati drugemu. Tako misli naše ljudstvo in nikako izmikanje ga ne more preslepiti. Ni njegova krivda, če tako misli, ampak tistih, ki mu že dve leti dajejo povod, da si je ustvarilo tako mišljenje.

Moralna gniloba v javnih ustanovah

Zdi se, da se je začelo... Kamor potipaš, sama gniloba. Človeku se mora zagnusiti.

Najprej policija, ta policija, ki «ni slabša od londonske (ubogi London!) Eno leto je trajalo, da je svet zvedel, da so se vršile tatvine Unrrinega sladkorja lansko leto pod zaščito te za tržaško prebivalstvo tako koristne ustanove. In šlo je za milijone. No, potem so prišle na dan še druge lepe stvari: tihotapstvo cigaret po policiji na veliko. Toda ker je ta policija menda najboljša na svetu in nikakor ne gre, da bi novinarji o njej pisali nelepe stvari, so nekaj časa ostali novinarji brez vesti, dokler končno ni pripoznala sama ZVU, da se na policiji res vrše čudovite nečednosti. Da pa zna biti policija tudi stroga v teh zadevah, so najbolj občutili policaji sami, tisti namreč, ki so preveč pogumno dregnili v to smrdljivo brozgo: Postavili so jih na razpoloženje, tako da je sedaj vsaj pred njimj mir; nazadnje bi ti vragovi še kaj izvlekli na dan — to je vendar pomanjkanje policajske zavednosti!

Tako torej ta slavna Civilna policija nj le instrument ZVU za zatiranje demokratskih stremljenj našega ljudstva, temveč je v njeni sredi tudi kup nemorale in čisto navadne kriminalne nepoštenosti. In potem so še visoki gospodje, ki jo hvalijo! Naše ljudstvo ima za vsako stvar primeren pregovor. Kateri bi bil tukaj najbolj primeren? Ali tisti: vrana vrani oči ne izkljuje, ali pa oni bolj preprosti: gliha vkup štriha?

Potem so prišle na dan Sepralove nečednosti. Ustanova, ki naj pomaga ljudstvu pri nabavi najnujnejših življenjskih potrebščin, pa s svojimi umazanimj manipulacijami pomaga dvigati cene in pospešuje črno borzo.

In končno magistrat, oziroma njegov del: urad za razdeljevanje živilskih nakaznic. Te dni so namreč prišli na sled čudnim poslom nekih tamkajšnjih uradnikov — gre menda za malo višje uradnike — in uradnic. Že dve leti so se vršile kupčije z živilskimj nakaznicami v škodo prebivalstva in v nepošteno korist nekaterih lopovov. Podrobnosti še niso znane, a saj tukaj niti niso važne.

Človek se le še vpraša, kje je še kaj poštenosti? Nihče nima pravice neutemeljeno dvomiti v osebno poštenost kogarkoli: Toda mar je prijetno, ako že skoraj nikjer ne boš mogel imeti sigurnega občutka, da imaš opravka s poštenimi ljudmi? In ali je prijetno uradniku v uradu, iz katerega so pobrali kopico nepoštenjakov? Alj ne pade pri tem ugled tudi tistih, ki so pošteni?

Odkod vsa ta gniloba, kdo je zanjo odgovoren? Danes pogostoma slišimo besede: s samim zaslužkom ni mogoče živeti, moraš iskatj še kaj drugega, ali ukradeš ali kako drugače «zaslužiš».

Daleč smo od tega, da bi s takimi mnenji soglašali. Žalostno pa je, da je tako daleč sploh prišlo. In zato mora bitj nekje krivda. Danes se ne nameravamo spuščatj v daljše razglabljanje. Ugotavljamo samo, da tisti, ki v Trstu upravlja, ni brez krivde. Natančneje bomo o tem govorili kdaj drugič.

Umrl je prof. Jože Bevk

Leta 1923. je prišel kot mlad profesor na tolminsko učiteljišče. Naravno je, da smo mu bili študentje bližji kot marsikateri stanovski tovariši, ki so bili po rodu Italijani in zvesti sluge fašizma, ali pa so se v strahu da izgubijo zasluženo pokojnino, zaprli sami vase. Jože ni spadal ne k prvim, ne k drugim, on je bil ves naš. kot študent med študenti.

Poučeval je slovenščino, tisti predmet, ob katerega so se najčešče spotikali in kateremu bi bili najraje odvzeli pravico, da spada v razred. Že samo to je bil razlog, da smo bili navezani nanj bolj kot na kogar koli. Po drugi strani nas je privlačeval njegov mladostni zanos, njegova skromnost, odkritost in poštenje. Morda se niti sam ni zavedal, koliko nam daje iz svoje bogate notranjosti, s kolikimi vezmi so priklenjeni nanj njegovi dijaki. Z njimi je bil v šoli, na nedeljskih izletih, v tolminskih hribih in ob počitnicah, ko so odhajali na svoje domove. Mnogo let pozneje mi je pravil, kolikokrat je prehodil pot iz Cerkljanskega skozi Trnovski gozd, Vipavsko dolino in na Kras, ko je šel k enemu ali drugemu izmed svojih študentov na obisk.

Ta življenjska doba, ki je bila zanj najlepša in na katero se je često rad vračal v svojih spominih, je trajala le tri leta. Fašistična država ni imela zanj več kruha. Šel je v Maribor, kjer je bil do leta 1941. na realni gimnaziji. Tudi tam je bil svojim učencem profesor in tovariš.

V Ljubljani, kamor je pribežal iz Maribora, je takoj vstopil v vrste OF in šel po razpadu Italije v partizane. Bil je sprva korektor v Centralni tehniki, kjer mu je tiskarski prah naglodal šibka pljuča. Pozneje je bil v prosvetnem oddelku SNOS-a, po osvoboditvi pa je prišel na Primorsko in delal kot referent za srednje šole v Trstu. Zavest dolžnosti je bila močnejša od zavesti, da je treba ukreniti nekaj tudi za svoje zdravje. Ko se je za to odločil, je bilo že precej pozno.

Na Golniku je večkrat pripovedoval, da se ne bo mogel več vrniti v Trst, da potrebuje dobrega, gorskega zraka. Sanjal je o svojih tolminskih hribih, ki mu bodo vrnili zdravje in katere je ljubil tako neizrečeno. Te sanje je pretrgala mnogo prezgodnja smrt. Primorska zemlja bo vedno hvaležna svojemu zvestemu sinu! *Mara*

★ TRETJA OBLETNICA SMRTI PRIMORSKEGA BORCA

Spomladi 1944. leta si je primorsko ljudstvo z velikim poletom in borbenostjo, ki je lastna tej pokrajini, zgradilo svojo oblast. V teh pomladanskih mesecih se je vršilo nešteto zborovanj, na katerih je prisostvovalo po več tisoč ljudi, velikokrat prav v neposredni bližini sovražnikovih postojank. Na mnogih takih zborovanjih je govoril najstarejši primorski borec tov. Srebrnič, član Pokrajinskega odbora OF za Slovensko Primorje. Primorsko ljudstvo je navdušeno sprejemalo njegove bodrilne in prepričevalne besede. Kakor Trst, Istro, Kras, Vipavsko dolino, tako je zajel osvobodilni duh tudi Slovensko Benečijo, ki je bila najbolj zatirana. Tudi Benečani so začutili, da je prišel čas, o katerem se dolga leta niti sanjati niso upali, čas boja z vsemi razpoložljivimi sredstvi za osvoboditev. Tudi v Benečiji in v Brdih so se izvajale volitve. Tudi tja so morali člani Pokrajinskega odbora. Tovariš Srebrnič se je odločil, da gre v te kraje.

Prisrčno je bilo slovo sončnega junijskega jutra na sedežu POOF, preden smo odšli na pot. Nihče pa niti od daleč ni slutil, da stiska tovarišu Srebrniču poslednjič roko in da bo to njegovo zadnje potovanje. Vsaj vsi, ki smo živeli zadnje mesece z njim, smo imeli vtis, da zanj leta ne minevajo. Tovariš Srebrnič je bil človek, ki ni poznal težav in utrujenosti. Bil je vedno dobro razpoložen, tudi v najtežjih okoliščinah je znal s svojimi dovtipi dvigati razpoloženje svoje okolice. Površni opazovalec se je kar lahko zmotil pri presoji njegove starosti. Na prvi pogled si imel vtis, ko si ga videl z njegovo sivo brado, da imaš pred seboj starčka, a že po prvih besedah z njim si se prepričal, da si se zmotil. Njegove svetle živahne oči, ki so zaživele, kadar se je razvnel, so izdajale mladeniškega duha. Spoznal si, da imaš opraviti z možem, ki je neustrašen in nepopustljiv borec za svobodo, lepšo bodočnost svojega naroda, da je ni sile, ki bi ga odvrnila od te poti. Ko ga je radovednež vprašal, koliko je star, pa mu je s hudomušnim nasmehom v solkanskem narečju odgovoril: »Dvajset sem jih pasel«.

Tovariš Srebrnič nam je bil s svojim mladeniško prožnim korakom vedno za zgled. S svojo karabinko, ki je ni nikoli odložil, in nahrbtnikom je hodil vedno med prvimi. Ko se mu je od časa do časa ponudil tovariš, da bi mu nosil nahrbtnik, misleč da je utrujen, je užaljeno odklonil z besedami: »Vojak mora nositi svojo opremo sam«.

Ko se je po desetih dneh vračal proti domu, ga je doletela usodna nesreča prav tam, kjer jo je najmanj pričakoval. Soča, ki jo je tako ljubil, je postala njegov grob.

L. K.

Skladišče orožja na Opčinah

Na Opčinah so blizu železniške postaje odkrili zazidan podzemeljski rov, v katerem so našli veliko količino skritega orožja.

Verjetno so municijo skrili v rov zato, da bi jo pozneje lahko prodali v kamnolome ali pa kot staro železo.

Pepa piše Juci

Draga Juca!
Zadnje dni si v časopisih
prav gotovo vest prebrala,
da Amerika mirovno
je pogodbo podpisala.
To ni tistim nič povšeči,
ki so upanje gojili,
da se paragrafi bodo
glede Trsta spremenili.
Le vprašanje guvernerja
zapleteno je še zmeraj
o tej stvari vemo danes
ravno toliko kot včeraj.
Na živilskem so uradu
preiskavo naredili
in nerednosti velike
končno le ugotovili.
Ta afera spet dokaz je,
da oblast v rokah ljudi je,
ki jim blagostanje ljudstva
manj je važno kot pomije.
Tramvaju te dni so cene
stoodstotno poskočile,
in zato se, draga moja,
me ne bomo več vozile.
In tako zdaj tudi tramvaj
ni več v delavčevi službi,
temveč je na razpolago
le premožni, bolši družbi.
A tržaškim policajem
je postalo strašno vroče,
ker nesrečno zapleteni
so v afere nemogoče.
Da v neznosni bi vročini
reveži se ne sežgali,
so jim za poletne dneve
tropske uniforme dali.
In zato čerin zdaj zgleda,
kakor rumenjak od jajca,
ko ga vidiš, sprva misliš,
da zagledal si Kitajca
Kaj se hoče, so dandanes
tu pri nas pač časi taki,
da še marsikdo potreben
bil bi uniforme »kaki«.
Na prodajnem trgu pa se
zopet je bil kruh pojavil;
k tej novosti lahko človek
te besede bi pristavil:
kaj pomaga, če imamo
krasen kruh in moko belo,
če pa celo svojo plačo
delavec da za zabelo!
Draga moja, to ti rečem,
dokler bosta mast in olje
vsak dan dražja, tudi z belim
kruhom nam ne bo šlo bolje!
Veš, v nedeljo sem z družino
se na Občine podala,
kjer koncert prelepih pesmi
sem z užitkom poslušala.
To odmevale so pesmi,
naše in italijanske,
narodne in pa umetne
in seveda, partizanske.
Lep užitek sem imela,
le zvečer sem se jezila,
ker sem petnajst lir plačala,
ko domov sem se vozila.
Zdajle gledam skozi okno
in premišljam, če nabralo
se dovolj bo teh oblakov,
da bi malo deževalo.
Žito je dežja potrebno,
in krompir ga tudi rabi;
jaz ne vem, da tam v nebesih,
se na te reči pozabi.
Saj tako dovolj nadlog je,
zdaj naj pride pa še suša;
oh, kako modrost nas božja
s hudo šibo preizkuša!
No, za danes bom končala,
se že spet bom oglasila,
morda do takrat se bo spet
cena tramu pocenila.

Tvoja Pepa

V Sovjetski zvezi je ukinjena smrtna kazen

V zvezi z objavo odredbe Vrhovnega prezidiuma Sovjetov ZSSR o ukinitvi smrtne kazni v Sovjetski zvezi piše A. Višinski v »Pravdi« naslednje: »Ukaz o ukinitvi smrtne kazni odpira v zgodovini Sovjetske države novo stran. Pred 30. leti so delavci in kmetje prevzeli oblast v svoje roke in si zgradili močno socialistično državo ter obvladali močan odpor sovražnika socializma tako v sami domovini, kakor tudi zunanjih sovražnikov. V svojem odporu proti socialistični izgradnji v Sovjetski zvezi se sovražnik ni zadržal pred nikakim sredstvom, ampak je v borbi proti socializmu uporabil vsa sredstva do najpodlejšega. Vse je prišlo prav, da bi se le zrušila sovjetska oblast in ponovno postavila oblast kapitalistov in zemljiške gospode. Prišlo je v poštev: izdajstvo domovine, teror, diverzantske akcije, sabotaža, povezovanje z agenti sovražno razpoloženih držav. Dovolj je, da se spomnimo samo raznih zarot Trockistov, Zinovljevcev in drugih sovražnikov sovjetskega ljudstva, ki so skušali zrušiti sovjetsko ureditev. Proti tem sovražnikom sovjetskega ljudstva je Sovjetska država uporabljala vso silo svojega zakona, ki je bil odobren z voljo delavcev in kmetov v cilju očuvanja socialističnih pridobitev Sovjetske zveze. V borbi proti tem najtežjim zločinom, ki so pretili sovjetski oblasti in sovjetski ureditvi, so osnovni principi kazenskega zakonika predvidevali streljanje. Ta kazen je bila ustanovljena kot izredna mera izven splošnega kazenskega sistema. To dejstvo priča o tem, da uvajanje take kazni sovjetska zakonodaja ni smatrala z razliko drugih zakonodaj velike večine držav, med katerimi so tudi Združene države in Velika Britanija, kot običajno kazen, ampak kot izključno potrebo izrednih prilik in torej kot izreden pojav.

«Zgodovinska zmaga sovjetskega ljudstva nad sovražnikom ni pokazala samo povečani moči Sovjetske države, ampak predvsem izredno vdanost vsega prebivalstva Sovjetske zveze sovjetski domovini in sovjetski vladi.« S temi besedami se začenja odredba o ukinitvi smrtne kazni v Sovjetski zvezi v času miru. Velika domovinska vojna proti fašistični Nemčiji, ki je zahrbtno napadla našo zemljo, je pokazala nezlomljivo moč sovjetske državne in družabne ureditve, izredno strnjenost ter popolno moralno in politično enotnost ljudstva Sovjetske zveze. Nemške fašistične armade so vdrle na ozemlje Sovjetske zveze, ker jih je navdajalo upanje »bliskovite« zmage in bogatega plena. V samem začetku vojne je Stalin opomnil na popoln neuspeh tako hvaljene »bliskovite« vojne in poudaril, da so Nemci računali, »na negotovost sovjetske ureditve in negotovost sovjetskega zaledja« in upali, da bo takoj po prvem težjem udarcu in prvih neuspehih Rdeče armade prišlo do spora in spopada med delavci in kmeti, do borbe med narodi Sovjetske zveze, da se bodo pojavile vstaje in da bo država razpadla na sestavne dele, kar bo olajšalo napredovanje nemških osvajalcev »vse do Urala«. Stalin je izjavil, da so se Nemci strahovito prevarali v računu in da tedanji neuspehi Rdeče armade ne samo, da niso oslabili, ampak nasprotno so celo ojačili zvezo med delavci in kmeti in prijateljstvo narodov Sovjetske zveze. Vojna je pokazala visoko organiziranost in veliko strnjenost sovjetskega zaledja. Pravljica, s katero so sovražniki Sovjetske zveze varali svetovno javno mnenje, da je Sovjetska država, ki jo tvori mnogo narodov, le umetna in nenaravna tvorba, se je zrušila v prah. Navajajoč te izmišljotine tujega tiska je Stalin v svojem govoru 9. februarja 1946. leta rekel: »Sedaj lahko rečemo, da je vojna popolnoma razkrinkala vse take izjave tujega tiska kot izjave brez vsake osnove.« Stalin je v svojem govoru naglasil, da predstavlja sovjetska družabna ureditev boljšo od katere koli nesovjetske družabne ureditve. Ukinitev smrtne kazni v Sovjetski zvezi predstavlja nov dokaz prednosti sovjetske družabne ureditve in državnega sistema. To so notranji politični razlogi, ki so privedli do ukinitve smrtne kazni v Sovjetski zvezi. Toda v tem vprašanju je treba upoštevati tudi mednarodno situacijo, ki je nastala po kapitulaciji Nemčije in Japonske. Tovariš Stalin je na vprašanje moskovskega dopisnika »Sunday Timesa« Aleksandra Verta rekel, da on ne veruje v dejansko nevarnost vojne in da o novi vojni danes kričijo v glavnem vojno-politični obveščevalni agenti in njihovi maloštevilni pristaši iz vrst civilnih slug. Njim je potrebno to kričanje, če ne zaradi drugega, vsaj zaradi tega, da bi:

a) s slikanjem nove vojne prestrašili naivne politike iz vrst svojih pristašev in na tak način pomagali svojim vladam, da izvlečejo od teh svojih pristašev čim več popuščanja;

b) da otežkočijo za nekaj časa zmanjšanje vojnih proračunov v svojih državah;

c) zavirajo demobilizacijo vojske in na tak način preprečijo hitro naraščanje nezaposlenosti v svojih državah.

Lahko računamo, da je mir zagotovljen za daljšo dobo, kljub temu da imamo poizkuse raznih napadalnih elementov, da izzovejo novo vojno. Takih poizkusov je bilo mnogo, o čemer najbolje priča provokatorski govori nekaterih ameriških senatorjev, kakor so Thomas Russel, Bruster in podobni, ki hujskajo v vojno proti Sovjetski zvezi. Taki poizkusi so neizbežno obsojeni na neuspeh. Stalin je rekel v intervjuju z Elliotom Rooseveltom, da »nobena velika sila, pa tudi če njena vlada teži k temu, ne bi mogla v sedanjem času zbrati veliko armado v borbi proti drugi zavezniški sili ali drugi veliki državi, kajti danes nihče ne more več voditi vojne brez svojega naroda. In danes narodi nočejo vojne.« Sovjetska zveza vodi dosledno borbo za demokracijo in za utrditev splošne varnosti. Ta politika miru uživa podporo ljudskih množic v vseh državah.

V izdajanju odredbe o ukinitvi smrtne kazni je Presidium Vrhovnega sovjeta S. S. S. R. upoštoval tudi današnjo mednarodno situacijo, ter se tudi oziral na želje sindikalnih organizacij delavcev in nameščencev ter drugih organizacij, ki izražajo mnenje širokih družabnih slojev. Prezidium Vrhovnega sovjeta, je priznal, da izvajanje smrtne kazni v času miru ni več potrebno. Smrtna kazen je torej v Sovjetski zvezi v času miru ukinjena. Za zločine, za katere predvideva obstoječi zakon smrtno kazen, se bo v bodoče v času miru uporabljala kazen z zaporom v vzgojno delovnih zavodih z dobo 25 let. Sovjetsko ljudstvo bo z velikim zadovoljstvom sprejelo to veliko dejanje socialističnega človekoljubja, ki predstavlja nov izrazit dokaz moči sovjetske ureditve in veliko vdanost domovini in sovjetski vladi vsega sovjetskega ljudstva, ki pod vodstvom svojega velikega voditelja in učitelja Stalina gotovo koraka v vedno nove zmage.

Sredi Berlina zraven porušenega Reichstaga

stoji spomenik sovjetskim vojakom

Vanj so uklesane besede:

„Večna slava herojem, ki so padli za svobodo in neodvisnost naše domovine"

Hitlerjeva teorija življenjskega prostora v ameriški izdaji

Tass. Radiokomentator Steel je v nekem govoru, ki ga je imel pred 700 delavci „Manhattan Center" o svojem obisku v Sovjetski zvezi in Vzhodni Evropi, rekel, da Sovjetska zveza hoče in mora doseči mir.

Napadel je zunanjo politiko Združenih držav in rekel, da je Trumanova doktrina ameriška izdaja Hitlerjeve „teorije življenjskega prostora". Steel je napadel 26 od 36 ameriških dopisnikov, ki so bili na Moskovski konferenci, da se niso zanimali za to, da bi popisovali konferenco, ampak da so izgubljali čas v Moskvi s tem, da so pisali razne „spomine". Rekel je: „nekateri izmed njih so celo hoteli provocirati razne senzacije s tem, da so ponoči hodili okoli Kremlja z žepnimi svetilkami v upanju, da bi jih aretirali.

Ameriški tisk, je dodal Steel, je hotel sklepati, oziroma odločati, kakšne dopisnike naj Sovjetska zveza sprejme na konferenco in je poslal mnogo dopisnikov nesposobnih za obravnavanje odnosno opisovanje mednarodnih problemov, ampak sposobne samo za šport in črne kronike. V komentarju o novih demokratičnih režimih Vzhodne Evrope je Steel dobesedno rekel: „Narodi onih držav (Vzhodne Evrope) so se borili in zmagali v protifašistični vojni odločni tudi za protifašistični mir".

Drobne novice

Maja meseca so se morali zagovarjati pred sodiščem za denacifikacijo igralci znanih pasijonskih iger v Oberammergau-u. Med 250 moškimi in ženskimi igralci je sam Hans Zwick uspel dokazati, da je bil vedno proti nacističnega mišljenja. On je v slavnih igrah igral vlogo Judeža Iškariota.

—o—

Da ameriški tatovi niso kar taki navadni tatovi kot drugod po svetu, vidimo iz naslednjih primerov. V Britski Kolumbiji so n. pr. ukradli šolo s klopmi, mizami, tablami in kabineti. Blizu Vancouvera pa so ukradli cestni tlačilec, čigar valjar je imel premer 3,60 m. V neki vili blizu S. Francisca so tatovi, ki so hoteli ukrasti silno težko železno blagajno iz tretjega nadstropja, morali namestiti dvigalne priprave. V Washingtonu sta dva gangsterja odnesla nekemu kruljavemu človeku leseno nogo, v kateri je imel 1692 dolarjev. V New Yorku se je nek ropar, potem ko je svoji žrtvi odvzel listnico, čez nekaj časa vrnil, da mu odvzame dežnik: začelo je deževati. Na cesti v Richmondu je nek kolesar z revolverjem ustavil na cesti nekega avtomobilista. Industrialcu ob volanu je ukazal izstopiti, toda prepustil mu je velikodušno svoje kolo, češ da bi mu bilo zelo žal, če bi moral gospod lastnik avtomobila iti peš.

—o—

Prvi reden letalski promet okoli sveta bo otvorjen 27. junija v New Yorku, odkoder bo izhodišče. Vršil se bo enkrat tedensko v režiji družbe Panamerican Airways. Polet bo trajal 120 ur. Glavne postaje bodo: London, Istambul, Karak', Kalkuta, Bangkok, severni Pacifik s postajama na otokih Guam in Wake, Honoluiu in S. Francisco. Pot bo dolga okrog 36000 kilometrov in potovanje bo stalo samo 425 funtov sterlingov, to je nekako 4½ milijona lir.

V BRDIH ČAKAJO JUGOSLAVIJO

radostnih src, polni dela za dostojen sprejem

Bilo je za časa borbe. Pri nas v hribih je ležal še sneg po osojnih bregovih in grapah, ko se je nekega dne vrnil iz doline tovariš Vilfan. Z vzklikom: »V Brdih je čudovito lepo!« je prestopil prag velike kmečke izbe, kjer smo bili zbrani. Še sedaj slišim zvok njegovih besed, ki so nas odtrgale od dela ter prebudile daljna hrepenenja. Pripovedoval je o Brdih, o cvetočih češnjah ,o dobrih ljudeh in o tov. Tarasu, županiku v Kojskem, ki predseduje Okrožnemu odboru. Zavzeti smo ga poslušali in vsakdo izmed nas bi se bil rad še tisto uro dvignil in odpravil na pot. Potovanje v Brda pa je bilo zvezano s težavami. Preko Gorice nam ni bilo mogoče in ni preostalo drugega kot brestj mrzlo vodo in deročo Sočo, če je bila na mostu pri Desklah patrola in se s čolnom nisi mogel pripeljati na drugi breg. Za moja šibka pljuča je predstavljalo to nepremostljivo oviro in tako se je zgodilo, da nisem bila nikoli v »partizanskem raju«, kakor so naši borci nazivali griče onkraj Soče tja do Furlanske ravnine. »Pojdem, ko bo borbe konec in mi ne bo treba bresti«, sem si prigovarjala.

Tako je tudi bilo, samo da sta minili prej polni dve leti. Briško ljudstvo je v tem času marsikaj doživelo in z razočaranjem se je napolnilo njegovo srce, zakaj tisti, ki so še še včeraj šteli, da so naši zavezniki, ne ravnajo danes nič boljše, kot so ravnali Mussolinijevi hlapci. Vere v svetost stvari, za katero je šlo v borbo in žrtvovalo vse, pa mu ni ubilo. Le poglobilo jo je in ga utrdilo v njegovem prepričanju, da je pot le ena, da je prapor svobode en sam. Čutila sem ga v nasmehu briške matere, ki smo jo srečali ob cesti, v besedah moža, ki nam je pokazal pot v Kojsko, v odgovoru dekleta, ki sem ga vprašala po tov. Simonu in po župnišču, v prvih stavkih tov. Tarasa, ko sem potrkala na vrata učilnice v Severjevem domu, s katerimi me je povabil na obed.

Sredi cvetja raste nam najdražja deca

Porabila sem tisti čas do kosila in si ogledala prostore v nekdanjem gradu, kjer domuje sedaj 45 otrok. Prišli so iz Bovca, Gorice, Krmina, Vipave in Benečije. Tu sta sin in hčerka tov. Jelkota, prvega briškega partizana in predsednika Okrožnega odbora za Vipavsko, tu je Franco in njegov bratec Giorgio, pravi Italijanček z velikimi modrimi očmi, tu so Irma, Pepček in Lojzek, katerih starši morajo še danes hajkati po Benečiji in niso nikoli varni svojega življenja.

»Sredi Brd in cvetja raste nam najdražja deca,« je zapisano v prostorni veži. Mali neugnanci najbrže ne vedo, da je tako; le čutijo, da jim je dobro, in nočejo slišati, da bi šli od tam«. Vsega nam prineseio od moke do jajc in sadja,« mi je pripovedovala upravnica, ko mi je pokazala skladišče, kjer so se vrstile vreče. »Rdeči križ in AFZ skrbita za nas. Pretekli mesec smo izdali za vso našo številno družino je 31 tisoč lir«. Zavili sva na dvorišče, onkraj katerega ti seže pogled preko vseh Brd. Sami kopasti girči, nasajeni vinogradi in sadovnjaki. Vroče junijsko sonce jih je palilo in izpod zelenja dreves so se smejale rdeče češnje. Pouk je bil že zdavnaj končan. Naglома sem se poslovila in stekla v župnišče na obed in na pomenek.

»Tako je, kakor je bilo za časa borbe«, mi je rekel tov. Taras«. Tistih nekaj, ki tudi poprej ni nič žrtvovalo, se sedaj širokousti, da je Jugoslavija s svojo politiko zapravila Gorico. Dobro se ve, kdo daje takim ljudem potuho in kdo jih podžiga«.

»Demokracija v Gorici«, je pripomnil tovariš, ki se je vračal z dela na Krasu in prisedel k naši mizi. »Tudi dva Brica sta zraven: dr. Sfiligoj in Stanko Vuga. Naše ljudstvo pa ve, zakaj gre; tisočkrat je preizkušeno, zato jim ne naseda in jim ne bo nasedlo. Še Steverjanci in tisti, ki so resnično prizadeti, ker bodo padli znova pod Italijo, jim ne verujejo, ker vedo, da je treba doprinesti to žrtev za utrditev miru. Sprva so bili nekoliko obupani. Stara mati iz Steverjana je v solzah pripovedovala, kako je želela biti pod Jugoslavijo, kako se je borila in žrtvovala vse, da bi se to zgodilo, zdaj pa bo prej umrla. Zadnje mesece so se znašli. Poglobili so stike z italijanskimi demokratičnimi množicami, ki jim bodo pomagale v boju za dosego njihovih pravic. Že v zavesti, da niso osamljeni, jim je laže. Njihovim otrokom ne bo treba v italijanske šole. Skupno z italijanskim delavnim ljudstvom bodo predstavljali silo, preko katere ne bo mogla kar tako nobena vlada, in ta na način bodo uveljavili svoje zahteve. Položaj je danes drugačen, kot je bil osemnajstega leta«.

Mezadrija in kolonat

Pogovor se je zasukal na mezadrijo in kolonat, ki ga je naša oblast delno odpravila že 1944 leta, da je znižala dajatve na 25 odstotkov prejšnjih dajatev.

»Pri nas ni bilo nikoli mezadrije,« je povzel tov. Taras. »Mezadrija pomeni vsako stvar na polovico, naši koloni delijo z gospodarjem letino in sadje. Tu pravijo temu »affito misto«, ker ga lahko plačujejo v naravi ali v denarju. Nekateri sebičneži hočejo znova uvesti prejšnje dajatve, ki so obsegale celotnega pridelka vina in sadja 50 do 75 odstotkov. Po navadi je bilo tako, da če so dali 75 odstotkov vina, jim ni bilo treba dati toliko sadja. V nižinskih vaseh kot so Vipolže, Medana in Cerovo, kjer raste žito, dajejo tudi od njivskih pridelkov po dogovoru, ki ga imajo z lastnikom«.

»In kdo so lastniki teh zemljišč?« sem ga prekinila z vprašanjem.

»Pretežno tujci, italijanski in nemški grofje in baroni, kakor Teufenbachi, baronessa Tacco, ki je držala precej z Nemci, Vanni degli Onesti, Španec Baguerra in drugi. Čutijo, da bodo izgubili zemljo, zato neusmiljeno sekajo gozdove in dan za dnem izvažajo na kamionih les v Gorico in Trst. Živino in orodje so razprodali kolonom. Skušali so prodati tudi posestva, pa je bilo ljudstvo pravočasno obveščeno, naj ne sklepa takšnih kupčij«.

»Kako mislite najboljše izrabiti prostore ob teh gradovih?«

»Na Dobravi so zdaj Angleži. Grad ima dobro klet in veliko kmetijo. Lahko bi namestili v njej kmetijsko vinarsko šolo, ki jo krvavo potrebujemo. V Vipolžah sta dva. Večji bi bil primeren za vojaštvo, manjši pa za okrevališče. Ko bomo enkrat priključeni, si bomo že znali urediti v lastnem domu, da nam bo prav. Naši kmetje komaj čakajo priključitve, zadovoljni so, da pridejo vendar enkrat pod Jugoslavijo. Vedo, da bodo svoje blago dobro prodali, le to jih je skrbelo, kako bo šlo, ker izgubimo z novo mejo cesto v dolini in je čez Vrhovje prevelik klanec. Pred kratkim pa je bil tu ing. Pavlin zaradi predora, ki je projektiran skozi Sabotin in nas bo vezal s Soško dolino«.

Mi tukaj smo Slovenci

»Ta skrb je pri kraju, da bi bila že pri kraju tudi priključitev,« je dostavil briški delavec, ki je sedel z nami za mizo in sledil razgovoru.

»Naši ljudje pravijo, da bi bila tudi Brda izgubljena«, je znova pričel pripovedovati tov. Taras. Le ko so videli odločnost in enotnost našega ljudstva, se niso mogli upirati dejstvom, jih niso mogli pregaziti. Prvi zavezniški oficir, ki je prišel v naši kraje, gledat za prostore, je bil Italijan. Jezik ga je izdal. Govoril je pravilno italijanščino. V kotu med oknom in vrati je stala zastava. Okrenil se je k meni, pokazal na moj talar ter rekel: »In vi imate slovensko zastavo?« »Mi tukaj smo Slovenci,« sem mu odvrnil, »in vsi smo za Jugoslavijo«. Obrnil se je in odšel brez vsake besede. Nikoli več ga nisem videl.

Za časa mednarodne komisije se je ob našem vinu in jedači razvezal šoferjem jezik. Od komisije nismo mogli ničesar zvedeti. Oni pa so nam povedali vse. »Vi boste pod Jugoslavijo,« so nam rekli, »kraji tam doli okoli Gorice, pa ne bodo«. Že tedaj smo čutili, da je vsa mednarodna komisija le gola komedija, in da je bilo že poprej vse predestinirano. Se drugače bi izpadlo, ko bi jim naš Kardelj ne iznesel toliko živih dokazov in ko bi ne imeli Sovjetske zveze. Pretekli teden sem dobil Moskovsko pravdo, kjer piše, kako smo sprejeli v Brdih mednarodno komisijo. Že dolga leta je, odkar sem prišel v Brda, in moram reči, da sem večkrat z bolečino gledal, kako ugaša počasi narodna zavest, kako neopazno se utaplja v plesu in prazni zabavi, ki jo je prinesel fašizem. Le našim partizanom se imamo zahvaliti, da so jo znova prebudili, da so vrnili naše ljudstvo slovenstvu. Ne rečem, da je bilo povsod tako, bilo je tudi mnogo trdnih ljudi, a tudi takih, ki se sami niso zavedali, kako se jim udirajo tla pod nogami, je bilo. Zdaj je ljudstvo prekaljeno in ni več nevarnosti. Ko je šlo za vodovod, katerega so obljubili zavezniki, da ga bodo napeljali in je seveda ostalo le pri obljubi, ni bilo prav nič razočarano. Reakcija ni zmožna izpolniti obljub. Naše želje in potrebe bo izpolnila le Jugoslavija«.

»Ali se kaj pridno udejstvujete v prosveti? Videla sem, da imate lep oder in prostorno dvorano, le stene so nekam razglodane«.

»Da, posebno zadnja. Vso smo prenovili, potem pa so vdrli zavezniški vojaki vanjo in zdaj nas čaka ponovno delo. Zaenkrat se ne izplača in nastopamo v taki, kakršna je. Brici so dobri igralci in dobri pevci ter se radi udejstvujejo. Drugačna pa je stvar z našim šolstvom. To ima mnogo ran. Zavezniki so za nekaj časa ukinili šole, ker niso hoteli priznati naših učiteljev, naši ljudje pa niso hoteli pošiljati otrok k učitelju - belogardistu. V Višnjevik je prišel nekdo iz Ljubljane. Ljudstvo ga je takoj spoznalo in nagnalo iz vasi. Pri meni se je oglasil nadzornik Zazula, ki je po rodu Idrijčan. Ker sem duhovnik, je bil prepričan, da spadam med belogardisti. Ko sem mu rekel, da bo moral biti z ljudstvom, se je hitro znašel. Odkar je prišel pozimi nadzorovat, ga ni več v Kojsko. Stal sem poleg, ko je neki učenec pristopil k njemu, ga potegnil za rokav in ga vprašal: »Tovariš, ali imaš SIAU izkaznico, če je nimaš, le hitro pojdi!« Ljudje so takoj rekli, da ni prišel nadzorovat, temveč »špijat«, kot pravimo pri nas. V krajih, za katere se ve, da bodo prišli pod Jugoslavijo, priznava ZVU nekatere učitelje, a to je vse premalo. Na Dobravem sploh nimajo šole. Kolikor nas ni že fašizem oropal našega materinega jezika, bi nas radi še zavezniki prikrajšali zanj«.

Znova nam je nalil dišeče črnine, srebnil krepko nekaj požirkov, kot bi hotel izplaknitj vso grenkobo, ki se je nabrala prejšnjih petindvajset let in poslednji dve leti. Vmes je bila borba, hajke in Nemci, toda bila je tudi partizanska svoboda ,ko so Brici resnično čutili svojo prostost. Nihče ni rekel ničesar. Le v težkem poletnem zraku je obviselo vprašanje: Kdaj bo zopet tako?

»Se nekaj bi rada vedela pred slovesom od tebe, tovariš Taras, ki si katoliški duhovnik.

»No, le vprašaj,« me je vzpodbujal.

»Vem, da si bil predsednik Okrožnega odbora, a kljub emu me zanima, kakšno stališče imaš ti do nove Jugoslavije in ljudske oblasti?«

»Da se v Titovi Jugoslaviji preganja vera, to ni resnica. Če se je kaj zgodilo, se je tistim, ki se nočejo vživeti, nočejo sodelovati s svojim ljudstvom«.

Vse prenaglo so minule ure v gostoljubnem domu tov. Tarasa.

»Saj sem ti rekel, da je vsega toliko, da bi lahko pripovedoval do večera, je hudomušno pristavil, ko sem vstala, da bi se poslovila. Če bi ne bilo Filipove matere v Figovcu in tov. Simona, ki me je pričakoval, bi se bila najrajši zasedela. Pozno popoldne, ko je vroča opoldanska vročina že ponehala, sem zapustila župnišče.

V PRAGO

Beneški begunci v Prago

V senci, pod kostanjem, pri tov. Mariji se je zbrala soseska. Med njimi je bila tudi Roza in njen mož iz Zgornjega Tribila v Benečiji. Bil je partizan, zato zdaj ni več zanj kruha na beneških tleh, kot ga ni za Milana, ki dela že leto dni v Kojskem, kot ga ni za Genija in toliko drugih Benečanov.

»Pred meseci je bila v naši vasi še ena benečanska družina«, je pripovedovala tov. Marija. »Se materi ni bilo doma obstanka zaradi katoliške demokracije in njene propagande. Vse so jim razbili, kar je bilo vrednega. Da, tam doli pri njih je težko«.

»Mi se držimo, pri nas ni dekleta, ki bi se pajdašilo z Angleži. Ponosno hodijo mimo njih, kot da jih ni. Večkrat ponujajo po vaseh blago za obleke, toda ljudje nočejo od njih ničesar kupiti. Ne maramo imeti z njimi nobenega opravka, je zgovorno pripovedovala mlada žena, potem ko mi je pokazala sliko svojega brata partizana, ki je s tov. Srebrničem utonil v Soči.

Z mislijo na Jelka, na Filipa, na Severja, na te ljudi, ki sem jih poznala, in ki so dali kot toliko drugih Bricev življenje za svobodo svojih Brd, sem se vračala po klancu navzdol, da se pomenim še s Simonom o stvari, ki je za Brda skoraj tako pereča, kot sta cesta in vodovod.

»Kar smo naredili, smo naredili mi sami z udarniškim delom«, mi je odvrnil tov. Simon. »Za časa tekmovanja za priključitev k Jugoslaviji, so v Vidrijanu, Brejen in Krasnem ter enem delu Višnjevika napeljali 8 km električnega toka. Pretekli teden je zasvetila elektrika na Bali. Obnova požganih in porušenih domov je malenkostna. Sprva se je izgovarjal guverner, da ni dovolj članov za zadrugo, in ko mu je naš predsednik prinesel seznam dvesto čianov zadruge vojnih oškodovancev, je rekel, da se ne da doseči ničesar, ker ni 50 odstotkov porušenih hiš. Ta račun ni pravilen. So vasi, ki so požgane tudi nad 50 odstotno in celo stoodstotno. Kakor da bi ljudstvo ne vedelo, da je vse samo izmikanje in izgovor. Hoteli smo prodati češnje v cono B. ZVU ne bi dovolila prevoza. Češnje gredo v Trst in Gorico. Domača zadruga jim drži ceno. Če bi je ne bilo, bi dali trgovci, kolikor bi se jim zdelo. Primorani so dati kako liro več, kot je zadružna cena, če hočejo dobiti blago. K petletnemu planu še nismo pristopili. Manjkajo nam strokovnjaki za živinorejo, sadjarstvo in vinogradništvo, ki bi nam ga osvetlili. Vse naše gospodarske težave se tesno prepletajo z osnovno, s priključitvijo. Samo na njej sloni naš napredek«.

Na tihe vasice, ki čepijo na gričih, kot jate belih golobov, se je že spuščal mrak, ko sem se mimo Dobrave, Medane in Višnjevika vračala domov.

»Ponujali so mi črno srajco ,a povedala sem jim, da imam doma mater in ženo, ki mi pereta bele. Zdaj se bomo še bolj znali postaviti za svoje zahteve,« mi je rekel kmet doli v dolini, čigar hiša bo padla najbrže pod Italijo. *Mara Samsa*

NEGATIVNA BODOČNOST angleškega gospodarstva

Ameriško posojilo Angliji bo kmalu izčrpano. Da bi Anglija potem mogla uvoziti dovoljne količine hrane in surovin, kar je nujno, če naj obdrži vsaj dosedanji življenjski standard in industrijsko delavnost, bi morala svoj izvoz skoraj podvojiti. V nasprotnem primeru ji grozi kriza, kakršne še ni doživela.

Niti nacionalizacija industrije, od katere si je laburistična vlada obetala uspehov, ni dala zaželenih rezultatov. Obveznosti do bivših lastnikov namreč težko obremenjujejo proračun, razen tega so pa ostali na vodilnih mestih ljudje, ki so tesno povezani z velikim kapitalom. In končno vlada niti ni izvedla nacionalizacije, kolikor jo je napovedala, kar bi znašalo itak samo 20 odstotkov angleške industrije. Tako je ostala v privatnih rokah jeklarska industrija, od katere so posredno ali neposredno odvisne druge industrije. Tisk, ki je na Zapadu tudi ena izmed najbolj donosnih industrij, je ves v rokah velikega kapitala, še celo »Daily Herald«, ki velja za organ laburistične stranke.

Za stanje angleškega gospodarstva je zelo značilen primer premoga, in to iz več razlogov. Prvič, ker je Anglija bila nekoč velik izvoznik premoga in je premog surovina, ki jo je v državi dovolj; drugič, ker je premog predpogoj za ostalo industrijo in tretjič, ker so premogovniki nacionalizirani.

Danes je v svetu strašno pomanjkanje premoga. Povečanje proizvodnje premoga so torej »sanje angleškega zunanjega ministrstva«, kot je pisala »Picture Post«. »S 87 milijonov ton v svojem diplomatskem kovčegu bi lahko preokrenil vso evropsko politiko.«

Samo 15 odstotno povečanje bi prineslo 200 milijonov funtov šterlingov, s čimer bi bil problem plačilne bilance do polovice rešen. Dasi je to povečanje na videz majhno, je vendar zares samo sen. Velika Britanija je proizvajala 1913. leta 290 milijonov ton premoga, 1939. leta 235 milijonov ton in l. 1945. samo 182,9 milijonov ton. Za l. 1947. je predvidena proizvodnja 200 milijonov ton, vendar je še popolnoma negotovo, če bo ta količina dosežena.

Prvič bi bilo treba več delavcev. L. 1913. je delalo v premogovnikih 1,000.000 delavcev, sedaj pa samo 700.000. Vlada ne uspe, da bi to število povečala, predvsem zaradi tega, ker njeni ameriški upniki od nje zahtevajo, da drži raztreseno po vsem svetu milijonsko vojsko, in sicer večji del na njih račun. Domača reakcija pa z vsemi sredstvi ovira zboljšanje delovnih pogojev v premogokopih in s tem tudi dotok novih delavcev. Pa tudi tehnična sredstva so tako zastarela in pomanjkljiva, da stane proizvodnja tone premoga v Angliji skoraj petkrat več kot v Zedinjenih državah, kjer se uporablja moderna tehnika. Anglija, ki razpolaga s tehničnimi strokovnjaki, bi lahko spopolnila tehniko svojih premogokopnih podjetij, toda to ni odvisno ne od angleških strokovnjakov in delavcev niti od angleškega ljudstva in njegovih življenjskih koristi in v nekem oziru niti od angleške vlade.

Jeklarska industrija, ki je nujno potrebna pri izdelavi strojev, je še v privatnih rokah in njeni lastniki so uredili zadevo tako, da se proizvaja na leto 13 milijonov ton jekla, medtem ko bi Anglija potrebovala 15 milijonov ton. Zaradi tega kopljejo angleški rudarji premog še po starem, zaradi tega so pozimi angleški otroci prezebali, zaradi tega se je ob pomanjkanju premoga zmanjšala delavnost mnogih tovarn, pri čemer je ostalo 2 milijona delavcev brez posla, zaradi tega Anglija ne more povečati svoje industrijske proizvodnje do tiste ravni, ki je potrebna, da bi mogla brez ponovnih zadolžitev uvažati potrebne količine hrane in surovin.

Vendar pa nezadostna proizvodnja ni edini vzrok nezadostnega izvoza in deficita v plačilni bilanci.

Četudi uspe povečati proizvodnjo, nima Anglija nikakega zagotovila, da lahko svoje produkte vnovči. Predvsem je tu brezobzirna konkurenca Združenih držav z njihovo dovršeno tehniko in cenami, s katerimi lahko konkurirajo celo na tržiščih angleških dominionov, ki so s pogoji posojila dobili posebne olajšave, ZDA pa gredo še dalje. Njihovi trusti so zagospodarili nad japonsko industrijo, ki razpolaga z delovno silo takorekoč zastonj in pričenja odvzemati na Vzhodu tradicionalna angleška tržišča. V istem smislu se ameriški monopolistični trusti pripravljajo na izkoriščanje Nemčije in Italije. Zato tolikšna skrb za Nemčijo, da ji ne bi bilo treba plačevati reparacij s tekočo proizvodnjo.

Med vojno so se tudi dominioni, ki so bili glavna tržišča angleške industrije, sami industrializirali in izvoz v dominione je že l. 1944-45 padel skoraj za polovico.

Pa to še ni vse. Anglija bi mogla mogoče sklepati trgovske sporazume z državami, ki bi ji lahko dobavljale hrano in surovine. Toda z dolarskim posojilom se je prodala hudiču. Tako so n. pr. ZDA takoj poslale v London noto, ko je Anglija sklenila z Argentino sporazum o nabavi mesa, češ da je s tem prekršen sporazum o posojilu in Anglija se je morala opravičiti in obljubiti, da se kaj takega ne bo več zgodilo. Ko je angleški finančni minister uvedel takso na ameriški tobak, da bi se prihranili dolarji, se je moralo uvesti tudi povečanje takse tudi na tobak Imperija, čeprav tu ne gre za izplačila v dolarjih. Neposredna omejitev uvoza iz ZDA je prepovedana s sporazumom o posojilu. Ko se je Švedska znašla pred istim »dolarskim problemom«, je zabranila uvoz luksuznih predmetov iz ZDA in hollywoodskih filmov. Velika Britanija si tega ne sme dovoliti zaradi sporazuma o posojilu. Popolnoma jasno bi se to povedalo takole: Angleži nimajo pravice jesti argentinskega mesa, ki ga lahko dobe brez dolarjev v zameno za svoje industrijske proizvode. Niti nimajo pravice kaditi tobaka iz svojih kolonij, ki ga lahko kupijo z angleškim denarjem. Pa tudi francoskih ali ruskih filmov, ki jih lahko dobijo pod ugodnejšimi pogoji kakor hollywoodske, ne smejo gledati. Če nimajo dolarjev, da bi kupili ameriško meso, ameriški tobak in ameriške filme, tedaj naj v nedeljo sede doma, naj ne kadijo in naj ne jedo mesa.

V jeziku atomske diplomacije se to imenuje »svoboda trgovine« in »obramba zapadne demokracije«.

To so vzroki, da Angleži še jedo kruh na nakaznice, da v vrstah čakajo na krompir in se še oblačijo z blagom, ki ga prejemajo na točke. Toda najhujše je to, da ne vidijo nikjer izhoda iz te situacije. Kaj bo, ko se bo dolarsko posojilo izčrpalo? Ali se bo zmanjšal uvoz hrane in surovin in povečalo število brezposelnih? Ali bo pa prišlo do novega posojila in kakšni bodo tedaj ameriški pogoji? Bo po vsem tem še kdaj mogoče, da se obnovi neodvisno angleško gospodarstvo in neodvisna angleška politika?

To so neprijetna vprašanja, ki si jih s strahom postavljajo podaniki britanskega kraljestva.

KAJ SMO VIDELI NA ZAGREBŠKEM VELESEJMU

Zagrebški velesejem je zaključen. Dober teden so se valile množice skozi razstavne prostore in z nemalim začudenjem gledale nad vse zanimivo razstavo. Lepo urejeni paviljoni so ves čas privabljali tisoče obiskovalcev.

Tako si videl v češkoslovaškem paviljonu odlične stroje, kemikalije, keramične proizvode, kristalne predmete. Med stroji so posebno izstopale lepe stružnice, delo tovarne »Zbrojevka« pri Brnu. Sicer pa je bil paviljon še premajhen, da bi podal izčrpno sliko industrije bratske države.

PRED SOVJETSKIM PAVILJONOM NA ZAGREBŠKEM VELESEJMU

Albanija, majhna država, ki je pred vojno le malo nastopala v mednarodnem svetu, dokler je ni pogoltni fašizem sploh zasužnjil, je s svojo razstavo pokazala napore albanskega naroda v obnovi in proizvodnji. Lepa je bila zlasti razstava tobačne proizvodnje. V istem paviljonu je še razstavljala Bolgarska in Poljska. Ugajala so zlasti poljska sukna, ki prav nič ne zaostajajo za angleškimi.

Švica se je postavila s svojo precizno mehaniko. Razstavljene so najmodernejše telefonske naprave, avtomatska centrala, Westinghousov aparat za galvaniziranje itd.

Vrste se še razstave drugih držav, vsaka po svoje zanimiva.

Medtem ko so druge države prikazovale mojstrska dela svoje industrije, je pa jugoslovansko gospodarstvo pokazalo na Zagrebškem velesejmu vse to, kar Jugoslavija ima, in še več: vse tisto, kar Jugoslavija more imeti in bo imela. Tako je bil velesejem predvsem pregled lastne moči jugoslovanskega ljudstva.

Elektrifikaciji in industriji, kot osnovnima faktorjema petletnega načrta je poklonjena posebna pozornost. Tako lahko na velesejmu vidiš malo lokomotivo, izdelek brodske tovarne vagonov. Vidiš lahko lep potniški vagon, ki ga je izdelala tovarna Jasenica v Smederevski Palanki. Zagrebška tovarna »Prvomajska« je izdelala stružnice, motorji so iz Rakovice, »Iskra« iz Kranja pa ima tu kinoprojektorje in električne števce. In še mnogo je tu izdelkov, ki so delo domačih tovarn in domačih rok, pa tudi iz domačega materiala. Obiskovalci velesejma so videli tudi prvi v Jugoslaviji izdelan lahek kamion (nosilnost 3000 kg, 6 cilindrov z 80 mm premera, razmak osi 4,2 m; poraba 25 l bencina na 100 km, največja hitrost 80 km na uro). Saj ni nič posebnega videti avto, kinoprojektor, vagon in kaj podobnega, toda če pri tem pomislimo, da gre tu za predmete, ki so se izdelali prvič v Jugoslaviji, in to v novi, toda od vojne tako hudo prizadeti Jugoslaviji, in če vemo, da se bo to delo nadaljevalo in bo v teku petletke naraslo na tisoče komadov, tedaj pa nam je jasno, da stojimo ob veličastnem začetku nove poti, ob načrtni preusmeritvi Jugoslavije v industrijsko državo, ki bo ta preokret izvedla na solidni bazi dovoljnih količin lastnih surovin. Zato gledamo z zamaknjenjem ta prvi jugoslovanski avto, vagon itd.

V trinadstropnem paviljonu »C« se je nahajal pretežni del jugoslovanske proizvodnje. Tu je razstava tekstilij, n. pr. sukna tovarne »Rolteks« iz Karlovca so po kvaliteti enaka najboljšim predvojnim uvoženim suknom in kmalu bodo v prodaji po 320 din meter. Potem si tu lahko videl krasne usnjene izdelke: vsakovrstne čevlje, torbice itd. V te vrste industriji prednjačita Hrvatska in Slovenija.

Po svoje je bila privlačna vinska in sadjarska razstava. Videl si izvrstna vina iz vseh krajev Jugoslavije: od dalmatinskih otokov do ljutomerskih goric, od Istre do Negotina. Občudoval si krasno ohranjena jabolka.

Posebej je bilo prikazano rudno bogastvo Jugoslavije. Razstavljene so bile rude, iz katerih se pridobiva baker, svinec, cink, živo srebro, aluminij itd. V bakrenih ploščah iz borskega rudnika so pred vojno tihotapili v inozemstvo zlato, sedaj ostane ta baker in to zlato doma.

V turističnem paviljonu je bila med drugim lepo prikazana Postojnska jama.

Najlepši pa je bil brez dvoma sovjetski paviljon, čeprav je bil prostor relativno majhen za vse to, kar lahko pokaže Sovjetska zveza. Največjo pozornost so vzbujali trije avtomobili, potem pa množica raznih strojev in proizvodov živilske industrije. Prava senzacija je bil krasen »ZIS 110«, kot jih izdeluje tovarna »Stalin« v Moskvi. Avto je težak 2300 kg, dolg 6 m, največja hitrost 140 km, troši 23—25 l bencina na uro.

*

Zagrebški velesejem je brez dvoma velik jugoslovanski uspeh jugoslovanskega gospodarstva, organizacijskih sposobnosti ljudskih oblasti in tudi uspeh zagrebškega mesta. Obenem je krepka manifestacija dosedanjih zmag jugoslovanskih narodov na področju proizvodnje in pa krepak izraz odločnosti nove Jugoslavije, da razvije izmenjavo dobrin z vsemi miroljubnimi državami.

Gospodarske vesti

Po uradnih vesteh bolgarskega kmetijskega ministrstva je bil dež v zadnjem času zelo koristen za tobačne nasade, tako da bo načrt pridelka tobaka dosežen stoodstotno.

Raziskovanja v Padski dolini in Emiliji so dognala, da se nahaja uran v pokrajini med Comacchiom, Argento in Porto Maggiore. Baje bi bil tudi petrolej pri Cento di Ferrara.

Gobe, zaklad v naših gozdovih

Po naših vaseh lahko tu pa tam opaziš, kako se pred kraškimi ali brkinskimi hišami suše prve spomladanske gobe. Tudi na trgu se že opažajo prve sveže gobe.

Naše gobe so prav dobro znane tržaškim gospodinjam in največjim italijanskim trgom; pred zadnjo vojno so v dobri letini dnevno zalagale Benetke, Milan, Genovo, celo v Rim so jih pošiljali.

Marsikatera revna družina si je v hudi stiski in slabih letih precej opomogla z nabiranjem gob. Da bomo v načrtnem naprednem gospodarstvu pravilno in popolnoma izkoristili ta naravni zaklad, je potrebno, da si napravimo tudi za to načrt in da znamo umno in res koristno vnovčiti naše jurčke, bodisi sveže ali suhe.

Ko je vreme ugodno, spomladi ali jeseni, ko je gozdna zemlja ali »humus« dovolj vlažen in prisije sonce, pokukajo prve gobe kar čez noč le v najbolj ugodnih krajih, nato pa začno rasti res kot »gobe po dežju«. Vse je tedaj polno gob, vse jih nabira, prodaja in suši. Pri nas nabiramo navadno le jurčke in rdeče žerdane. Tudi na trgu so najbolj priljubljeni in poznani jurčki, ki so najprimernejši tudi za sušenje.

V obilni letini prodajamo jurčke sveže na domačem trgu, če jih imamo večje količine, jih pošiljamo v druga mesta; ker pa so za sedaj razmere še neurejene, bi bilo preveliko tveganje pošiljati sveže gobe preko dveh ali treh demarkacijskih črt, ker sveža goba je kot riba, mora hitro naprej, sicer se pokvari. V vročih dneh je vsaka ura odločilna in škodljiva.

Zato je potrebno, če bo dobra letina, kot želimo, da poskrbimo za čim boljše sušenje gob. To je zelo potrebno, ker mnogi še ne znajo pravilno ravnati z gobami, ki so izredno občutljive. Že pri nabiranju moramo paziti, ne smemo jih lomiti kot rožičev; ko zapazimo gobo, jo moramo lepo prijeti, stisniti in zasukati ter dvigniti. Če gobo, oziroma tako imenovani »rep« zlomimo, ostane čestokrat v tleh košček gobe, ki koj segnije in z njim tudi male koreninice. Tam ne bo več zrastla goba. Nespametno je tudi početje in ravnanje onih brezvestnih gobarjev, ki vse razmešajo pod grmom. Tam seveda ne bodo več zrastle gobe tisto leto. Za tiste nespametne res velja pravilo gobarjev, »kamor pade človeško (nespametno) oko, ne zraste več goba«. Zato poberimo le tiste gobe, ki jih čutimo pod prsti.

To je zelo važno, toda le malokdo se tega zaveda.

Nabrane gobe moramo doma pregledati in odbrati, če so sveže. Za trg moramo izpustiti velike, ki imajo že kosmato brado, ali one črvive in napol gnile. Vsem pa moramo lepo odstraniti zemljo s peclja. Z nakupovanjem svežih gob, se more baviti le strokovnjak, sicer lahko več zapravi kot zasluži. Na vsak način mora sveža goba takoj dalje.

Tudi sušenje gob je zelo važno za naše gospodarstvo.

Naše suhe gobe so dobro znane po vsem svetu. Kmalu po prvi svetovni vojni smo jih izvažali v vse evropske države, tako v Italijo, Francijo, Anglijo, Švico itd., celo v Egipt in preko oceana v Severno Ameriko. Pa tudi na domačem, to je tržaškem trgu, smo jih mnogo prodali.

Gobe zrežemo na več ali manj tanke koščke, jih razložimo na rešeta, tako da se kosi ne kopičijo in da kroži zrak. Ko so suhe, jih shranimo na suhem prostoru. Paziti moramo, da ne pada nanje dež, ali rosa, sicer postanejo črne. Seveda je najlepše in najbolj primerno sušenje v sušilnicah. Kraji, kjer uspevajo gobe, morajo skrbeti, da bodo čimprej imeli sušilnice, ki jih lahko uporabijo tudi za sušenje sadja. To velja predvsem za Idrski kot, Kras in Brkine. Tudi suhe gobe niso vse enake in vsaka ima svoj okus.

Tako na primer jih na Štajerskem narežejo na majhne koščke, v Idriji in Škofji Loki na »bele plahte«, lepe velike, široke, bele kose, na Dolenjskem pripravijo mnogo suhih gob, toda niso lepe, so bolj črne in slabo sušene. V Brkinih in na Krasu sušijo še precej dobro, toda paziti bi morali, da jih dobro očistijo zemlje.

Da bomo gobe lahko dobro prodali v inozemstvu, da si bomo obdržali trg in dobro ceno, moramo zastaviti vso našo skrb, da bo vse blago res prvovrstno. Kdor nabira in suši, naj pazi, da bo blago res suho in lepo, čisto in belo.

Najvažnejše pri tem je »sortiranje«. Blago moramo izbrati in sicer »velike plahte« z Idrijskega skupaj, majhne štajerske posebej, brkinsko mešanico zase, itd. Oni kraji, ki še slabo suše, kot v Istri, morajo pa bolj paziti.

Izbrano blago za izvoz je treba še sterilizirati in lepo spraviti v večje in manjše zavitke. To je pa naloga večjih podjetij, ki morajo zato imeti posebne naprave in delavce, ki se v tem razumejo.

Izkoristimo umno to bogastvo, ki nam ga nudi narava, uporabimo ga tako, da bo čim bolj koristilo našemu gospodarskemu napredku in vedno večjem prestižu na svetovnem trgu.

Gobar

kultura ★ umetnost ★ ocene ★ film ★ kultura

Ustvaritelj naše knjige

Primož Trubar

8. junija je poteklo 439 let, kar se je rodil na Raščici pri Turjaku Primož Trubar, naš prvi pisatelj in ustanovitelj slovenske tiskane besede.

Trubar se je šolal na Reki, v Solnogradu, Trstu in na Dunaju. Kot duhovnik je služil najprej v Laškem in v Ljubljani. Ker se je odmikal katoliški cerkvi in so ga začeli preganjati, je šel v Trst za slovenskega pridigarja, a se kmalu vrnil v Ljubljano kot kanonik. Ko je škof ponovno nastopil proti protestantsko usmerjenim duhovnikom, je pobegnil na Nemško. L. 1561. se je vrnil kot protestantski superintendent (nekak škof) v Ljubljano, a jo je čez 4 leta moral dokončno zapustiti. Do smrti 1586. je deloval kot pastor v Derendingenu.

Doba, v kateri je živel Trubar, je bila zelo razburkana, kajti bil je čas, ko se je bil boj za razdelitev srednje in zapadnoevropskih kristjanov v katoliški in protestantski tabor, bila je to doba turških vpadov in kmečkih puntov. Drugod so v tistem času že imeli visoko književnost, samo Slovenci smo bili brez pisane besede, kajti tujci, od katerih smo bili tedaj v političnem, gospodarskem in kulturnem pogledu odvisni, so smatrali naš jezik za barbarski. Velika Trubarjeva zasluga je, da je pred vsem svetom ovrgel to laž in dokazal, da se da slovenski jezik prav tako kot ostali jeziki tiskati in brati.

Trubar je začel pisati, ko je bil v izgnanstvu, ko ni mogel na svoje rojake vplivati z govorjeno besedo. Preden pa je uresničil drzno misel, da bi oznanjal novo vero s knjigo, je moral rešiti več problemov.

1. V kakšnem jeziku ali narečju naj piše;
2. Katero abecedo naj izbere;
3. Kako naj uredi pravopis;
4. Kakšne knjige so ljudstvu najbolj potrebne.

Vsa ta vprašanja je moral rešiti čim prej in najbolj praktično. Zavedajoč se svoje pripadnosti h kmečkemu ljudstvu se je odločil za dolenjščino, s katero se je dobro prebil na Štajerskem, v Trstu in v Ljubljani.

Teže je bilo s črkopisom. Za prvi dve knjigi je rabil gotico, šele pozneje je uvedel latinske črke. Njegov črkopis je sicer ostal nekoliko nedosleden, vendar je v načelu rešil vprašanje črkopisa, ki so ga pozneje imenovali bohoričico, za tri sto let.

Trubar, ki je živel v dobi, ko so se javljale težnje za izboljšanje družabnega življenja — od tod tudi ime reformacija za protestantsko versko gibanje — je kot globoko veren človek, hrepeneč po pravici in resnici sklenil oznanjati svojemu ljudstvu pravo krščansko vero, kakor jo uči evangelij. Skušal je prosvetliti vraževerno slovensko ljudstvo, nastopil je proti zidanju cerkva ter širil nauke, ki so ga nujno dovedli v nasprotstvo s katoliško cerkvijo.

Iz zahtev protestantizma, da mora vsakdo sam brati sveto pismo in da se mora služba božja opravljati v živem ljudskem jeziku, je sklepal, da je treba dati Slovencem knjig, šol, čitank, prevodov sv. pisma, cerkvenih pesmi in l. 1551. je izdal prvi slovenski knjigi abecednik in katekizem, katerima je sledilo še 25 del, in sicer prevod novega zakona, zbirke pridig, pesmarice in druge nabožne knjige.

Trubarju je bil knjižni jezik le sredstvo, vendar se ga je oprijel s toliko ljubeznijo, da se nam zazdi, kakor da je vsa njegova vnema bila zgoščena okrog literarnega dela.

Iz njegovih spisov zveni literarni ponos, zveni ljubezen do slovenskega naroda in želja po skupnosti vseh Slovencev, razdeljenih v razne dežele. Kako zelo je želel povezati tudi vse Slovane, dokazuje njegova skrb za prevod njegovih knjig v hrvaščino. Velike zasluge je imel tudi za ustaovitev glagolske in cirilske tiskarne.

Trubarjeva podjetnost in odločnost je podžgala vrsto vnetih sotrudnikov in 2 leti pred smrtjo je mogel Trubar uživati ob lepem jeziku in vzornem tisku najobsežnejše in najboljše protestantske knjige—Dalmatiove biblije. Iskre narodne kulture in domačega jezika so prehajale v Trubarjeve duševne dediče in mogočno vplivale na nadaljnjo usodo slovenskega naroda.

Nada Rupel.

Praznik naše pesmi

na Opčinah pri Trstu

V nedeljo popoldne se je vršil v slikovitem naravnem amfiteatru na Opčinah množični pevski koncert slovenskih in italijanskih pevskih društev, ki sta ga priredili Slovensko-hrvaška prosvetna zveza in Centro di cultura.

Spored so izvajali slovenski pevski zbori iz Devina, Nabrežine, Sempolaja, Gabrovce, Zgonika, Proseka, Boršta, Ricmanj, Škorklje, Saleža, Rojana, Trebč, Opčin, Ban, Padrič, M. Magdalene, Škofij, Plavij, Doline, Sv. Barbare, Bazovice, Barkovelj, Škednja, itasoni, Rota iz Trsta in Frausin iz tijanski pevski zbori Tomasi, Pi-Milj. Vodili so jih pa tov. Žerjal, Occini, Zidarič, Curk, Obad, Cibic, Vecchiet, Petaros, Pertot, Mattek, Maleč, Venturini, Marc, Jagodic, Fabris, Švara, Grgič, Brajnik in Lordan. Slovenska pevska društva so nastopila vedno v skupinah, dočim pa italijanska tudi posamezno.

Koncert je v polni meri dosegel svoj namen in bil mogočna manifestacija slovenske in italijanske pesmi in bratstva ter jasen dokaz vsem, da morata oba noroda roko v roki razvijati svojo kulturo. Slovenski zbori so nastopili vedno v skupinah in so dosegli zato tudi boljšo zvočnost; pri italijanskih zborih so se zaradi maloštevilnosti in ogromnega prostora zgubile mnoge dinamične finese, ki so dokazovale visoko kvaliteto.

Vendar pa so izstopili posamezni zbori in skupine, ki so peli Adamičevo »Nocoj se mi je sanjalo«, Venturinijevo »Pozdravljena domovina«, Vesselbergherjevo »Ribič«, Paccinijev »Zbor ujetnikov« in Foersterjevo »Naše gore«. Najbolj pa je navdušilo skupinsko izvajanje vseh italijanskih in slovenskih pevskih zborov in dalo koncertu tudi najmočnejši poudarek. Zasluge za uspeh celotnega koncerta pa imajo v prvi vrsti zborovodje posameznih zborov, ki so vestno naštudirali ogromen program in zaslužijo zato vse priznanje.

V posamezno ocenjevanje se zaradi nemira in drugih okolnosti, ki so motile potek programa, ne morem spuščati. Omenil bi samo to, da izbor pesmi slovenskih zborov ni bil ravno najboljši. Zakaj posegati po pretekli zborovski literaturi, ko pa imamo še mnogo boljših sodobnih zborov. Skladbe so bile i po vsebini i po kvaliteti odmaknjene od današnje dobe. Izbrati bi morali pesmi, katerih vsebina kaže novo dobo, novega človeka. Zato bi dali lahko tudi pesmi s tako vsebino nov izraz in nov način podajanja, ki bi odgovarjal današnjemu času, ki je poln poleta in volje za izvedbo vseh zastavljenih načrtov.

K uspehu množične prireditve je tudi mnogo pripomogla godba »Rinaldi«, ki je pred in po koncertu izvajala svoj program.

Prireditev je v imenu krajevnega odbora z Opčin otvoril tovariš Malalan. Med programom sta pa govorila in pozdravila uspeli koncert tov. D. Pahor v imenu Slovensko hrvatske prosvetne zveze in tov. prof. Oscar Ferlan v imenu Centro di cultura.

Koncert je napravil na številno občinstvo ogromen vtis in dokazal, da najde naše delovno ljudstvo kljub veliki zaposlenosti še vedno čas za kulturno delo.

Dimitrij Žebre

Trubarjevo delovanje

na Primorskem

L. 1540. se je Trubar zatekel pred preganjalci v Trst k svojemu učitelju in zaščitniku škofu Petru Bonomu. Ta ga je nastanil za slovenskega pridigarja najbrže v cerkvici Morske Matere božje (Madonna del Mare).

O svojem bivanju v Trstu in o škofu Bonomu je Trubar napisal v nemškem predgovoru k Novemu testamentu (1557) tole: „Imenovani tržaški škof me je vzgajal, učil in pošteno navajal k popolni pobožnosti; na svojem dvoru je meni in drugim razlagal poleg Vergila tudi Erazmove parafraze in Calvinove institutiones v laškem, nemškem in slovenskem jeziku. In ko sem bil še deški pevec v njegovem pevskem zboru, me je obdaril z župnijo Loko pri Radečah, s katere absenco ali penzijo, kakor se reče, sem študiral nekaj časa na Dunaju. Ko me je nato posvetil v duhovnika, mi je dal župnijo Laško v upravo, nato mi je naklonil beneficij sv. Maksimilijana v Celju in končno mi je pomogel obenem s prostosrčnim in gostoljubnim gospodom, pokojnim gospodam Frančiškom Kacijanarjem, škofom ljubljanskim, do kanonikata v Ljubljani. In dobri Bonomo je preminul čisto krščansko leta 1546., ko mu je bilo nad 90 let. Kristus, naš Gospod, daj njemu in nam vsem veselo vstajenje! Amen."

Na Goriškem pa je bil Trubar leta 1563. Napravil je tja na osličku izlet iz Ljubljane, kjer je bil superintendent protestantske cerkve. O tem je Trubar pisal Ivanu Ungnadu dne 9. decembra 1563 takole:

„Pred štirimi tedni me je poklical v Gorico gospod Jurij, grof in baron s Turna, (Ta je bil deželni upravitelj.) Tu sem pridigal štirinajst dni zapovrstjo nemški, slovenski in laški v hiši gospodov z Brda in na gradu v Rubijah, kajti duhovniki me niso pustili v cerkev, čeprav sem jih prosil. Delil sem obhajilo, pridigal v vseh treh jezikih in krstil sina gospodu Hanibalu z Brda; zaradi tega so duhovniki in menihi kar noreli. In ko sem jahal nazaj na svojem osličku, sem v Križu pridigal neko nedeljo v cerkvi; zbrala se je vsa vipavska dolina in mnogo duhovnikov. Nihče ni ugovarjal, celo duhovnikom je bila pridiga všeč. Nekateri duhovni in menihi pa so s pomočjo in pod varstvom Amaraka, namestnega škofa in generalnega vikarja oglejskega patriarha v Vidmu, in papeževega legata na Dunaju obdolžili pobožnega in vrlega gospoda grofa s Turna, njegovo milostno knežjo soprogo in mene pri cesarju ter tudi dosegli ukaze, naj me ulove in zapro, če še kdaj pridem v grofijo Goriško."

„South Slavic American Review"

Združeni odbor Amerikancev jugoslovanskega porekla se je v zadnjem času znašel pred novimi nalogami, ki nič ne zaostajajo za onimi, ki so se pojavile v teku druge svetovne vojne, ko je bilo treba svetu pojasnjevati in dopovedovati, kaj hočejo in želijo člani jugoslovanskih narodov. Združeni odbor je napredna organizacija v najboljšem pomenu besede. Zato razvija delavnost, ki stremi za ohranitvijo svetovnega miru, katerega ogrožajo spletke svetovne reakcije ter novi imperializem, ki se je pojavil kot orožje monopolističnega kapitala. Zato si imenovani odbor na vso moč prizadeva, da bi razkrinkal spletke svetovne reakcije posebno na Balkanu, kjer bi se radi vmešavali v naše stvari tujci, da bi na ta način izzvali spopad med Vzhodom in Zapadom. Ameriške nazadnjaške klike v zadnjem času neprestano širijo razburljive izmišljotine o „boljševiški Jugoslaviji in Bolgariji" in o „nasilju" v teh državah ter skušajo s tem razdvojiti Južne Slovane. Te tendence je treba pobijati s stvarnimi argumenti in predstaviti svetu stvari v dejanski podobi. Treba je pokazati, kakšna je resnična demokracija slovanskih držav zlasti v Vzhodni Evropi.

Temu cilju bo služil novi obzornik, ki ga snuje Združeni odbor Južnih Slovanov v Ameriki, ilustrirani časopis „South Slavic American Review". List bo izhajal v angleškem jeziku, a urejeval ga bo naš priznani ameriški rojak, pisatelj Louis Adamič. Sloves in izkustvo, s katerim razpolaga Adamič, sta nam lahko poroka, da bo časopis služil pravični stvari demokracije ter bo nastopal proti reakciji in vojnim hujskačem. Prva številka revije se že tiska in bo verjetno kmalu prispela v domovino.

Južni Slovani v Ameriki bodo s svoje strani napregli vse sile, da se revija razširi in pride v roke zlasti Američanom nejugoslovanskega rodu, posebno tistim, ki jih zanimajo dogodki na Balkanu ter ne morejo doznati resničnega stanja stvari iz enostranskih poročil plačanega ameriškega tiska.

S to revijo si bodo Južni Slovani utrdili pot med civilizirano Ameriko, kateri bodo iz prvega vira nudili informacije, s katerimi ji ne bi ameriške časopisne agencije postregle nikoli. „South Slavic American Review" bo postala nova borka za koristi jugoslovanskih narodov.

Kulturne zanimivosti

Z velikim uspehom predvajajo v Rio de Janeiro in v San Paolo sovjetski film Kameniti cvet'. V prvem tednu je prisostvovalo predstavam 100.000 gledalcev.

NOV RUSKO-KITAJSKI SLOVAR

Akademija znanosti ZSSR je pripravila prvi del kitajsko-ruskega slovarja, ki vsebuje 300.000 besed. Pri tem so razen jezikoslovcev sodelovali izvedenci za kitajsko zgodovino, zemljepis, umetnost, filozofijo itd.

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE

V ponedeljek, 16. t.m. ob 20. uri bo naše narodno gledališče v Trstu uprizorilo v gledališču Nazionale dolgo pričakovano dramo

Via Mala

Ob tej priliki bomo proslavili 25 letnico gledališkega dela režiserja in igralca MILANA KOŠIČA

SLOVENCI! Z obilno udeležbom manifestirajo našo kulturnost.

KULTURNE ZANIMIVOSTI

Društvo pisateljev in bojevnikov v Parizu je 7. t. m. proslavilo spomin danskega pisatelja Kajkaja Munka, ki so ga Nemci ubili 4. januarja 1944.

—o—

V Moskvi so natisnili drugi zvezek angleških pesmi in balad, ki jih je prevedel pesnik Samuil Marškak. Zvezek vsebuje več balad Rob'na Hooda, stare angleške pesmi, ljubavne pesmi in 38 Shakespearovih sonetov. Sovjetski poznavalci Shakespeara smatrajo te prevode za najboljše od vseh doslej objavljenih. V knjigi so tudi umetne in narodne otroške pesmi.

SHAKESPEAREOVE SVEČANOSTI V MOSKVI

V Domu igralcev v Moskvi so imeli pet dni trajajočo konferenco o Shakespeareu. Vodil jo je prof. Mihail Morozov. Pesnik Samuel Maršak je prečital nekaj novih prevodov Shakespeareovih tekstov in sonetov, pesnik Boris Pasternak pa odlomke iz svojega prevoda „Henrik IV". Na sporedu je bila tudi slavnostna akademija s prizori iz „Hamleta", „Othella", in drugih Shakespeareovih dram in tragedij, odlomki iz opere „Vesele žene Windsorske" ter balet „Romeo in Julija" z muziko Sergeja Prokofjeva. Konferenci so prisostvovali številni igralci in režiserji iz raznih sovjetskih republik. V petih dnevih so predelali več referatov o uprizarjanju Shakespearea na sovjetskih odrih. Obravnavali so tudi gledališko kritiko s posebnim ozirom na Shakespearea ter govorili o uprizarjanju Shakespeareovih dram na tujih odrih.

PREDSTAVNIKA SLOVENSKE UPODABLJAJOČE UMETNOSTI V MOSKVI

Dne 7. junija so odprli v Puškinovem muzeju v Moskvi razstavo upodabljajočih umetnosti narodov Jugoslavije 19. in 20. stoletja. Ob tej priliki sta odpotovala v Moskvo tudi dva predstavnika slovenske upodabljajoče umetnosti, in sicer rektor Akademije za upodabljajoče umetnosti v Ljubljani Božidar Jakac ter kritik dr. Stane Mikuž, načelnik oddelka za likovno umetnost pri vladi LR Slovenije. Tretji Slovenec, ki se je pridružil delegaciji, je režiser Bojan Stupica.

RIBIŠKA JADRA PO OCEANIH

V svetovnem gospodarstvu ni pomembno le blago, ki ga nudi človeku kopno s svojimi njivami in vrtovi, pašniki in gozdovi, rudniki in petrolejskimi polji, temveč tudi bogastvo, ki ga črpa gospodar zemlje iz večno živih morij in oceanov. Širnim planjavam zemljin, ki se po njih pase divjad in živina različnih podnebnih pasov, ustrezajo v morju velika ribarska okrožja. Kakor pa je živalstvo na kopnem v svoji razprostranjenosti in življenjskih pogojih odvisno od zemljepisnih razmer, tako določajo zemljepisni činitelji tudi ribarskim okrožjem lego, obseg in izdatnost.

Važna ribarska okrožja so vezana predvsem na razporeditev kopnega in vode na zemlji in to zlasti v tem smislu, da niso nastala nikjer v globokem morju, temveč vedno le v tistih razmeroma plitvih morskih predelih, ki spremljajo robove vseh zemljin v zdaj širšem zdaj ožjem pasu. To plitvo, le do 200 m globoko morje imenujemo celinsko stopnjevino ali z angleškim izrazom šelf. Pa tudi na šelfu samem so bolj plitvi predeli, tako imenovane plitvine, vedno bolj bogate rib kot morje večjih globin. Prav tu so najvažnejša torišča velikih ribjih rojev, in sicer vselej na takih mestih, kjer se meša topla morska voda z mrzlo ali tudi soli bogata z manj slano. Zato so n. pr. najboljša evropska lovišča v Severnem morju in v prelivih med Severnim in Vzhodnim morjem, ker se tu meša soli bogata voda Atlantskega oceana z bolj sladko vzhodnomorsko vodo, in v Belem morju, kjer se mešata atlantska in obtečajna morska voda. V Ameriki nalove največ rib na Novofoundlandski plitvini, kjer se sreča mrzli Labradòrski tok s toplimi vodami Zalivskega toka. Bogastvo ribarskih okrožij ob severozahodni in južnozahodni afriški ter južnoameriški patagonski obali zavisi po ugotovitvah raziskovalca Merza od dejstva, da se dviga od morskega dna proti gladini globinska voda, ki se seveda meša s toplo površinsko vodo. Zveza med mešajočimi se vodnimi sloji v oceanih in bogastvom rib je pač v tem, da so na teh mestih posebno ugodni pogoji za razvoj drobnega rastlinskega in živalskega življenja, ki služi velikim ribjim rojem za prehrano.

Za ribarstvo je seveda važna tudi sestava in oblika morskega dna. Mrežo, ki drsi po morskih tleh, pač ne moremo uporabljati tam, kjer je dno pokrito s kamenjem ali večjimi skalami, ker bi se tu zatikala, trgala ali celo sploh izgubila. Za tako mrežo tudi ni brez pomena, ali pokriva morsko dno mehko blato ali trdnejši pesek, ali je dno enakomerno ali se njegove globine menjavajo itd.

Izmed treh oceanov, Atlantskega, Indijskega in Tihega, je danes Atlantski ocean za ribarstvo pač najvažnejši. Nanj in sicer skoraj le na njegov severni del odpade 7 desetin vsega svetovnega ribolova; komaj 3 desetine odpadejo na Tihi ocean in le prav majhen odlomek, morda komaj 1 stotino svetovnega lova, na Indijski ocean.

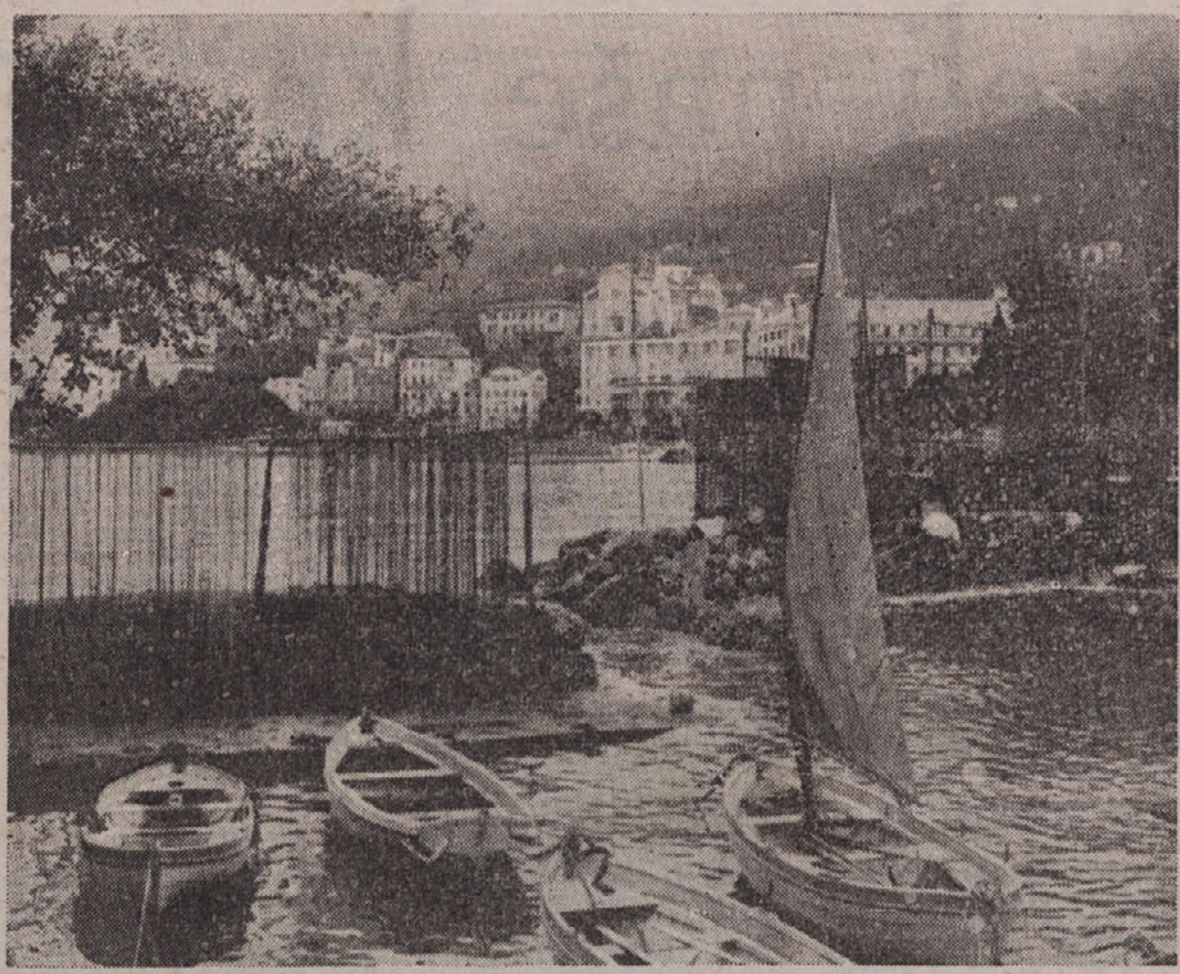

V PRISTANIŠČU V OPATIJI SE SUŠIJO MREŽE

Glavna lovišča na evropski strani Atlantskega morja se pričenjajo v južnem delu Biskajskega zaliva, spremljajo zahodno obalo Francije in obkrožajo v veliki elipsi Britansko otočje, tako da štejemo Rokavski preliv med Anglijo in Francijo, preliv sv. Jurja med Anglijo in Irsko, Mali in Severni Minch med Škotsko in Hebridi pa skoraj vse Severno morje med najboljša ribarska okrožja na svetu. Zlasti Doggerska plitvina je v Severnem morju znana po bogastvu rib; vendar se zdi, da je izdatnost severnomorskega ribarstva v zadnjih desetletjih nazadovala in sicer zaradi nenehnega oranja morskega dna s težkimi in ostrimi mrežami. Mine, ki so med vso vojno onemogočale ribarstvo na visokem morju, so obvarovale ribe pred zasledovanjem po človeku in tako pospešile množitev raznih ribjih vrst, zlasti tistih, ki žive na morskem dnu. Vsekakor poklicani ribarski strokovnjaki vseh okoliških držav Severnega morja resno razpravljajo o tem, kako bi se dvignila ali vsaj ohranila njegova izdatnost. Pomembnost tega vprašanja spoznamo, če pomislimo, da odpade na Severno morje skoraj polovica vsega atlantskega lova ali z drugimi besedami, da je Severno morje najvažnejše okrožje na svetu.

V vzhodnem ali Baltiškem morju ribištvo ni posebno izdatno. Izvrstna lovišča pa so ob norveški obali tja do Lofotskega otočja in do Severnega rtiča, za nekatere ribe pa, kakor nam kaže silni napredek sovjetskega ribolova v zadnjih letih pred vojno, tja do murmanske obale in v Belem morju. Celotna površina severozahodnih in severnih ribarskih okrožij v Evropi zavzema skupaj z islandskim ribarskim okrožjem okoli 2 milijona in 200 tisoč kv. kilometrov, kar ustreza površini devetih Jugoslavij!

V primerjavi s temi ogromnimi lovišči so lovišča v Sredozemskem morju bolj podrejenega pomena. Za to morje je značilno, da ribe v njem ne nastopajo v tako velikih množinah, pač pa v mnogih različnih vrstah. O tem nas prepriča že pogled v naše jadranske ribarnice! Med najbogatejšimi ribarskimi okrožji Sredozemskega morja je jugoslovanska obala. Tu znaša vsakoletni ribolov povprečno okoli 7000 ton na leto, včasih več, včasih manj. Vrednost tega lova je precejšnja; l. 1937. n. pr. je dosegla čez 30 milijonov dinarjev. Konservnih tovarn za ribe je Jugoslavija pred vojno imela 15.

Ameriška in tihomorska lovišča

Na ameriški strani Atlantskega oceana se širijo ribarska okrožja od obal južnega Labrodòrja čez zaliv sv. Lovrenca in čez novofoundlandske plitvine vzdolž obale Združenih držav do rtiča Hatteras, kjer se pričenja topli vodni pas Zalivskega toka. Glavno lovišče so tu svetovno znane novofoundlandske plitvine.

Tudi v Tihem oceanu so glavna lovišča na severu, kjer se mešajo topli morski tokovi z mrzlimi. Na ameriški strani lovijo ribe zlasti ob otokov bogatih obalah Alaske in Britanske Kolumbije, kjer nalove morda največ lososov na svetu. Ob azijski obali se bavijo prebivalci z ribištvom vseskozi od obrežij mrzle Kamčatke in Ohotskega morja vzdolž vsega Japonskega otočja tja do otokov Riu-Kiu. Za oskrbo japonskega trga z ribami pa je še važnejše japonsko visokomorsko ribarstvo, ki ga goje Japonci na prav znanstveni podlagi. Japonska je med najstarejšimi in najvažnejšimi ribarskimi državami sveta.

Sled je najvažnejša riba

Oglejmo si še najpomembnejše koristne ribe svetovnega ribarstva! Najvažnejši človeku koristni ribi sta brez dvoma sled in trska. Najizdatnejša lovišča sleda so v severnem in srednjem delu Severnega morja, zlasti na Doggerski plitvini, dalje ob zahodni škotski in ob norveški obali. Sledi potujejo, kakor znano, v neizmernih množicah proti obrežjem. Tak sledov vlak je včasih po več kilometrov dolg in ravno tako širok, pogostoma pa tako gost, da so čolni, ki nalete na tak val, v nevarnosti, da jih množica rib dvigne in potopi. Sledi večkrat menjajo smeri svojih selitev.

V evropskih vodah pomagajo pri lovu na slede v zadnjem času tudi letala, ki opazujejo morsko gladino. Ko zagledajo bližajoči se vlak sledov, to javijo po radiu v pristanišča, nakar odplove po več tisoč ribiških čolnov ali manjših ladij, motornih in parnih, v označeno smer. Samo ob britanskih obalah je v ta namen vedno pripravljenih kakih 1300 vozil z 12.000 mornarji na krovu. 20 do 60 km od obale vržejo v morje mreže, ki imajo včasih skupno dolžino po več tisoč km. Na tisoče ljudi dela noč in dan, da spravi slede v zaboje in sode. Vsa pokrajina diši po sledih, kamor stopiš ali pogledaš, leže sledi, sveži, soljeni, prekajeni, vsepovsod nič drugega ko sledi.

Angleški lov na slede se pričenja v zgodnjem poletju ob Shetlandskih otokih in dosega, potujoč polagoma proti jugu, v avgustu višek, nakar ponehuje jeseni v južnem delu Severnega morja. Na Norveškem love slede samo ob obali, in sicer pozimi in spomladi. Tudi nizozemski lov na slede je zelo star in se vrši od julija do decembra; glavno izhodišče zanj imajo Nizozemci v Ymuidenu. Nemčija nalovi tudi precej, vendar pa zadovoljuje s plenom komaj petino domačega povpraševanja in mora slede uvažati. V ameriških vodah sled ni važen, pač pa v japonskih ribarskih okrožjih, kjer je najpomembnejša koristna riba. V vsem severnem Atlantskem oceanu nalove na leto okoli 20 milijonov stotov sledov; ker odpade od te ogromne množine le malo več kot desetina na ameriški lov, smemo trditi, da je sled povsem evropska riba. Nasoljene slede imenujemo slanike.

Podobno izdaten je lov na trske. Samo v severnem Atlantskem oceanu nalove vsako leto kakih 300—400 milijonov trsk, ki imajo povprečno težo vsaj 5 kg; okoli 200.000 ljudi se bavi tu s tem lovom ali živi vsaj deloma od njega. Trska nastopa na evropski strani Atlantika prav tako kakor na ameriški; v ameriških vodah je to celo najvažnejša koristna riba.

Lov na trske

Ob norveški obali love trske od Stavangerja dalje visoko proti severu, največ jih pa dobe v mreže ob Lofotskem otočju. Tam se zbere v času od januarja do aprila 15—20 tisoč norveških ribičev iz vseh obmorskih krajev, nakar se v teh severnih, viharnih vodah razvija ob dolgih temnih nočeh in kratkih dnevih prav posebno, rekli bi romantično ribiško življenje. Trske prihajajo v svetovno trgovino posušene (= polenovke) ali nasoljene, največ pa jih izvažajo v južno Evropo, kjer so priljubljene kot postna jed. Jetra predelujejo v hranilno, od naših otrok večinoma zasovraženo ribje olje, odrezane glave pa v gnojilo, ki je tudi važno izvozno blago. Najpomembnejša izvozna luka za norveške slede in trske je Bergen.

Drugo veliko lovišče za trske je ob islandski obali, kjer so nekoč lovile skoraj samo francoske ribiške ladje; saj se nam je le treba spomniti Lotijeve povesti o islandskem ribiču. V zadnjem času obiskujejo te obale tudi Angleži in Nemci. Tretje in obenem največje lovišče trsk pa je Novofoundlandska plitvina in sploh severnoameriška obala tja do rtiča Cod — to ime pomeni toliko kot trska! Vsako leto nalove tu še enkrat toliko trsk kot na Norveškem. Tu se udeležujejo lova poleg Američanov, Novofoundlandcev in Kanadcev tudi Francozi, in sicer v času od junija do oktobra. Takrat križari okoli 5—6000 ladij nad plitvino; vsakoletni lov znaša okoli 125.000 ton rib.

★

Poleg rib, ki prihajajo na trg le nasoljene, posušene ali prekajene, prodajajo mnogo vrst tudi v svežem stanju, in sicer večinoma konservirane v ledu. Glavne tovrstne ribe svetovnega gospodarstva so vahnja, razne skuše, bokoplute i. dr. Kot enega izmed pomembnih prebivalcev hladnih oceanov naj imenujem še lososa, ki ga love povsod ob obalah severnega Atlantskega in Tihega oceana, ko potuje ob drstitvi po rekah navzgor, tako

(Nadaljevanje na 9. strani)

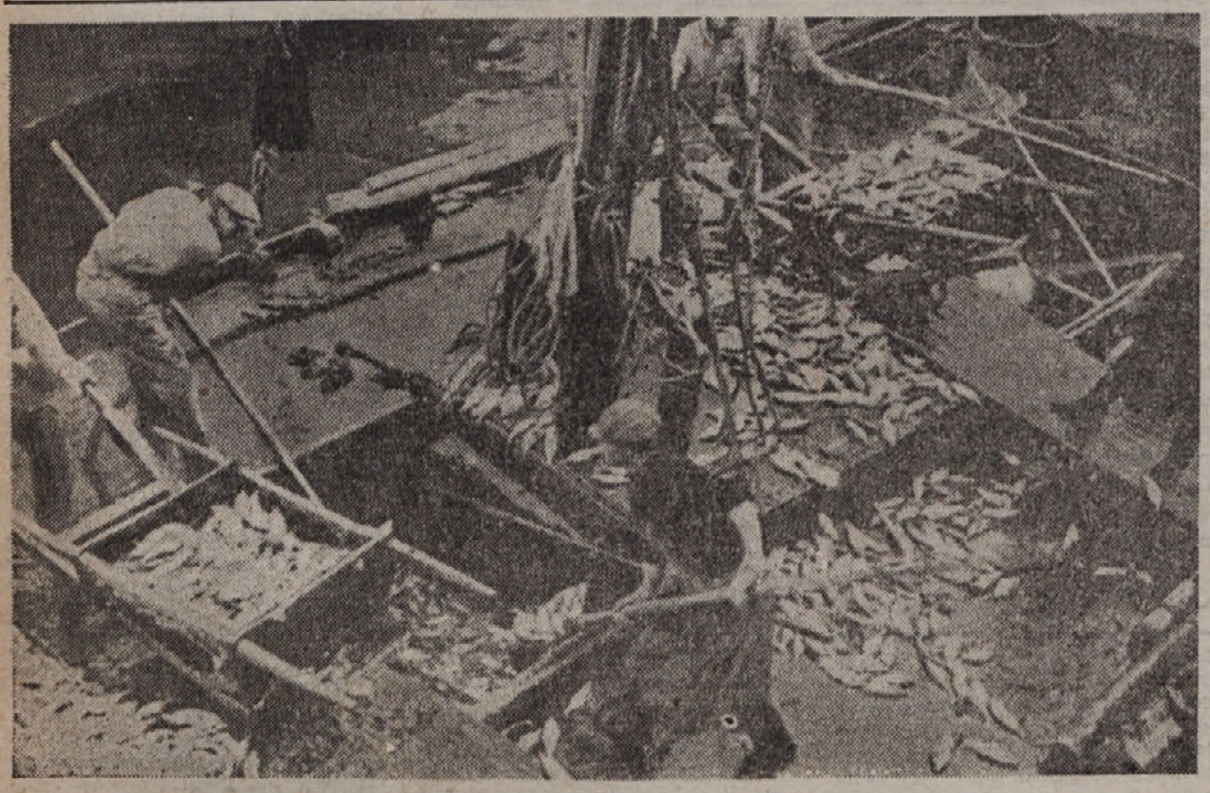

RIBIČI RAZKLADAJO PLEN V ASTRAHANU OB VOLGI

★ *Hodil po zemlji sem naši...* ★

NARODOPISNE SLIČICE IZ REZIJE

Tam pod Kaninom in Muzci je skrivnostna dolina Rezijanov, kjer so se ohranili mnogi običaji in navade starih Slovanov

Ali vobče veste, kje je Rezija in kod prebivajo Rezijani? Kje in v kakih okoliščinah žive Rezijani? Kakšno je njihovo sedanje žitje in bitje in kako je bilo v tej daljni, zapuščeni dolini še pred desetletji?

Malo je med nami, tudi izobraženci, ki bi na gornja vprašanja vedeli kaj več ali podrobnega odgovoriti. A po krivici! Rezija in Rezijani našemu in mednarodnemu jezikoslovnemu znanstvu niso neznani. Nasprotno, ni je morda slovenske doline, še manj pa slovenskega narečja, o katerem bi bile v knjižnicah, doma in v tujini nakupičene tolikšne razprave in znanstvene knjige, kakor ravno o Reziji in Rezijanih. Slavni ruski jezikoslovec Baudoin de Courtenay in pred njim in za njim še mnogi drugi so posvetili rezijanščini in narodoslovnemu vprašanju Rezijanov izredne napore in zapustili slovenski in mednarodni znanosti cele skladovnice izredno klenega gradiva. Vse to gradivo pa je treba šele podrobno predelati. To velja za rezijansko narečje, kakor za še neobdelano tvarino rezijanskega žitja in bitja, to je za norodopisne posebnosti tamošnjega ljudstva. Rezijanska folklora in narodna pesem čakata na svojega monografa.

Planine ji kažejo svoje zobe

Rezijani sami pojejo o svoji deželici, da ji »kažejo planine svoje zobe«. Razrita rezijanska globel se razteza pod Kaninom in Mužci. Po kanonsko razrvani dolini teče Rezija s svojimi napol suhimi pritoki, nad njimi se dvigajo gredine, nekašne terase. Po njih ter na strmih pobočjih sklenjeno zaokrožnih planin je le nekaj borne rodne zemlje, oranice in travniki, na policah in obronkih pa pasejo Rezijani svojo drobnico. Naši skromni pradedi so pač morali v prvih časih naselitve na sedanji slovenski zemlji iz prometnih križišč v dolinah v oddaljene in neobljudene gorate predele in osamljene gorske doline. Naravno, da so v takih zapuščenih dolinah še največ ohranili svoje prvotno jezikovno in narodopisno bitje.

Malone do konca prejšnjega stoletja je bila rezijanska deželica popolnoma odrezana od ostalega sveta. Življenje Rezijanov je potekalo patrijarhalno. Bilo je vsakdanje pehanje pastirskega ljudstva, ki je živelo od drobnice ter tistega za življenje skopo odmerjenega pridelka krompirja, fižola, zelja, repe, nekaj malo koruze in ajde. Čez zimo so ljudje prebivali v svojih dolinskih stalnih domovih v Stolbici, Osejanih, Njivi, Ravenci, Koritah in Učeji. Ko pa so zdrknili s strmih obrokov zadnji plazovi v dolino in je trava ozelenela, so Rezijani z živino, ženami in otroci odšli na svoje staje, ki jih imajo pripravljene na planinah. Tako so se proti poletju pomikali iz planine na višjo ležečo planino, proti jeseni pa zopet na nižje in na zimo domov v dolino. Takšno sožitje z naravo in planiškim svetom je v Rezijanu privzgojilo in vtisnilo izredno ljubezen do rojstne grude.

Glavna hrana Rezijanu je polenta s sirom. V drugi polovici 19. stoletja se je pričel pohod mladih ljudi in moškega sveta s trebuhom za kruhom. Doma so ostajali, kakor še dandanes le starci, žene in otroci. V dolino so se vračali prihrani v tujini živečih ljudi. Življenje se je premaknilo s točke pomanjkanja in mizernosti prejšnjih stoletij, a je tudi dandanes še težko in betežno. Se sedaj srečaš po osamljenih rezijanskih poteh in stezah Rezijanko, s tovorom sena ali krme na hrbtu, ki ga je za cel vožiček, pri tem pa plete nogavico in boguvdano prenaša svoj križ na ramenih. Pluga na tej skopi zemlji ne poznajo, ves svet obdelujejo z motikami.

Kakor ostalim Beneškim Slovencem je tudi Rezijanom beneška republika prepustila samoupravo. Posebne svečanosti so bile pri volitvi starešin posameznih cerkva in skupne farne cerkve. Za faro je ta dan velik praznik. 25. aprila vsekega leta so se navadno zbrali župnik s kaplani, cerkvenimi ključarji in drugimi veljaki pred župnijsko cerkvijo, nakar je dotedanji starešina predložil pisan obračun o dohodkih in izdatkih preteklega poslovnega leta. Po pregledu računov so vsi navzoči odšli v cerkev k zahvalni službi božji. Ljudje so se zbrali pred cerkvijo in ko jim je župnik oznanil pregled računov, se je oglasilo ukanje in veselo vriskanje zbranega ljudstva. Po polurnem rajanju je starešina naznanil svojega naslednika, dva duhovnika sta ga šla poiskat in ga privedla pred zbrano množico. Novi starešina je pokleknil ped zbrano renjo, pomolil molitev, nakar je prevzel od sedanjega starešine srebrno škatlo, znamenje svojega novega položaja. Seve ne sme pri tem manjkati izdatna večerja, med katero novi starešina že pridno nabira darov za cerkve in cerkvene potrebe.

Otroke nosijo h krstu kar v odprtem košu. Duhovnik moli med krstnim obredom začetek evangelija po sv. Janezu. Pred oltarjem da poljub miru očetu, krstnemu botru in babici, a ti ga obdarujejo z denarnim darom. Duhovnik ga položi na oltar. Južini, ki sledi krstu, pravijo Rezijani karstinja. Porodnice se napotijo nekaj tednov po porodu v spremstvu babice v cerkev po blagoslov. Pred cerkvenimi vrati morajo poklekniti, ogrnjene od nog do glave z rjuho ali kosom platna. Odtod jih duhovnik odvede pred oltar, kjer jim da poljub miru. Porodnica tu odloži rjuho in povabi duhovna in babico na dom k izdatni večerji.

Poljub miru

Tudi ženitovanjski obredi so zanimivi. V cerkev se ženin napoti v dogli vrsti s svati, ki stopajo v parih. Prvi je ženin s svojim drugom na levi. Sledi vrsta parov neveste z družico ob levi strani in prijateljicami. Obred v cerkvi se konča s poljubom miru pred oltarjem. Po sv. maši zapoje duhovnik sredi cerkve še Miserere in De profundis za ranjke mladih poročencev.

Pogrebe opravljajo navadno predpoldne. Obrede vršita po dva ali več duhovnikov, pa najsi gre za mrliča iz bogate ali ubožne hiše. Rezijani imajo navado, da spremljajo pogrebe z velikanskim stokom in jokom. Sami pravijo, da je pač taka navada še iz starih časov.

V Učji (Učeji), ki leži že onstran planinskih prelazov in močno oddaljena od župnijske cerkve, opravljajo domačini sami kar vse cerkvene obrede. Tako se zberejo ob nedeljah k dopoldanski in popoldanski službi božji, nekdo moli molitve naprej, drugi mu pa odgovarjajo. Mrliče pokopavajo sami.

Rezijani trde o sebi, da so potomci Rusov, da so Rosijani. Nazdravljajo si z besedami »Živeli Sloveni!« So veliki prijatelji plesa in igre sploh. Večje praznike imajo 1. maja in na sv. Jurja dan. Veliko praznovanje pa na dan sv. Vida, Ivana in Florjana, kakor pravi Rutar v svoji knjigi Beneška Slovenija. Prvi maj praznujejo brez petja in plesa, a tem bolj razigrani so na druge praznike. Znan je njihov narodni ples »rezijanka«. Za ta ples kakor tudi za narodno pesem Rezijanov se zanima zlasti slovenski muzikolog Marolt in njegova folklorna plesna skupina. Rezijanka se bolj približuje četvorki, velika nagnjenost Rezijanov k plesu pa kaže na stare slovanske ostanke, kajti naši pradedi so bili bolj kurentske narave. »Za tisoč ur le ena ura!« bi rekel Cankar.

Rezijanke nosijo črne prtene kiklje do členov, prepasane s črnim pasom. Na glavi imajo barvano ruto ali pa celo belo pečo. Nosijo jo čez polovico glave, desna stran je na pol odkrita, dol viseči roglji rišejo na obrazu kaj mičen odraz odpornosti in samostojnosti.

Glasbeno narodno gradivo iz Rezije je že nabirala Baudoin de Courtenayjeva spremljevalka Ella Schoultz-Adaievska. Sem spadajo plesne pesmi, gorske pesmi, ljubavne, satirične, podoknice itd. Med njimi utegne biti še kaj zanimivih ostankov prastare slovenske narodne pesmi, vsaj v delnih obratih. Več tega gradiva je nabral in že nabira znani poznavalec Beneške Slovenije Rihard Orel. Upajmo, da postanejo Rezija in Rezijani v novi dobi demokratizma in prijateljstva med narodi dostopnejši slovenskemu letoviščarju in slovenskemu človeku sploh. Saj bo hotel v te kraje, da se seznani s tamošnjimi ljudi, da sodeluje pri tujskem prometu, se naužije lepote tega doslej tako malo znanega in poznanega kotička gorate dežele pod Kaninom in Mužci.

Oblak

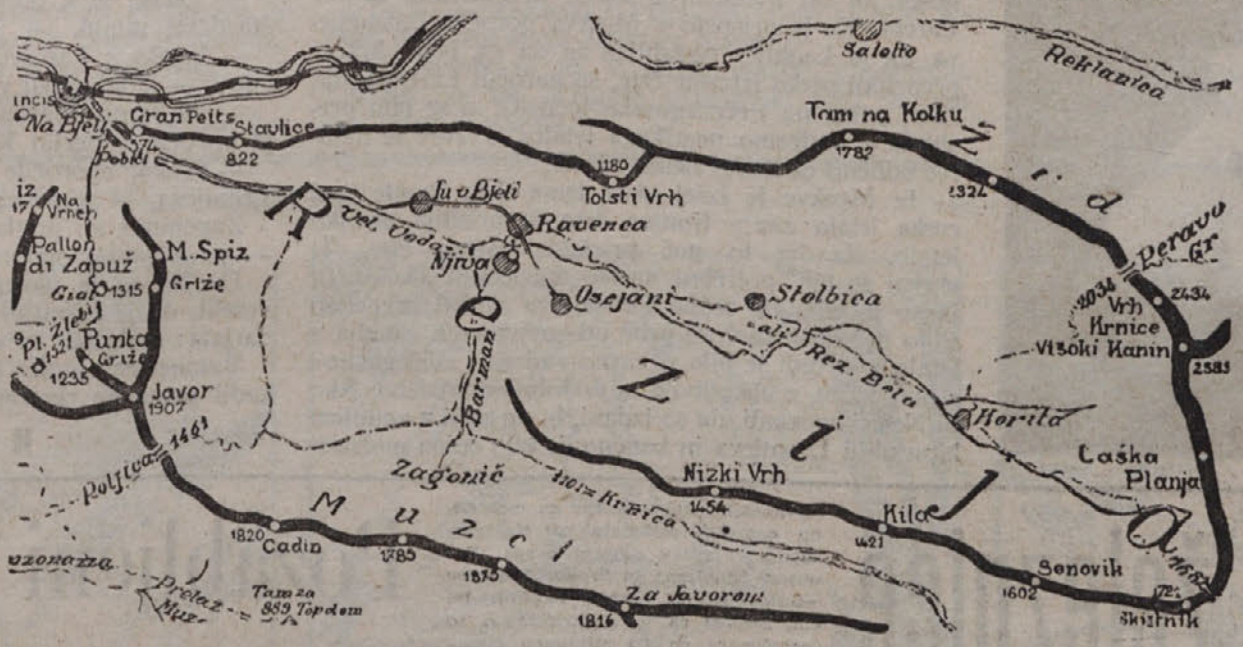

RIBIŠKA JADRA PO OCEANIH

Nadaljevanje z 8. strani

v obrežnih pokrajinah Severnega in Baltiškega morja, ob obalah Labradorja, Novega Foundlanda in Združenih držav. Ob obrežjih sibirskega Daljnega vzhoda in tu zlasti ob dolnjem Amurju je losos najvažnejša riba, vendar pa je njegov lov najbolj razvit v Alaski in v Britanski Kolumbiji. Tu so v modernih tovarnah ustvarili industrijo, ki oskrbuje ves svet z lososovimi konservami. Večino lososov predelujejo, kakor že omenjeno, v konserve, in sicer odhaja v mirni dobi vsako leto okoli 8 milijonov zabojev po 48 škatel, težkih po pol kilograma, v vse predele sveta. UNRRA je poskrbela, da smo se v preteklih dveh letih s temi konzervami dodobra seznanili tudi v naših krajih.

Ostrige ameriška posebnost

Iz bolj toplih morij prihajajo za svetovno gospodarstvo v poštev le še tuni, sardele in sardine, ki so najvažnejše koristne ribe Sredozemskega morja. Zlasti sardina je važna riba Jadranskega morja, zahodne francoske in portugalske obale. Tu so povsod nastale tovarne, ki jo predelujejo v konservo. Za to industrijo je ugodno, da ribe lahko konserviramo kar v domačem olivnem olju.

Med drugimi morskimi proizvodi naj bodo poleg rib omenjene še ostrige, ki so enako važne kot hranilo kakor kot predmet trgovine. Ostrige oživljajo vse atlantske obale, ki se jih dotika Zalivski tok, žive pa tudi v severnem Jadranskem morju. Svoj glavni okraj imajo v atlantskih obalah Združenih držav tja do Karoline. Tu nalove na leto približno eno milijardo komadov; zato je v ameriški prehrani ostriga mnogo bolj važna kot v Evropi, kjer je mnoge dežele sploh ne poznajo. Za Unijo ima največ ostrig Francija, nekaj tudi Anglija, Nizozemska in Nemčija. Ponekod goje ostrige v posebnih obrežnih ribnikih ali po umetnih jezerih, n. pr. pri Arcachonu v Franciji in v Avernskem jezeru pri Neaplju v Italiji.

V. B.

Kulturne zanimivosti

Lojze Spacal v Rimu

Rimska umetnostna galerija „Il Cortile" je povabila znanega tržaškega slikarja Lojza Spacala, da priredi tamkaj razstavo, kar je za našega umetnika, ki je že razstavljal po mnogih mestih in kolektivno tudi v Rimu, novo lepo priznanje. Umetnik, čigar slike so že v mnogih inozemskih in domačih galerijah kakor tudi pri zasebnikih, bo razstavil 30 del.

Na Poljskem se mudi na obisku dvejset italijanskih znanstvenikov in menjakov.

Ivan Cankar na reškem odru

Na Reki je Nar. gledališče uprizorilo Cankarjevo komedijo „Za narodov blagor". To je prva Cankarjeva drama na odru reškega gledališča.

Režiral je Andjelko Štimac, med igralci pa je nastopila M. Šarićeva, ki je zdaj angažirana v ansamblu reške drame.

Špijonski roman

★ DVOBOJ

ŠEJNIN

Tudi Petronescu je hitel. Seveda ni mislil, da bo njegova uprizoritev pogina »delegacije« tako hitro razkrita. Ne oziraje se na to, je Petronescu vedel, da je najmanjša zakasnitev v sovjetskem zaledju nesmiselna, a zlasti — nevarna.

Ko se je Petronescu utaboril na gozdni jasi, je pripravil prenosni oddajnik in oddal poročilo, da je Leontjev že ujet in je pri njem v tem in tem gozdu. Prosil je Kraschkeja, naj še to noč pošlje šestsedežno transportno letalo, in dodal, da je gozdna jasa, kjer so se utaborili, zelo pripravna za pristanek in vzlet letala, ki pristaja z majhno hitrostjo.

Nastopil je večer. Zvezani Leontjev je ležal na zemlji in molče gledal v temno nebo. Čeprav se je zdelo, da je njegov položaj brezupen, se je naglo pomiril in ni izgubil upanja na rešitev.

Leontjev je videl, kako se je Petronescu sukal okoli oddajnika, in uganil, da brzojavlja Nemcem. Po ukazu Petronesca so »delegati« zložili pet grmad dračja in jih razvrstili v obliki »kuverte«. Bili so pripravljeni zažgati grmade v hipu, ko se bo pokazalo letalo, da bi mu tako označili mesto, kjer naj pristane. Raket Petronescu ni hotel uporabljati, ker so bile preveč vidne. Ko so bile vse priprave končane, je Petronescu sedel k večerji. Izpil je nekaj vina, začel jesti in pokroviteljsko povabil k večerji svoje sopotnike.

Ko je Petronescu pojedel, je pristopil k Leontjevu in mu ponudil kos kruha in klobaso.

Ali smem ponuditi? — je vprašal prijazno. — To nam je polkovnik dal za na pot. Prav ljubezniv tovariš. V resnici, gostoljubje je osnovna ruska poteza.

Leontjev ni nič odgovoril Petronescu je nekoliko počakal, nato je v istem tonu dostavil:

— Ne marate? No da, trma je tudi osnovna ruska narodna poteza. Pa je ne odobravam.

In se je odstranil. Bilo je že okrog dvanajste ponoči. Nekje daleč so se razlegali topovski streli, ki so pa samo podčrtali tišino, ki je kraljevala na tej gozdni jasi.

Dekleti sta kinkali: nemirni dan ju je utrudil. »Priletni proletarec« je sedel skljućen pod borom in smrčal. Petronescu je nemirno korakal po jasi z rokami na hrbtu, se pogosto ustavljal, iztegujoč nazaj glavo, in gledal v nočno nebo. Čakal je letalo.

Naposled so zaslišali tiho, pridušeno brnenje. Nad gozdom je krožilo letalo z majhnimi obrati motorja. Čakalo je signala.

— Prižgite kresove! — je zavpil Petronescu in vsi so skočili h kupom dračja in jih zažgali. Minuto pozneje so jeziki plamenov razsvetlili jaso. Letalo se je v krogih spuščalo. Letalec je dvakrat vključil in izključil zeleno in rdečo luč letalskih svetilk: točka — črtica — točka. To je bil signal: »Vidim vas«.

— Pogasite kresove! — je ukazal Petronescu in vsi so začeli teptati goreče dračje. Letalo je zadnjič zaokrožilo in se spustilo k tlom s prižganimi lučmi pod trebuhom.

Minuto pozneje je pilot zavrl letalo, stopil iz kabine in pozdravil Petronesca. Tiho sta se nekaj menila v nemškem jeziku, nato je Petronescu peljal letalca k Leontjevu, ležečemu na zemlji.

Letalec si je radovedno ogledoval Leontjeva in celo brez obzira posvetil inženirju v obraz z žepno svetilko.

— Zdravo, Rus, — je rekel, trudoma izgovarjajoč ruske besede. — Rus, vse dobro bo... Sehr gut! Bardzo dobrze!... Tres bien... O-kej!..

Leontjev je še vedno molčal. Ko je poznal, da je tako brez moči, ga je popadla besna jeza, da mu je sapo zaprlo in se je začel daviti. Toda pogledal je nemškega letalca tako izrazito, da je ta takoj ugasnil svetilko in se odstranil s Petronescom. Tam sta zopet nekaj med seboj šepetala in se potem dolgo in zateglo smejala. Nenadoma se je letalec nečesa domislil, prekinil v sredi stavek, potegnil iz žepa ovitek, ga prožil Petronescu, udaril s petami in se spoštljivo vzravnal.

Petronescu je sprva začudeno pogledal na letalca, nato je odprl zavitek in prebledel od radostnega pričakovanja. Ni se zmotil. V zavitku je bil ukaz, s katerim je bil Peter Weningrad-Petronescu odlikovan z železnim križem.

Petronescov zlom

Letalec, katerega prihod je tako razveselil Petronesca, ni bil nihče drug kakor preiskovalni sodnik Larcev. Ko je prispelo v Moskvo poročilo Bahmetjeva, da je Leontjev ugrabljen in da ga bodo bržčas prepeljali preko frontne črte, so naročili Larcevu, naj takoj poleti na Pečenegovsko letališče in se tam preobleče v uniformo nemškega letalca. Larcev je namreč odlično obvladal nemški jezik.

Iz Moskve je izšel ukaz temu delu fronte, naj ruska letala zapro frontno črto in prisilijo nemško letalo, da bo to noč pristalo tostran črte. Ti ukrepi so bili potrebni spričo naslednjh okolnosti: jasno je bilo, da se bo Petronescu skušal prepeljati še to noč onstran črte, proč od sovjetskega zaledja z letalom in tudi je bilo nevarno zadržati »delegacijo« s pregonom, z obkolitvijo in podobnimi sredstvi. Ako bi Nemci spoznali, da so izdani, bi utegnili v zadnjem hipu ubiti Leontjeva in končno, je bila edina možnost zadržati Nemce tako, da bi se reševalci izdajali za Nemce. Poslati je bilo treba posebnega letalca, ki bi v nemški obleki ne zbujal nobenih dvomov in ne bi vznemiril Petronesca ter njegovih »delegatov«.

Poveljniku letalskega polka na Pečenegovskem letališču so poslali posebna navodila in tisti večer, ko je Petronescu zmagoslavno brzojavil Kraschkeju o svojih uspehih, je več desetin naših lovcev poletelo v zrak in »zaprlo« vso frontno črto. Po polnoči se je pojavilo nemško letalo, ki je letelo precej nizko. Lovci so ga zapazili in ga takoj obkolili.

Nemški letalec, ki so ga sovjetska letala obkolila od spredaj in zadaj, od zgoraj in spodaj ter z boka, se je skušalo izmotati iz tesnega obroča, toda ni mu uspelo. Naši lovci niso streljali nanj, ampak so se mu vedno bolj približevali. Nemec je razumel, kaj hočejo. Ubogal je naše lovce in usmeril svoj let na Pečenegovsko letališče.

Ko se je spustil, je vstopil v letalo Larcev, ki je bil že oblečen v nemško odgovarjajočo uniformo, za njim poročnik Nesterov, prav tako oblečen v nemškega letalca. Nesterov je dobro poznal nemška letala, zato ga je bil izbral poveljnik letališča. Nemcu so vzeli ovitek, ki je bil naslovljen na Petronesca in njegove koordinate.

Nekaj minut pozneje se je letalo odtrgalo s tal in usmerilo let na gozd, kjer je bil Petronescu s svojimi sopotniki.

Dvajset minut pozneje sta Larcev in Nesterov zagledala kresove, ki so bili razporejeni v obliki »kuverte«. Spustila sta se na tla in se sestala s Petronescom.

Brezhibna nemška govorica Larceva, ukaz o odlikovanju, letalo samo, niso vzbudili nikakega dvoma niti v tako izkušenem vohunu, kakor je bil Petronescu. Vsa »delegacija« je veselo vstopila v letalo.

17. Konec dvoboja

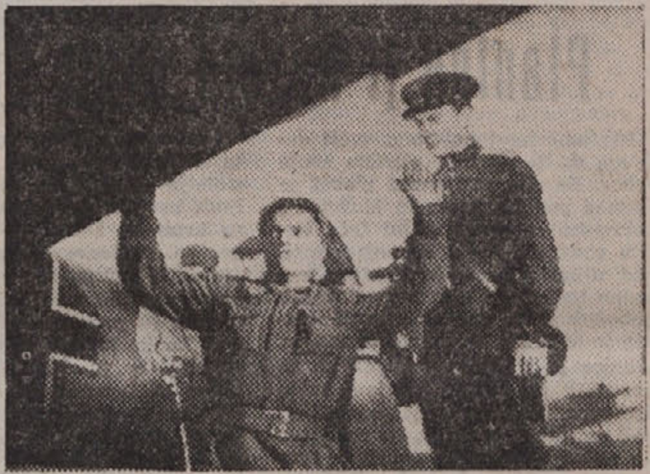

V Moskvi in v Berlinu so tisto noč mrzlično pričakovali poročil.

— Letalo se je odpeljalo po vas ob tri in dvajseti štirideset minut, — je brzojavil gospod Kraschke.

— Letalo z Larcevom se je odpeljalo po »delegacijo«, — je brzojavil v Moskvo Bahmetjev.

— Sleherno minuto pričakujemo Weiningrada, — je poročal v Berlin Kraschke.

— Takoj sporočite podrobnosti poleta in stanje Leontjeva, — je nestrpno zahteval Berlin.

Zapomniti si: poglavitno je zavarovati Leontjeva; — je še enkrat opomnila Moskva.

Dvoboj se je nadaljeval. Prezgodaj se je Berlin veselil, da je Leontjev ujet. Moskva je nenehno opozarjala: poskrbite za varnost Leontjeva.

Bahmetjev, molčeči, vedno mirni Bahmetjev je kadil petnajsto cigareto.

KONEC

Električne železnice

V Evropi prevladujeta danes dva sistema za električen pogon lokomotiv, istosmerni in enofazni. Električna lokomotiva je pokazala, da je mnogo boljša in tudi bolj ekonomična od parne, ki je verjetno dosegla končni višek svojega razvoja. Medtem ko se električna lokomotiva lahko izrabi do 95 odstokov, je mogoče parno izkoristiti največ do 50 odstotkov. Električna lokomotiva je polovico cenejša od parne tudi glede vzdrževanja in čiščenja. Prihranki pri vodi in gorivu, da ne govorimo o času, so prav izdatni. Poleg tega sedi strojevodja na električni lokomotivi popolnoma spredaj, kar mu omogoča boljši razgled ter laže prepreči morebitno trčenje. Z eno besedo: električna lokomotiva je cenejša od parne, ker prihrani železnici mnogo časa in denarja.

Zaradi neštetih prednosti električnih lokomotiv se izvaja elektrifikacija železnic v mnogih državah, vštevši Sovjetsko zvezo. Do konca l. 1950. bo dolžina električnih prog v Sovjetski zvezi 7363, to je tri in pol krat toliko, kakor l. 1946. Do konca četrtega leta sedanje petletke bo na ruskem in zveznem ozemlju v prometu 1750 električnih vlakov. Prva sovjetska električna lokomotiva, ki so jo zgradili l. 1934., je vozila z brzino 140 km na uro.

Tudi v Jugoslaviji se je po osvoboditvi pojavilo vprašanje elektrifikacije železnic. S priključitvijo Slovenskega Primorja in Istre, kjer so nekatere proge elektrificirane (Postojna—Zalog, Reka—Srpske Moravice), je vprašanje nadaljnje elektrifikacije samo še vprašanje časa. Na temelju zaključkov konference jugoslovanskih strokovnjakov za električno energijo prihajajo za elektrifikacijo v poštev najprej proge: Postojna—Ljubljana in Srpske Moravice —Sušak—Reka, skupno kakšnih 150 km. Stroški za to elektrifikacijo so preračunani na 471 milijonov dinarjev. Druga etapa predvideva elektrifikacijo ozkotirne železnice Užice — Sarajevo—Konjic (240 km), Beograd—Lapovo, Topčider—Mala Krsna—Velika Plana, Beograd—Ruma—Indjija—Novi Sad in Beograd—Vrčac. Dolžina teh prog znaša okoli 500 km, stroški pa so preračunani na 1390 mil. din. V nadaljnem elektrifikacijskem programu železniškega prometa bi se elektrificirale proge od Ljubljane mimo Zagreba do Rume ter od Srpskih Moravic do Zagreba. Petletni načrt v Jugoslaviii predvideva do l. 1951. elektrifikacijo 300 km železniških prog.

Z izgradnjo teh prog bo ustvarjena tudi možnost za elektrifikacijo krajev, ki leže ob železniških progah v razmaku do 40 km. V zvezi s tem se ne bo razvil samo železniški promet, ampak bodo tudi podprti vsi napori za gospodarski in industrijski razvoj Jugoslavije.

Pozabljeni rekorderji

Rekordi niso pridobitev šele današnje dobe, tudi prejšnji časi so se ponašali z njimi

Kdo se ne spominja šahovske partije, ki je bila najdaljša in najdražja? Neki Amerikanec, William Howard in neki Avstralec, John Buton, sta si delila proti koncu prejšnjega stoletja ta posebni rekord. Prvi je igral v New Yorku, drugi v Sidneyu. Soigralca sta si javljala posamezne poteze v pismih. Avstralec je pošiljal svoja pisma preko Tihega oceana in preko ameriške celine, Amerikanec si je bil izbral pot preko Evrope in skozi Sueški prekop, ker je smatral to pot za krajšo. Pet let je že trajala igra, ko je Amerikanec predlagal, naj bi se igra skrajšala tako, da se poteze poročajo brzojavno. Stroške bo moral plačati seveda, kdor igro zgubi. Kljub temu skrajšanemu načinu se je igra zavlekla še za eno celo leto. Amerikanec je igro končno izgubil in plačati je moral stroške, ki so dosegli vsoto šest tisoč dolarjev, kar je bilo za tedanjo dobo precej draga zabava.

Poseben, rekli bi, krvoločen rekord si je privoščil angleški satirik George Schoyn, ki se je namenil prisostvovati kolikor mogoče mnogim usmrtitvam. Po vsem Angleškem je imel svoje poročevalce, ki so ga redno obveščali, kje in kdaj bodo koga usmrtili. Učinkovita časniška poročevalska služba tedaj še v povojih ni bila. Ko je bil leta 1757. usmrčen Damiens, ki je hotel umoriti francoskega kralja Ludvika XV., je Schoyn potoval nalašč v ta namen v Paris. Seveda je Schoyna ta „zabava“ stala strahovitega denarja. Celih štirideset let se je vdajal tej svoji bolestni strasti samo zato, da se je ponašal nedvomno z edinstvenim rekordom, da je bil priča preko trem tisoč usmrtitvam.

GOSPA Z NAGELJNI

ROMAN CRONINA

12

Katarina Lorimer, petindvajsetletna lastnica prodajalne umetniških starin, je na neki dražbi kupila Holbeinovo miniaturo slike »Gospa z nageljni«, ki jo je namenila prodati v Ameriko in z dobičkom odpomoči svojemu omajanemu finančnemu položaju. Njena nečakinja Nancy se je pred kratkim zaročila z Američanom Maddenom, ki spočetka Katarini ni bil všeč, a polagoma se ji je prikupil. Prav sedaj je pospremil Nancy v Manchester, kjer je nastopila v nekem gledališkem komadu. Katarina je pregledovala časopise, da bi našla poročila o predstavi.

Dramska umetnost, je premišljevala Katarina, je kot neko neizmerno in mračno kraljestvo, s katerim so bile Nancina ljubkost, lahkomiselnost in žeja po sreči v kričečem nasprotju. Vendar ji ti pomisleki niso ovirali, da ne bi uživala ob dekletovem uspehu. Dejansko je želela, da bi delo že kmalu napolnilo kako londonsko gledališče. Medtem, je mislila, bi se pustolovščina z Maddenom nadaljevala, ali pa bi se naglo završila.

Naslednja dva dneva se je popolnoma posvetila pripravam za odhod. Misliti je morala na resnejše stvari kot je bilo Nancino delo. Toda nekaj popolnoma nepričakovanega ji ga je zopet priklicalo v spomin v petek popoldne. Zazvonil je telefon in zaslišala je Maddenov glas.

»Ste še v Manchestru?« je bilo prvo Katarinino vprašanje.

»Ne,« je odvrnil Madden. »Vrnil sem se včeraj v London zaradi nekega nujnega posla; žal mi je, toda bilo je neodložljivo.«

»Kako gre gledališče?«

»O dobro, zelo dobro,« je nekako v naglici odgovoril. »Nancy žanje velik uspeh. Vam bo ustmeno poročal. — Nimate nič proti temu, gospodična Lorimer, da bi šli z mano na kosilo?«

Pomišljala je. Bila je prosta, toda nikakor ni marala imeti do Maddena nikakršnih obvez.

»Ne,« je dejala, »vi boste moj gost.«

»Kakor hočete. Pridite pome in peljite me v kak miren prostorček, če mogoče v eno tistih restavracij v Fleet-Streetu, o katerih sem slišal toliko pripovedovati.«

Uro pozneje sta sedela v *Fromage de Cheshire*. Okoli njiju je bilo zelo živahno. Madden je moral pripovedovati o dnevih, ki jih je preživel v Manchestru. Izražal se je toplo. Generalka je šla dobro, dvorana je bila nabito polna in Nancy naravnost čudovita. Katarina je poslušala, ne da bi ga prekinjala in ni odmaknila oči z njegovega živahnega in zagorela obraza, toda iz njegovih besed je opazila, da ji hoče nekaj prikriti. Bilo je na njem nekaj, kar ni soglašalo z njegovim govorjenjem.

»Hočejo skrajšati nekaj scen,« je zaključil, »in konec drugega dejanja bo nekoliko spremenjen, kar bo samo koristilo predstavam, ki jih bodo priredili tukaj.«

»Vi ne cenite posebno tega dela, kaj?« je vprašala Katarina naravnost.

»Ne,« je odgovoril povsem prostodušno, »ali pa se mi vsaj ne zdi primerno za Nancy.«

Čeprav on ni mogel slutiti, ker Katarina ni niti najmanj razkrila svojih čustev, je vendar pričakovala ta odgovor.

Maddenova preprostost in odkritosrčnost sta tako prijetno učinkovali na Katarino, da je opustila vsak nadalnji predsodek. Odslej je čutila simpatijo za Maddena.

»Ali zelo ljubite Nancy?« je vprašala.

»Da, gospodična Lorimer, in prav danes sem želel govoriti o tem z vami.«

Utihnila sta. Katarina je drobila svoj kruh.

Nato je povzela: »Mislili ste, da bo težko sporazumeti se z menoj. Morda ne zbujam v vas prevelikega zaupanja, toda ko ste dejali, da neizmerno ljubim Nancy, ste zelo pogodili. Ona je na tem svetu zame vse«.

Dvignila je naglo svoje oči k njemu, kot bi hotela, da ji oprosti, medtem ko ji je lahna rdečica šinila v obraz.

»Žal mi je, zdim se vam najbrž sentimentalna in zastarela, ampak objasniti vam moram svoje stališče. Goreče želim, da bi Nancy bila srečna in vem, da je kljub modernemu cinizmu zanjo samo ena pot do sreče, in sicer ta, da si najde primernega moža, ki jo bo v resnici ljubil in jo odtrgal od tega neumnega gledališkega življenja in ki ji bo ustvaril pravo ognjišče... Da, moj Bog,« je prekinila, »to je večna pesem! Toda naj je v modi ali ne, je vendar prav to, kar si želim za Nancy.«

»Verjemite mi,« je povzel resno Madden, »baš to je, kar sem vam hotel povedati, in veseli me, da so najini pogledi v tej točki enaki: Nancy je očarujoča majhna umetnica, toda ne morem je gledati, da se kvari v neumnih vlogah, in poslušati, da poje neke neslanosti. Zame je to izgubljen čas! Če bi vsaj igrala Sheakespeareja! Mar ni to sen vseh mladih igralk? In da vam odkritosrčno povem: Nisem sicer nikak Romeo, toda če se poročiva, želim, da bi igrala Julijo v svojem domu.«

Smejati se je morala tem besedam, ki so tako natančno izrazale tudi njena čustva.

»Torej se razumeva? Prijatelja bova, kaj? Vi ste zares mož, kot si ga želim za Nancy.«

»Te besede so mi v veliko veselje, gospodična Lorimer, in ker sklepava prijateljski pakt, bi vas raje klical Katarina.«

Soglašam, Chris!« Toda pod enim pogojem: da me ne zamenjaš za taščo.

»Če si ti tašča,« je veselo odgovoril Chris, si najsijajnejša tašča, ki sem jo kdaj v življenju srečal.«

Bruhnila sta oba v smeh in napetost, ki je do tedaj vladala v njunih odnosih, je hipoma izginila. Nastal je hip molka. Madden je mislil, da je razgovor o tako delikatnih stvareh dovolj dolgo trajal in ni ga skušal oživeti. Radovedno je ogledoval starinsko dvorano, katere stene s stoletno navlako so nosile sledove preteklosti.

»Vedno sem si želel, da bi prišel enkrat sem. Morda se ti bo zdela ta želja zelo amerikanska, toda vendar je tako. Za vedno mi bo ostal poseben vtis, da sem jedel v *Fromage de Cheshire*.«

»Kuhinja je zelo dobra.«

»O, vi dobro veste, gospočična Lorimer, — oh, oprosti Katarina, — kaj jaz prav za prav mislim. Na vsak način: torta je res odlična! Toda bolj me zanima, če pomislim, da so prihajali semkaj doktor Johnson, Boswel in Goldsmith, da so sedeli pod tem lesenim stropom in tu razpravljali in pisali. Nič se ni spremenilo. Natakarji prihajajo in odhajajo in kličejo naročila skozi vratca ravno tako kot ob času poštnih kočij. Seveda, zdel se ti bom naiven, toda ne morem storiti drugače. Ljubim stvari iz preteklosti in mislim, da se jih ne bom nikoli naveličal.«

Njegovo navdušenje je bilo nalezljivo.

»Mnogo stvari je v Londonu, ki jih je treba videti,« je rekla Katarina.

Prikimal je in si vzel zelenjave.

»Vem. Doslej sem bil preveč zaposlen z Nancy in nisem imel časa, da bi jih hodil gledat. Pa tudi ne bi hotel prositi Nancy, da se žrtvuje in hodi v vse muzeje z menoj.«

Zopet se je nasmejal in se nato zresnil.

»Ampak rad bi temu posvetil to popoldne. Tukaj v Cityju bi se dale odkriti mnoge stvari, toda bojim se, da se izgubim.«

Bilo je nekaj tako prisrčnega v njegovem navdušenju, ki je ganilo Katarino. Pomislila je, da ne pozna žive duše izven nje v Londonu in predstavljala si ga je, kako sprašuje stražnike za pot in kako hodi ob mraku ves samotan in zmeden in se ne znajde iz labirinta zamotanih starinskih ulic. Živahno je vzkliknila:

»Poslušaj, kako bi bilo, če bi ti šla jaz za vodiča? Če ima kdo v tem prakso, potem sem to jaz.«

Maddenov obraz se je tako zjasnil, da se je Katarina čutila vsa raznežena.

»Res, ti bi to storila? Saj se boš dolgočasila. In važno delo imaš.«

»Oh, čas se bo že še našel! In nikar ne misli, da se jaz tako kmalu dolgočasim.«

Bilo je pol dveh, ko sta zapustila Fleet Street in se oddaljila v smeri proti Strandu. Visoka kupola sv. Pavla se je očrtavala na modrem nebu. Katarina že leta ni prihajala v osrednjo četrt in imela je čudden občutek, ko je hodila po tistem tlaku, ki je bil priča prvih korakov v njeni mladosti. Ko sta šla čez Lawn Court, je zopet videla kraje, ki so bili dragi njenemu srcu:

JACK LONDON: KRIŠTOF DIMAČ

PRIREDIL IN NARISAL: MILKO BAMBIČ

»Še nikoli nisem slišal, da bi kdo živel tu gori ob Nordbeski«, je rekel Čok, strmeč v napol zabrisano sled v snegu.

Bilo je to, ko sta se vračala že proti koncu zime z ekspedicije na bakreno goro.

»Res čudno, videti je, da se ti niso vrnili. Ta temna soteska ne vodi daleč. Stopiva za njimi pogledat, kaj se jim je dogodilo.«

»To je past«, je ugovarjal Čok.

»Vsa stvar je videti gnila. Saj to je pravcati vhod v podzemlje ali pa — za naju dva — v večno veselje paradiža.«

Takrat Čokova slutnja ni varala. Že po kratkem času sta naletela v snegu na mrliča. Nekaj sto metrov dalje pa še na drugega. In oba sta, kot je kazalo, napravila samomor.

»Dovolj sva izvedela«, je prigovarjal Čok. »Vrniva se. Temno je že.« In ker se Dimač ni dal preprositi, sta nadaljevala pot v mrak. Bila je že noč, ko sta se spotaknila ob tretje truplo. Prižgala sta vžigalico in v bližini zagledala šest svežih gomil.

»B-r-r«, je Čoka streslo, »med same mrliče sva zašla. »Toda Dimač je pomenljivo pokazal preko skal, kjer se je svetlikal odsev ognja.

Čez nekaj časa sta po uglajeni stezi dospela pred naselbino. »Kar celo mesto«, je šepetal Čok. »Pa niti enega psa ni čuti.«

»In prav to razodeva s kom imava opraviti!« mu je razburjeno odšepetal Dimač. »Družba Lavre Siblej je. Se je ne spominjaš?«

»Aha, to so pa tisti vegetarianci, ki ne silijo psov k delu. Vem, pripluli so jeseni s svojo prerokinjo, da jim pokaže, kje so neizčrpne zlate jame. Haha!«

Dimač mu je svareče položil roko na usta in oba sta napeto poslušala zateglo ječanje, ki se je čulo iz najbližje koče.

Komu vzgojo naših otrok?

Delavnost in požrtvovalnost naših primorskih žena je bila za časa naše borbe svetovno znana. Zdaj pa je vojna končana in velikanske žrtve niso bile brezplodne. Toda tisti, ki se je našemu sovražniku pokoril in klanjal, se noče čutiti premaganega. Zopet hoče ukazovati, izmozgavati naše ljudstvo in zopet ugodno živeti na njegov račun. Mi pa vemo, da mora izkoriščanje prenehati in me žene in matere se bomo borile zlasti proti vsakemu izkoriščanju na račun naših otrok. Kajti zavedamo se, da so naši otroci naša bodočnost. In otroci so samo naši in resnično naši hočemo, da ostanejo. Nočemo, da bi oni postali pokorni, dobri in poslušni hlapci. Hočemo, da bodo samozavestni in borbeni, kakor njihovi očetje in matere. Naj bodo na svoji zemlji svoji gospodarji.

Tako jih vzgajamo doma in tako jih mora vzgajati tudi šola. O šoli pa imajo nekateri napačne pojme. Potvorili bi radi njeno vzgojo, zato govorijo »Mi nočemo politike v šoli.« Saj oni to ne mislijo tako, kot govorijo. Ni res, oni hočejo politiko, samo drugačno od naše. Oni ne želijo, da bi naši otroci slišali o osvobodilni borbi, zato ker se bojijo resnice. Mi pa se s tem ponašamo in naši otroci tudi. Saj so tudi oni bili v tej borbi, to je bil del njihovega življenja, ki se nikoli ne bo zabrisal iz njihovega spomina. Tudi njim je vtisnila osvobodilna borba svoj pečat. In kdor noče, da se otroku o tem govori, se boji resnice.

Nekateri pravijo: »Mir je nastopil sedaj in mi moramo ta mir občutiti. Me matere bi rade vedele, kje je ta mir, da se končno oddahnemo in odpočijemo? Saj se moramo le še vedno boriti in samo boriti. Boriti se moramo za šolo, v kateri se naš otrok vzgaja in dorašča v zrelega človeka in ki je naša. Prav zato, ker je naša, nam ne bodo več teptali in strahovali našega otroka. Nočemo, da bi on drugače mislil kakor mi. Poslati hočejo naše najboljše učitelje, čeprav so tu rojeni, na taka mesta, ki bodo po ratifikaciji mirovne pogodbe pripadla Jugoslaviji.

Na naši zemlji smo mi gospodarji. Dovolj gospodarjev smo imeli in vsi so odhajali, drug za drugim, a mi smo še vedno tu — ali danes smo drugačni in tudi me matere smo drugačne, zato zahtevamo, da bodo učitelji na naših šolah tisti, ki so tu rojeni, ki razumejo nas in našo borbo. Samo taki bodo vzgajali našo mladino in bodo skupno z nami gradili našo bodočnost. Složno z našim učiteljstvom bomo težili za enim in istim ciljem.

MATI

NEKAJ ZA DOM

ČIŠČENJE IGRALNIH KART.

1. Igralne karte zdrgnemo na površini in robovih s kolinsko vodo in jih nato gladimo z mehko cunjo dokler ne postanejo zopet blešceče in lepe.

2. Igralne karte zdrgnemo z razpolovljeno čebulo po površini in tudi po robovih. Nato jih drgnemo in osušimo z mehko krpo ter prezračimo pri odprtem oknu, da čimprej izgine iz njih vonj po čebuli.

3. Igralne karte namažemo s stearinovo svečo in jih nato zdrgnemo s čisto krpico.

4. Igralne karte zdrgnemo lahko tudi na obeh straneh s krpo, namočeno v petrolej in osušimo z novo krpo. Tudi tu moramo paziti na to, da ne zdrgnemo samo površine, temveč tudi robove, kar napravimo tako, da zložimo karte in prevlečemo njih robove vse naenkrat. Nato jih razložimo in prezračimo, da izgube vonj po petroleju.

5. Karte zdrgnemo z govejim lojem in jih zgladimo z volneno krpo. Nato jih posipamo z magnezijevim prahom in ponovno zgladimo.

KAKO OMEHČAMO STVARI IZ *GUMIJA, KI SO POSTALE TRDE?*

1. Ako so postali predmeti iz gumija, kakor mošnje, grejače ali galoše, trdi, jih položimo v raztopino salmijaka ali jih z njo drgnemo, dokler ne postanejo mehki in gibki. Nato jih držimo nad vodnimi parami in jih zgladimo z mehko krpo.

2. Otrdele predmete iz gumija pustimo ležati nekoliko časa v lahki glicerinovi raztopini, nakar jih obesimo, da se odcede. Nato jih osušimo in zgladimo kakor prej.

ČIŠČENJE PREDMETOV IZ KITAJSKEGA SREBRA.

Vodo, v kateri smo kuhali slan krompir, pustimo skisati, jo nato ogrejemo in čistimo z njo predmete iz kitajskega srebra. Predmete nato splakujemo s čisto toplo vodo in jih zbrišemo z mehko krpo.

Ako so predmeti iz kitajskega srebra postali rumeni, jih namažemo z mešanico apnenega prahu, drobne sode in limonovega soka. To mešanico segrejemo pred uporabo tako dolgo, da nastane iz nje droben prašek. Ko smo predmete iz kitajskega srebra namazali s tem praškom, jih zdrgnemo z mehko krpo; ponavljamo pa z mazanjem in drgnjenjem toliko časa, dokler ne izgube rumene barve.

KAKO ČISTIMO KLJUČAVNICE IZ MEDI?

Ključavnice skrtačimo s petrolejem, kateremu smo primešali nekoliko peska. Nato jih z mlačno vodo izmijemo in takoj osušimo in zdrgnemo z mehko krpo. Na ta način temeljito očiščene ostanejo dalj časa svetle in jih je treba le tu in tam snažiti, posebno če jih vsak dan na suho zgladimo.

Zdravniški svetovalec

I. V. Studeno. Na desni strani lica vas včasih napadejo hude bolečine in domnevate, da gre za nevralgijo. Po opisu vaše bolezni gre zelo verjetno za nevralgijo trigeminusa ali ličnega živca. Za to govori predvsem dejstvo, da nastopa zaradi dražljaja, povzročenega po temperaturnih in vremenskih spremembah. Ne da bi poznal natančnejšo sliko vaše bolezni, kar bi lahko ugotovil le strokovni zdravnik za živčne bolezni, vam svetujem, da kolikor mogoče regulirate stolico, da poskušate izboljšati bolezen s potenjem (čaj in eno ali dve tableti aspirina). Oboleli del lahko masirate z atofanovim mazilom ali salicilkloroformovim mazilom, z jodvazogenom in z gretjem. Le kadar čutite bolečine, ni umestna masaža. V kolikor bi vam navedena sredstva ne pomagala, se morate obrniti na zdravnika.

Istrske žene na taboru v Lipici

V nedeljo je že v zgodnjem jutru odmevala pesem Istrskih žena čez vinograde Hrvatske Istre od Umaga do Novigrada, od Buj do Buzeta. Sproščeni glasovi so odmevali po brežinah ob cestah, ki vodijo skozi Slovensko Istro in se zgubljali med zidovi hiš v Piranu, Isoli in Kopru. Delegatke iz vseh delov Istre treh narodnosti so odhajale na prvi tabor žena v Lipico. Med njimi so bile novo poročene žene, 60 letne že osivele mamice, kmetice, delavke in intelektualke. Kdor je opazil njih razigrano sproščenost in tovariške medsebojne odnose, je videl, da naprednih žena ne ovira razlika v starosti, poklicu, socialni ali narodni pripadnosti. V Lipici so se pridružile ostalim skupinam, ki so že taborile v mehki travi in senci košatih dreves. Veselo razpoloženje istrskih žena je vplivalo tudi na izletnike. Kako tudi ne, saj se je na njihovih obrazih zrcalila resnična sreča in zadovoljstvo, ki ga more v ženi-materi ustvariti le zavest, da živi v okviru oblasti, ki bo zajamčila njej in otrokom srečno bodočnost.

Vedno tihi gaji Lipice so oživeli, vesela pesem in smeh sta odmevala od vseh strani. Nad vse srečne so Istranke prepevale slovenske, hrvatske in italijanske pesmi in skupno z ženami Trsta, Nabrežine in okolice plesale kolo. Vsak, kdor je tisti dan opazoval istrske žene, je jasno čutil, kako podlo lažejo tisti, ki trobijo v svet o nezadovoljstvu ljudstva v Istri. Spoznal je, kako globoko samozavestno je to ljudstvo, da bo vztrajalo do popolne zmage demokratičnih sil v STO-ju. Razumel je, da se je istrsko ljudstvo prerodilo v nove ljudi, ki ne bodo nikdar več klonili pod nasiljem jarma kapitalistov, kot je pri pozdravnem govoru poudarila delegatka Istrskega Okrožja, ko je rekla: »Istra ni več tužna, polna solz, požigov in morij. Istri je ljudska oblast dala novo življenje, življenje mladostnega prerojenja, ki ga nosi v srcu vsak pošten Istran, ki je prodrlo do zadnje koče na obronkih njenih gričev. Istra je vstala in živi!«

Žene iz Sergaš

Na binkoštni ponedeljek so imele žene iz Sergaš masovni sestanek, katerega so se udeležile prav vse. Z velikim zanimanjem so sledile razpravljanju o političnih in gospodarskih problemih STO-ja. Zelo so odobravale način gospodarstva, ki ga hočejo demokratične množice, ker le v njem vidijo svoje koristi. Ob razpravljanju o vsiljevanju kapitalističnega gospodarstva, ki bi prinašal dobiček že itak mnogo presitim posameznikom na račun delovnih množic, se je v njih pokazal velik odpor. Starejše žene, ki so v borbi za vsakdanji kruh in obstoj že osivele ter prezgodaj izčrpale svoje moči, so pokazale, da danes dobro razumejo, da je politična borba za kruh naša prva naloga. Strogo in enotno so nastopile proti vaščanki, ki je premalo razgledana, zavračala krivdo na ljudsko oblast, češ da ta ne pusti prenašati potrebnim družinam živil čez demarkacijsko črto. Povedale so ji, kako so morale v prejšnjih časih metati svoje pridelke v Trstu v kanal, ker ni bilo načrtnega gospodarstva in je zato lahko vsak po svoji volji z njihovimi žulji špekuliral. Poudarile so, da bi bilo sedaj isto, a da so jih pred tem obvarovale prav zadruge, ki pravočasno organizirajo prevoz zelenjave in sadja in tako poskrbe za hitro razprodajo in za primerne cene. Pripomnile so, da se ponavadi pritožujejo le tisti, ki niso nikdar zadovoljni. Ob zaključku so si tovarišice izvolile nov odbor ASIZZ. in sklenile, da bodo imele redne sestanke.

Jura

Koncem maja se je v Ajdovščini vršila prva konferenca AFŽ novo formiranega goriškega okraja. Primorske žene, ki bodo zdaj šele priključene Jugoslaviji, so sklenile, da se bodo z vsemi svojimi močmi vključile v petletko in doprinesle čim več k uspehu gospodarskega načrta.

V Tednu matere in otroka so priredile tudi več predavanj o vzgoji in negi dojenčkov. S pomočjo množičnih organizacij bodo skrbele za počitniške kolonije v okraju in za dečji dom v Kojskem.

Po ženskem svetu

Predstavnica jugoslovanskih žena Vanda Novosel je kot članica komisije, ki je bila po sklepu Kongresa mednarodne zveze žena v Pragi določena za obhod vseh štirih okupacijskih con Nemčije, podala to-le izjavo: Komisija je dobila dovoljenje le za vstop v sovjetsko in francosko cono in ugotovila velikansko razliko med obema conama. Tako na primer je v francoski coni še predvojno stanje in ni še nobene ženske organizacije. Žena je tam zapostavljena in dobiva za isto delo 30% manj plačila od moškega tovariša.

V sovjetski Nemčiji pa je bila meseca marca ustanovljena demokratična zveza nemških žena, ki je enotna in nestrankarska. Ta organizacija ima močan vpliv tudi na žene zapadne cone, tako da bo v teh dneh ustanovni kongres demokratične zveze nemških žena tudi v ameriški coni.

Zastopnice antifašističnih albanskih žena z Izfan Kokoli na čelu, so prišle v Beograd na povabilo antifašističnih žena Jugoslavije. Albanke so se udeležile proslav v Tednu matere in otroka.

V dneh od 1. do 8. junija so po vsej Jugoslaviji proslavljali Teden matere in otroka, ki je pokazal, kaj vse se lahko napravi v kratki dobi dveh let v državi, kjer vlada ljudska oblast.

Sovjetska delegacija žena, ki se je mudila meseca aprila in maja v Italiji, je povabila italijanske zastopnice zveze demokratičnih žena na obisk v Rusijo, Italijanske žene bodo vrnile ruskim tovarišicam obisk v mesecu juliju.

HIGIENA

Žena in zdravje matere

Z materinstvom in zdravjem žene je zvezano toliko pravilnih in naravnih pojavov ter težkih obolenj, o katerih ve često preprosta a tudi izobražena žena prav malo. Vzrok, da se prav o higieni žene in o ustroju ženskega organizma ve manj kot o splošni higieni in boleznih je v tem, da je stoletna vzgoja ženi vcepila mnogo sramu, posebno kadar prihaja do zdravnika zaradi svojih ženskih bolezni. Žalostno je dejstvo, da se marsikatera hčerka sramuje še danes razgovarjati se o svojih ženskih zdravstvenih težavah celo s svojo materjo, kaj še da bi od nje dobila kak pouk, ko prihaja v žensko dobo. Ta nevednost, slaba zdravstvena propaganda, slabo organizirane zdravstvene službe in zavarovanja, premalo razumevanja za zdravstvene ustanove v stari Jugoslaviji, v vseh podobnih zaostalih deželah, pa so bile skupen vzrok marsikje težkim ranam našega narodnega zdravja.

Zato moramo zdravstveno propagando med ženami še posebno razširjati, da popravimo čim bolj te zamude; in prihranimo marsikatero gorje ženi, družini in družbi. Zdravstvena propaganda mora narediti vse, da bo vsaka žena, dekle in mati pravilno in v pravem času poučena, posebno o naravnih pojavih pri ženi in o boleznih.

Visoka in lepa je dolžnost materinstva. Vsaka žena naj se zaveda, da bo morala v življenju dati naravi in družbi nova življenja, ki bodo tem vrednejša za narod, čim boljše bodo razvita, čim vrednejša bo žena in mati, ki jih bo vzgajala. Preko žene se porajajo novi člani družbi in mati je tista, ki mora prva biti najbližja novorojenem detetu in mu prva nuditi vso svojo skrb. Ta njena naloga pa ne začenja šele ob rojstvu otroka; na otroke, ki jih bo rodila, naj misli že dekle, neporočena žena. Njeno zdravje in redno življenje so najboljši porok, da bo njen rod zdrav.

V času nosečnosti, pri porodu in po porodu ji narava daje toliko skrbi za dete, da je vsaka njena misel posvečena le novemu bitju. Samo pokvarjena in ničvredna žena ne bo čutila tega in noče tega čutiti, čeprav ji narava nudi to težnjo, ki jo izredno podpira tedaj, ko se mora včasih boriti z velikimi težavami. Lahko bi rekli, obdaja jo ena sama strast, ohraniti in okrepiti svojega otroka, ki ji je edina točka vsega dogajanja pred in po porodu.

Pri dekletu in neporočeni ženi ta čut materinstva ni tako razvit; zato se mora s svojo voljo, izobrazbo vzgojiti in paziti na vsak prestopek higiene žene; dekle naj si svoje življenje zgledno uredi in potrudi naj se, da bo delovna, dostojanstvena, samostojna, enakopravna, kajti potem bo dobra mati...

Predvsem naj torej spozna, kaj je sploh higiena žene, kako so sestavljeni ženski spolni organi, kako poteka porod, zakaj se javljajo ženske spolne bolezni i.t.d. O vsem tem bo izvedela iz knjig iz pouka v šoli in iz predavanj. Učiteljstvo bi v znatni meri lahko izpolnilo te prve korake izobrazbe za bodoče matere.

Nekateri ničvredneži očitajo, da vzgajajo v Jugoslaviji in drugih naprednih državah mladino k svobodni ljubezni, ki tepta vsak čut dostojanstva, resnične ljubezni, spolnega spoštovanja in vzgaja razvratnost v spolnem občevanju. Očitki, da to uči komunizem, so podli.

To očitajo sovražniki ljudstva, to očita reakcija, to očitajo oni, ki skušajo uničiti ugled ljudske oblasti. Mladinec in mladinka, mož pa tudi žena, ki oznanjata tako prostost, naj se je sramujeta, mi pa razkrinkajmo te škodljivce.

Neumne in neutemeljene so zahteve stare vzgoje, da je treba otroka, v pubertetni dobi, t. j. v dobi, ko se prvič vzbuja spolna zavest in nagon, in potem dekle in fanta čuvati doma ločeno drugega od drugega. Mladina naj se razvija skupno, v masovnih organizacijah naj delajo skupno. Sama mladina naj bo poštena, da bo znala izločiti med seboj, kar je slabega. Ko bo dekle spoznalo fanta pri delu, ko bo tovariš cenil tovarišico po njenih zmožnostih in elanu do dela, bo medsebojno spoštovanje pravilno rastlo in temeljilo na pravilni osnovi. Tej mladini ne bo treba starih moralnih „pridigarjev". Kako naravno je tako zbliževanje, ne pa tisto, da je dekle do 18 leta zavita v kopreno in si v oblakih predstavlja svojega bodočega viteza, potem pa se razočara v kasnejšem življenju. Po delu primerna zabava in počitek je primernejši od ponočevanj, ki so često kvarile našo mladino. Delovne brigade so nam lep dokaz uspeha pravilnega mladinskega dela

Dekle, ki bo pri delu in učenju dobilo svoj ponos in dostojanstvo človeka ter enakopravnost, ne bo imelo zamotanega vprašanja, koga zbirati za moža. Samozavestni in enakopravni v bodoče ne bo treba igrati žalostne vloge nekdanje neveste, kateri je bilo usojeno čakati doma ženina, ki so ga ji izbirali starši in sorodniki. In „uradniška" hči, bajtarska hči, ki bo delala, ne bo čakala prvega moža, da se mu obesi na vrat, da se je znebijo doma, ampak bo izbirala prostovoljno.

Največje obsodbe so vredni ljudje, ki se danes zabavajo in občujejo s tem ali onim dekletom in fantom in drugi dan z drugim. Svoje strasti krotijo na ta način, da si iščejo svojih žrtev in goje prostitucijo, in potem včasih dejanja opravičujejo s svobodno ljubeznijo. Dekle, ki je tako živelo, bo težko dobra mati. Ne odvračajmo pa pri tem odgovornosti tudi od moških. Uničujmo prostitucijo: prostitutke in prostitute. Javljajmo jih in spravljajmo jih na pravo pot. — Marsikatero ženo so dovedle do takega življenja težke gmotne razmere, nepoučenost, nepravilna vzgoja in neurejeno življenje.

Danes pa je dostojna zaposlitev mogoča vsaki naši ženi, enakopravna je v službi, najde si lahko delo, ki jo veseli. Enakopravna je moškemu in zato naj se ne ponižuje pred možkim, ki zahteva od nje, da je igrača-lutka, da si z njo kroti strasti. Oni naj se pa tudi zavedajo, kaj prinašajo državi z zavajanjem deklet v prostitucijo: odgovorni so zato, da bodo ženo na ta način duševno ubili, s spolnimi boleznimi, ki se razširjajo ravno na ta način bodo uničili mlado dekle, ki ne bo nikdar več zanosila in bo postala temna senca, ki ji nikdar ne bo posijalo sonce lastnega otroka; preti ji večni občutek manjvrednosti, posebno ker bo vedela, zakaj je prikrajšana temu poslanstvu materinstva, ki ga ji narava tako močno narekuje.

(Nadaljevanje prihodnjič)

ČAROBNI NAKIT

Sonja Sever
Ilustrira Milko Bambič

Pozno zjutraj se je Sobeida prebudila. Kako je bila vsa trda od mraza in prestanih naporov! »Da bi le čimprej prišla do mesta«, je mislila. Toda kje je prava pot?

Lačna in trudna je prišla do studenca. Kakšna je bila! Umazana od blata, krilo raztrgano, lasje kuštravi. Še očka bi je ne spoznal. Ko bi imela vsaj malo kruha!

Nenadoma je začula peket konjskih kopit. »Iščejo me!« se je prestrašila. Stekla je globoko v gozd in še dihati si ni upala, dokler ni vse utihnilo. — Našla je stezo.

»V katero smer naj krenem, kje je mesto?« Ogleduje si okolico, toda v gosti megli ne more ničesar videti. Tedaj začuje korake. Okrene se in zagleda starega slepca.

»Dober dan, očka!« ga vzradoščeno pozdravi. »Kod pelje pot v mesto?« »Tudi jaz grem tja, pojdi z menoj!« Prijela ga je za roko in šla sta. Lačna in trudna je komaj hodila.

Ob potoku sta počivala. Starček ji je dal črnega kruha, ki ji je šel v slast bolj od dvorskih slaščic. Sobeidin glas se mu je zdel znan, toda princesa se ni izdala.

Trst, 12. velikega travna 1947 Priloga Ljud. tednika 17

Povest partizanske zvestobe

Po Tonetu Seliškarju
Ilustrira Albert Sirk

Po široki cesti pridrve kamioni, natlačeni s fašisti. V srednjem pa vidi Pavlek domačine. »Kam jih peljejo?« ga stisne v srcu. V tem zagleda gručo belogardistov.

Pijani so kolovratili za avti. Ustili so se, da bo ofenziva na partizane. »Sv. Križ je Ožboltov že precej očistil. Tudi Blaža s Kala in njegovo ženo so odpeljali danes.«

Pavlek se je splazil k Sonji in Črtu. Razjokal se je. Mater in očeta so mu odpeljali! — V tem sta dva belogardista prignala po cesti vola. — »Roke kvišku!«

Črt je z naperjeno puško skočil pred njiju. Sonja jima je odvzela orožje, jima zvezala roke in odgnali so ju v partizanski tabor. — Ofenziva se je pričela.

N. NOSOV:

KMETOVALCI

Naslednje jutro sva se pozno zbudila. Vse telo naju je bolelo. »Kaj je to?« vpraša Miška.

»Utrudila sva se,« pravim. »Preveč sva delala.«

Pri zajtrku se je Miška ustil, češ, midva si bova osvojila zastavo.

Odšli smo na njivo. Nama z Miško se ni nikamor mudilo. Zakaj neki? Smejala sva se tovarišem: »Ne boste niti videli zastave, kakor ne vidite svojih ušes!«

Prišli smo na mesto. Čigav je ta del? Samo malo je okopan. Nima gospodarja, gotovo spi.

Pogledam: »Številka 12. Pa to je naš del!«

»Nemogoče«, pravi Miška. »Mi smo skopali več.«

»Tudi meni se je zdelo, »pravim jaz.« da sva več skopala.«

»Mogoče je kdo nalašč zamenjal številko?«

»Ne, vse je v redu. Tu je 11, a tam 13.«

Pogledam, tudi štor je še. To naju je zmedlo.

»Poslušaj,« pravim »če je to najin del, odkod na njem štor? Midva sva ga vendar izrula.«

»Točno,« pravi Miška »preko noči ni mogel zrasti nov trš.«

Tedaj zaslišimo Vanjo, kako kriči: »Tovariši, poglejte k nam! Tu je bil sinoči štor, a zdaj ga ni več. Kam je izginil?«

Vsi so stekli tja, da vidijo. Prišla sva tudi midva z Miško.

»Miška, midva sva včeraj delala na njunem delu, celo trš sva jima izkopala.«

»Ah, miđva osla!« pravi Miška. »Kaj napravimo zdaj? Pravično bi bilo, da nama onadva dasta svoj del in vzameta najinega.«

»Tiho, bedak! Hočeš, da se nama smeje ves tabor? Poidiva kopat!«

Prijela sva za lopati, toda joj! Bole naju roke, bole noge, hrbet je trd. Na tujem delu sva se utrudila, a na svojem ne moreva delati.

Kmalu sta Vanja in Senja končala z delom. Kolja ju je pozdravil in jima predal rdečo zastavo. Postavila sta jo na sredo svojega dela. Vsi pionirji so obstopili njun del in jima zaploskali.

»To ni prav!«

»Zakaj ne?« vpraša Kolja.

Nekdo drugi jima je trš izkopal, sama sta priznala.«

»Sva mar midva kriva«, pravi Vanja. »Morda ga je nekdo rabil za gorivo. Ali mu moremo braniti?«

»Mogoče vama ga je kdo izmeđ nas izkopal?«

»Potem bi bil tu, pa ga ni.«

»Mogoče so trš vrgli v reko?« pravi spet Miška.

»Kaj naju napadaš. Mogoče to, mogoče ono?«

»Kaj pa, če vama je kdo ponoči kopal?« se Miška ne more pomiriti.

Jaz ga suvam, naj bo tiho. Vanja pravi:

»Vse je mogoče, mi nismo merili zemlje.«

Odšla sva na svoj del in spet pričela z delom. Vanja in Senja naju gledata in se smejeta.

»Delata, kakor bi prežvekovala ličje.«

Vzameta svoji lopati in nama pomagata. Kljub temu sva zadnja končala s kopanjem.

Četa pravi: »Postavimo na njun del strašilo!«

In res so postavili na najin del strašilo. Midva z Miško sva bila užaljena, a tovariši so dejali:

»Potrudita se, da bosta drugič bolje delala, pa vama bomo vzeli strašilo«.

Jura je predlagal: »Dajmo strašilo vedno najslabšim, a v jeseni ga dobi tisti, kateremu bo zemlja najmanj obrodila!«

Vsi so soglašali z njegovim predlogom.

Miđva z Miško sva napela vse sile, da bi se rešila strašila, a nama nikakor ni uspelo. Vse poletje je ostalo na najinem delu.

Miška je vse zmešal: posadil je peso, kjer je že rasel koren; a ko smo pleli, je izril sadike namesto plevela.

Kolikokrat sem se hotel ođdvojiti od njega, toda nisem mogel. Mislil sem: »Kako bi mogel zapustiti tovariša v nesreči?« Tako sem ostal z njim do konca.

Toda v jeseni sva prav midva z Miško dobila zastavo. Na najinem delu je zrastel najlepši paradižnik in najbolj debele kumarice.

Tovariši so nama oporekali: »To pa res ni pravilno. Ves čas sta bila zađnja, a zdaj imata mahoma tako velike plodove!«

Toda Kolja nama je dal prav: »E, tovariši, prav je. V začetku sta zaostajala, toda potrudila sta se in njun pridelek je najlepši.«

Vanja pa ni bil zadovoljen: »Njihova zemlja je bila dobra, boljša kot naša. Midva s Seniko sva se trudila ves čas, zakaj so nama dali strašilo? Naj ga imata onadva, ki sta ga imela vse počitnice!«

»Nič«, pravi Miška. »Vzela bova tudi strašilo, daite ga sem!«

Vsi so se zasmejali, toda Miška reče: »Če bi ne bilo strašila, ne bi miđva nikoli dobila zastave.«

»Kako to?«

»Tako, vrane se niso upale na najin del, a pri vas jih je bilo vedno polno. Potem pa — strašilo nama je bilo stalen opomin.«

»Zakaj si vzel strašilo, kaj nama bo?« vprašam Miško.

»Da ga vržemo v reko«, pravi Miška.

Vzeli smo strašilo in ga vrgli v reko. Zaplavalo je. Mi smo gledali za njim in ga merili s kamenjem. Nato smo odšli v tabor.

Tega dne naju je Leška slikal skupaj z zastavo. Če kdo želi, mu lahko pošlieva sliko.

Sestavi vozilo!

LUC

Nadaljevanje

47

Za palačo je park zelo zanemarjen. Še vedno se mu poznajo dolga vojna leta. Luc in Štefan sta si vse ogledala. Smreke bi bilo treba očistiti, posebno pri tleh, kjer imajo suho, trhlo vejevje. Z ročno žagico ali s težjim nožem bi se vse tako lepo napravilo.

Kje bi dobila orodje? Oba sta vse prevelika, da bi plesala tisti nemarni »utankolo«, ki ga vrtijo že tretji teden. Pa vsako popoldne spat! Komu se kdaj dremlje? Nikdar nikomur. Še zvečer jih prezgodaj podijo spat.

A kdor nekaj hoče, zares hoče, ta tudi naredi. Na sprehodu sta se Luc in Štefan domenila s takimle fantom kot sta sama, da jima bo posodil ročno žagico, kot jo imajo vrtnarji za drevje. Najemnina za vse dopoldne — dva kosa kruha.

In se je vse izteklo tako, kakor je bilo v načrtu. Iz kopališča sta se delavca izmuznila v park in žagala suho vejevje. Dopoldne ga je bil že precejšen kupček in grmada bi imenitno gorela. Toda tudi izdala bi ju, zato sta kres kar opustila.

»Kje sta bila?« je vprašala opoldne tovarišica Vlasta strogo.

Povedala sta po pravici.

»Škodo sta delala!«

Ni res. Hišnik ju je videl in še pohvalil. Potrebno je bilo, je dejal.

A tovarišica ni soglašala. Za las je šlo, pa bi bila brez kosila.

»Zadnjič sta mi napravila kaj takega!« je zagrozila.

Luc in Štefan nista mogla razumeti. Ali sta napravila škodo ali korist? In ko sta drugim povedala, kam sta bila izginila dopoldne, so vsi menili, da je moralo biti lepo. Tudi oni bi radi žagali. Vsi so istih misli, le tovarišica Vlasta drugačnih.

Kako je v resnici s to stvarjo? Če ne delaš nič, lahko ješ, če pa delaš, nisi vreden kosila. Kako je to prav za prav?

★ Pionirski dan ★

Šolsko leto je pri kraju. Mali, pridni pionirčki in pionirke gledajo nazaj in mislijo: Dosti smo se letos naučili. Sicer smo govorili slovenski, a pisati in čitati skoro nismo znali. Zdaj pa kar hitro prečitamo Cicibana, Pionirja in Mladi svet in še premalo nam je. In kakor smo bili pridni pri učenju, tako smo bili vestni tudi pri telovadbi in petju, kar bomo pokazali 22. junija na naš praznik.

Imeli bomo telovadni in pevski nastop.

Družine s Proseka, Sv. Križa, Opčin, Trebč, Barkovelj, Rojana, Škorklje in iz nabrežinskega okraja se bodo zbrale na Proseku. Iz ostalega dela mesta in vasi Gropade, Padrič, Bazovice in miljskega okraja pa se bodo sestale v Boljuncu.

Ves dan bomo preživeli skupaj; naše vodstvo pa nam bo preskrbelo hrano in pijačo.

Dopoldne bomo tekmovali v prostih vajah, teku in igri »Med dvema ognjema«.

Popoldne pa bo najsvečanejši del:

1. razvitje pionirskih praporov,
2. proste vaje,
3. med dvema ognjema,
4. raznoterosti in šaljive igre,
5. pionirski pevski zbori.

Po nastopu bomo vsi pionirji zapeli in zaplesali Titovo kolo, zvečer pa nas bodo naši voditelji s kamioni prepeljali v domače kraje.

Naj bo 22. junij res dan vseh pionirjev!

KITAJSKA

KITAJSKA PISAVA

東 炎 立

Kitajska zavzema velik del Azije. Tam živi okoli 450 milijonov Kitajcev.

Star narod je to. Njihova kultura se je začela razvijati pred pet in pol tisoč leti. Toda danes je Kitajska mnogo za evropskimi narodi. Več od polovice njenih prebivalcev je nepismenih.

Kitajski narod je vedno težko živel. Že majhni otroci so morali naporno delati po dvanajst ur dnevno. Za tako težko delo so dobili tako majhno plačilo, da niso mogli živeti. Zaradi velike bede so morali starši prodati svoje otroke kot sužnje.

Ko so 1931. leta Japonci napadli Kitajce, je postalo življenje tam še težje. Okoli petdeset milijonov ljudi je ostalo brez strehe, a med njimi je bilo 15 milijonov otrok.

Tudi po zmagi nad Japonci na Kitajskem še ni miru. Razni domači in tuji sovražniki hočejo pahniti kitajski narod v novo sužnost. Toda narodni borci združeni v Narodno osvobodilni vojski se bore za svobodo vse Kitajske.

DA LI ZNATE?

Da li znate?...

...da se uporablja deteljica za salato, ker so ugotovili, da vsebuje mnogo C vitamina;

...da se tudi v morju nahaja zlato? Vendar je pa odstotek zlata tako majhen, da se iskanje ne izplača;

...da mnogi mislijo, da je znoj vedno slan. To pa ne drži, kajti od neslane hrane bi tudi znoj postal neslan;

...da je rak rjav, rdeč postane šele, kadar se kuha;

...da je »morska pomaranča« goba, ki je po obliki in barvi podobna pomaranči. Vanjo se skrije rak samec in tako skupaj živita. Tako zadružno življenje je obema v korist;

...da jé noj žeblje, steklo in druge trde predmete.

ŠAH

Iz turnirja v Rogaški Slatini

Na binkoštno nedeljo je bila v krasnem zdravilišču v Rogaški Slatini (Slovenija) ena največjih množičnih šahovskih prireditev na svetu sploh. Svoje moči sta pomerili na 200 deskah republiki Hrvatska in Slovenija. Samo tekmovalcev se je zbralo v Rogaški Slatini 400, z gledalci vred pa je bilo tam ta dan okoli 2000 šahistov in prijateljev šaha. Prav ta množična udeležba dokazuje, da je postal šah prava ljudska igra, katere pravi razvoj je bil omogočen šele v novi Jugoslaviji. Prav ima znani hrvatski mojster Vladimir Vukovič, ko se je v pozdravnem govoru dotaknil preteklih let z besedami: »Spomnim se podobne tekme Hrvatska—Slovenija pred dobrimi 15 leti. S kakšno muko in kolikimi težavami smo zbrali skupaj 20 igralcev, danes pa sekcije tekmujejo, da dobe v moštvu na 200 deskah svoje zastopnike! Da, kot drugod, je tudi v šahu stopila Jugoslavija na široko pot napredka, ki ga omogoča ljudska oblast in krepka naslonitev na množične organizacije.«

Na tekmi so nastopili igralci iz najrazličnejših krajev Slovenije od Jesenic do Brežic in od Dravograda do Vrhnike, pri Hrvatih pa iz Zagreba, Osijeka, Splita, Karlovca pa tja do Varaždina, nastopili so zastopniki vseh vrst poklica od vajenca in ročnih delavcev do zdravnikov, inženirjev in profesorjev, nastopili so preizkušeni velemojstri in mojstri kot dr. Vidmar in Pire, Vladimir Vukovič in Rabar, nastopili pa so tudi amaterji, ki jim je bila to prva večja tekma. Najmlajši tekmovalec je bil pionir Vrhovec iz Ljubljane z 12 leti, pri Hrvatih Uhlir s 13 leti. Najstarejšega tekmovalca je dala Hrvatska v osebi 66-letnega Koste Rožiča, znanega šahovskega amaterja, pri Slovencih je bil senior prof. Vagaja s 64 leti. V obeh moštvih so igrale tudi 3 ženske, dve v slovenskem, ena v hrvaškem moštvu. Kot vidimo, je bil zbor šahistov res zelo pester. Prireditev je bila kot prva velika prireditev, ki naj utrjuje bratstvo med Slovenci in Hrvati po skupnem zanimanju za šah filmana in bo tako ostala za dolga leta ohranjena spominu.

Rezultat tekme je bil 102:98 v korist Hrvatov. Na prvih 20 deskah sta nastopili službeni moštvi obeh republik. Zmagala je Slovenija v razmerju 12:8. Naslednjih 10 desk sta zasedli mladinski moštvi obeh republik. Tu so izkušeni hrvatski mladinci zmagali s 6 in pol proti 3 in pol.

Tesen rezultat, še bolj pa navezani prijateljski stiki vzbujajo pri vseh udeležencih željo, da se ponavlja tekma redno vsako leto.

V šahovskem oziru je bila tekma zanimiva kot redka druga. Ves čas sta se v vodstvu menjali republiki. Nekaj časa je bila prva Slovenija, pa jo je Hrvatska dohitela in prehitela pa zopet obratno do končnega rezultata. Tekmovalci so prav zato igrali zelo borbeno, vsak je vedel, da od njegove partije morda zavisi izid tekme.

Objavljamo zelo živahno partijo, ki jo je igral na 15. deski prof. Muzlovič z Jesenic z prvorazrednim igralcem iz Zagreba Bonertom.

Angleška otvoritev

Beli: prof. Muzlovič Črni: Bonert
Rogaška Slatina 1947

1.	c2 — c4	Se8 — f6
2.	Sb1 — c3	d7 — d5
3.	c4 × d5	Sf6 × d5
4.	e2 — e4	Sd5 — f6
5.	d2 — d4	e7 — e5
6.	Sg1 — f3	e5 × d4
7.	Sf3 × d4	Lf8 — e7
8.	Lf1 — e2	0 — 0
9.	0 — 0	c7 — c6
10.	Kg1 — h1	Dd8 — b6
11.	Sd4 — b3	Lc8 — e6
12.	Lc1 — e3	Db6 — b4
13.	Dd1 — c2	Sb8 — d7
14.	Sb3 — d4	Sf6 — g4
15.	Le2 × g4	Le6 × g4
16.	a2 — a3	Db4 — a5
17.	f2 — f3	Lg4 — h5
18.	b2 — b4	Da5 — c7
19.	g2 — g4	Lh5 — g6
20.	f3 — f4	h7 — h6
21.	Sd4 — f5	Lg6 × f5
22.	g4 × f5	a7 — a5
23.	Tf1 — g1	a5 × b4
24.	Sc3 — d5	Dc7 — d6
25.	Dc2 — g2	g7 — g6
26.	Sd5 × b4	Dd6 — f6
27.	Sb4 — c2	Kg8 — h7
28.	Le3 — d4	Df6 — d6
29.	Ta1 — d1	Tf8 — g8
30.	Ld4 — e5	Dd6 — c5
31.	Td1 — d7	g6 × f5
32.	Dg2 — g7+!	Tg8 × g7
33.	Tg1 × g7+	Kh7 — h8
34.	Td7 × e7	Dc5 — c4
35.	Te7 × f7	Ta8 — e8
36.	Tg7 — h7+	Črni se vda, ker ne more ubraniti mata.

Osnovni pojmi športnega treninga

V nekaj nadaljevanjih bomo prinašali članek docenta jugoslovanskega državnega instituta za fizkulturo Nikole Kurelića o osnovnih pojmih športnega treninga. Želeli bi, da bi ga v svojo lastno korist in v korist čim uspešnejšega razvoja ljudske fizkulture vsi naši fizkulturni vaditelji in fizkulturniki redno prebirali in se po njem ravnali.

I. UVOD

1. Šport in športni rekordi

Šport je bil že zdavnaj problem; mnogo so ga grajali in često tudi hvalili. Toda borba dveh različnih gledanj, ki je kakor v vsej Evropi tako tudi v Jugoslaviji trajala neskončno dolgo, se je končala brez uspeha. To vprašanje se ponovno postavlja danes in postopoma rešuje.

Če smatramo šport za ono ljudsko aktivnost, ki teži za tem, da doseže čim boljše in čim večje rezultate v borbi s prostorom, časom, zaprekami, nevarnostjo in celo s samo osebo, potem bi lahko karakterizirali šport kot idejo borbe, idejo tekmovanja. Torej sama količina nekega fizičnega udejstvovanja ne bo še šport, toda v kolikor je ta dejavnost v zvezi s težnjo za čim boljšim rezultatom, po možnosti tudi rekordom, v toliko bo taka dejavnost spadala v delokrog športa.

Telovadba ne more zadostiti vsem zahtevam, ki jih nalaga naš fizkulturni pokret, ne more jih pa izpolniti niti šport sam. Karakteristika športa je specializacija in ta ozka specializacija (na primer tek na 100 m, na 10.000 m), se ne more uspešno izvesti brez vsestranskega in tudi splošno fizičnega vežbanja. Zato mora telovadba služiti za osnovo vsaki športni dejavnosti, tako pri treningu kakor tudi pri izpopolnjevanju športne tehnike.

Na športno udejstvovanje ne moremo gledati kot nekoč: šport zaradi športa, rekordi zaradi slave, zaslužka ali zaradi zabave. Med športom in fizično vzgojo ni določene meje. Šport, kakor tudi športno tekmovanje je vsekakor velikega vzgojnega pomena. Danes se temu ne posveča dovolj pozornosti, kajti ostanki prejšnjih mišljenj in nazorov se ne morejo kar tako izločiti. Nam je popolnoma jasno, da je priprava in vzgajanje borbenega duha, ki teži k tekmovanju, vezana z mnogimi vrstami dejavnosti, ki razvijajo disciplino, duh kolektivizma, voljo in vse one globoke človeške sile, ki nam ustvarjajo značaj, ki nas napravljajo moralno in etično močne in uporne borce. Iz teh vzrokov imamo v športu mnoge in zelo močne vzgojne faktorje, seveda, pod pogojem, da je pri izvajanju športa vse na znanstveni osnovi in na osnovi naprednih idej.

Danes se šport načrtno vključuje v šolo in v vseh fizkulturnih organizacijah teži za tem, da se čimbolj širi. Danes je glavna naloga fizične kulture, da dvigne ljudsko zdravje, ljudsko delovno in obrambeno sposobnost. Lahka atletika (skoki, teki, metanje) plavanje, smučanje in drugi športi, če jih pravilno gojimo ter pri njih izvajanju upoštevamo razvojno dobo, spol, starost, poklic in druge faktorje, razvijajo zares one vrline in sposobnosti, ki so zelo važne za zdravje in delo.

Telovadba je osnova, abeceda fizične vzgoje, dočim šport to osnovo razširja, poglablja in dopolnjuje.

Iz te perspektive moramo gledati tudi na vprašanje rekordov. Športna borba in športno tekmovanje ne bi imelo možnosti razvoja, če človek ne bi težil naprej in ne pričakoval od tekmovanja vedno višjih in večjih rezultatov — rekordov. Ljudska masovna fizkultura mora dati kvalitetno visoke rezultate, rezultate, ki se lahko merijo z najboljšimi na svetu. Napredek ljudske fizkulture se mora odražati tudi na svetovnem športnem področju.

Toda pri vse tem se moramo držati vedno temeljnega načela: šport služi ljudstvu. Rekorderstvo pa, ki nima drugega cilja kakor lov za rekordom, ne spada v našo fizkulturo.

(Nadaljevanje prihodnjič)

Važna zmaga Ponziane

V nedeljo je veliko število prijateljev nogometne igre prišlo popolnoma na svoj račun. Enajstorica Ponziane je v svoji zadnji tekmi, veljavni za jugoslovansko nogometno prvenstvo, navdušila s svojo igro in še bolj kot z igro samo, z doseženim rezultatom. Svoje simpatične nasprotnike, čvrste in borbene Makedonce, je odpravila z rezultatom 3:1.

Kratek potek: Prvih 45 minut je bila igra ravnopravna. Žoga je prehajala iz polja v polje, nikakor pa ni mogla najti svojega cilja. Obrambi obeh nasprotnikov sta dobro varovali svoje svetišče, posebej pa je navdušil gledalce vratar gostov Popovič. Kot prejšnjo nedeljo je tudi to pot ostal prvi polčas neizkoriščen. Vendar se zdi, da so ga igralci Ponziane le nekako izkoristili, kajti v drugi polovici so takoj v začetku navalili polni svežine in borbenosti proti golu Pobede. Toda žoga je okrogla. Ko je bilo najmanj pričakovati, se je Caproni pregrešil nad svojim športskim kolegom iz Skoplja in sodnik Milessa iz Reke je upravičeno prisodil prosti udarec med drogove Ponziane. Kdo bi si mislil. Dobro levo krilo gostov Hristovski je iz 30 metrov dosegel nič manj kot prvi gol.

Toda če bi tovariš Hristovski vedel za reakcijo Ponziane na ta gol, ga gotovo ne bi prismolil. Kot do bi prejeli injekcije so vrli nogometaši Ponziane priredili nekaj nepozabnih prizorov, iz katerih so v borih 8 minutah kar trikrat pretresli mrežo dobremu vratarju Popoviču.

Toda Pobeda ni klonila. Mnogo si je prizadevala, da bi spravila na varno vsaj eno točko, toda vsa prizadevanja niso rodila uspeha. Ostalo je pri 3:1 za Ponziano.

Vsi tržaški komentatorji športnih listov so pravilno ocenili to nogometno tekmo kot eno najboljših v letošnji nogometni sezoni v Trstu. Pričakovati je, da bo Ponziana glede na zadnje uspehe dostojno predstavila tržaški šport na svoji zadnji tekmi proti Dinamu v Zagrebu, kjer mora izbojevati vsaj eno točko da bo v jesenski sezoni zopet lahko navduševala tržaško nogometno občinstvo.

Rezultati ostalih tekem za jugoslovansko nogometno prvenstvo

Dinamo — Rdeča zvezda	2—2
Hajduk — Metalac	2—1
Partizan — 14. oktober	10—1

Polovičen uspeh Škednja

V pokrajinskem prvenstvu je morala to nedeljo enajstorica Škednja v Izolo, kjer sta si z istoimenskim moštvom razdelila točki. Tudi Krminčani so prinesli domov eno točko. Tržič in Gradiška pa sta se vrnila domov praznih rok.

Rezultati: Izola-Škedenj 0:0; Krmin-Ronke 2:2; Torpedo-Gradiška 5:4; Tovarna strojev-Tržič 2:0.

Motociklistične dirke Trst-Opčine

V nedeljo so bile na progi Trst-Opčine motociklistične dirke, ki so imele velik uspeh. V glavni dirki motorjev 500 ccm je zmagal Božič Ivan v času 6'44'1 s povprečno hitrostjo 89.016 km na uro.

Dva nova jugoslovanska rekorda

Na lahkoatletskem tekmovanju v Zagrebu je bilo doseženih nekaj odličnih rezultatov in spet se je odlikoval naš primorski rojak Žerjal. Na 5000 metrov je postavil nov jugoslovanski rekord Djordje Štefanović s časom 15:12.2, tekač Mihalič pa je v teku na 10.000 m postavil izvrsten evropski rezultat 32:21 minut.

V Zagreb so že prispeli teniški igralci Južne Afrike, ki bodo dne 14., 15. in 16. t. m. nastopili proti Jugoslaviji v polfinalni tekmi za Davisov pokal.

V Prago pa so prispeli francoski igralci, ki so močno samozavestni in upajo na zmago proti Čehoslovakom.

Križanka

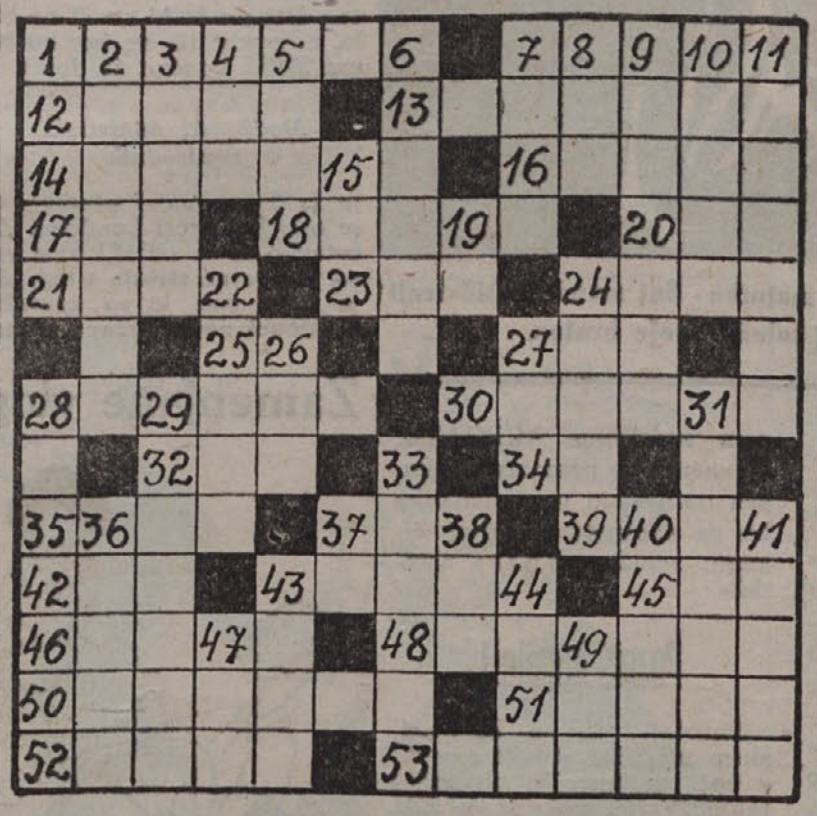

Vodoravno: 1. obramba; 7. denar; 12. elektroda; 13. setev; 14. moško ime; 16. starinska peč; 17. gospa - brez prve četrtine; 18. hrib pri Beogradu; 20. moško ime; 21. odirač - brez začetka in konca; 23. žensko ime; 24. položaj; 25. osebni zaimek; 27. naziv; 28. tropična ptica; 30. filozof (pravilno bi bilo brez j); 32. prst; 34. pivo starih Slovanov; 35. glasbeni instrument, tudi sicer znana beseda, sedaj na slabem glasu; 37. sorodnik; 39. mnečno jamstvo; 42. moško ime; 43. gorovje; 45. kobila, toda samo zadnji del; 46. delavec; 48. slovenski pisatelj; 50. indijska reka; 51. drevored; 52. pripadnik azijskega naroda; 53. zložene stvari.

Navpično: 1. stran neba; 2. bolezen; 3. slovenski pesnik; 4. pesem; 5. merilna priprava; 6. tržaško predmestje (2. sklon); 7. ločilo; 8. žensko ime; 9. moško ime; 10. žensko ime; 11. čin v cerkveni hijerarhiji; 15. rastlina; 19. nota; 22. »Šiba božja«; 24. kdor jo ima, godrnja; 26. moško ime; 27. tako se končujejo nekatera japonska imena; 28. državnik; 29. tako pravijo nekod netopirju; 31. evropska država; 33. sodobni državnik; 36. drobci, trske; 37. mera; 38. angleško pivo; 40. bojevnik; 41. hlapec; 43. povelje; 44. moško ime; 47. latinski pozdrav; 49. poslanci.

Plot

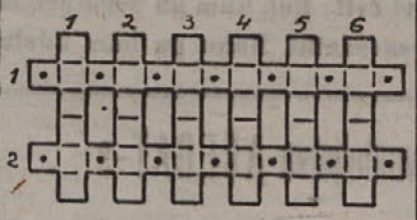

Navpično: 1. škodljiva žuželka; 2. konjederec; 3. javno obvestilo; 4. panoga; 5. samo eden; 6. država v Aziji. Namesto pik postavi odgovarjajoče črke in dobiš vodoravno: 1. slovenski časopis; 2. kdo ga čita.

Račun

22. apr	KVAS	L. 24.—
5. apr.	KONJAK	L. 1234.—
29. apr.	MLEKO	L. 23.—
2. apr.	SLADKOR	L. 465.—
27. apr.	MOKA	L. 412.—
4. apr.	SLANE RIBE	L. 256.—
21. apr.	SUHO MESO	L. 524.—
12. apr.	ZELENJAVA	L. 73.—
18. apr.	KONZERVA	L. 275.—
	Skupaj:	

Odgovorni urednik: Jože Koren

Rešitev ugank št. 19

ZEMLJEVID — Vodoravno: 1. ud, 4. Jena, 7. elan, 8. goban, 10. as, 11. narod, 14. om, 15. Mars, 18 čopa, 19. Eva, 21. er, 22. Radoj, 24. lakaj, 26. revež, 30. ga, 31. in, 34. opasilo, 37. zaspan, 39. val, 40. sir, 41. Eda, 42. Laudon, 45. gavran, 46. iam, 47. Aido, 48. on. — Navpično: 1 in 17. Tujega nočemo, svojega ne damo! 3. delo. 5. nabor, 6. Ana, 9. Nada, 12. Amor, 13. omara, 16. redar, 20. ahf, 23. ak, 25. če, 27. vas, 28. žila, 29. popravilo, 32. Nola, 33. pas, 35. pa, 36. Ivan. 38. sila, 42 Don, 44. uradno.

ČRKOVNICA — Največ sveta otrokom sliši slave!

KVADRAT: PAKT, AMOR, KOKS, TRST.

PREMIKALNICA:

tIPKa
veDRO
gROZa
lIŠIca
goJENec
AKAcija

Idrija, Prosek, Kozina.

VERIGA — I. naloga, Anders, narava, ananas; II. pankrt, robida, predor, terica; III. Primož, revija, prizor, živina.

BESEDNICA: S Pleme
N Požar
E Afekt
Ž Pamet
N Zahod
I Odeja
K Hotel

Imena izžrebancev objavimo prihodnjič.

Kupon št. 22

nagradno tekmovanje Ljudskega tednika

Križi in težave tržaških šovinistov

Ameriški vojak na Morganovi črti: Hej, kam pa prestavljaš mejnike - Saj smo že ratificirali! Tržaški fašist: To ste mi zavezniki. Kako pa bom odslej tolažil svoje bratce.

O KRUHU

Sinček je mamico prosil:
»Daj mi košček kruha!«
»»Belega?««
»Vseeno. Le debelega,
veš, jaz sem lačen.«
Odgovor ni napačen!
Kdo danes še gleda
na kvaliteto?
Prazen želodec želi
kvantiteto!

Klepetavi vrabec in živilske nakaznice

V zvezi z aretacijo uradnikov, ki so ponarejali in sploh goljufali z živilskimi nakaznicami, se je na policiji zglasil tudi neki vrabec in skromno povedal, da že dve leti čivka po strehah o tej aferi. Zaprosil je za službo, pa so ga odklonili s pripombo, da ni prikladen za najboljšo policijo na svetu. Pravi policaj, so mu rekli, o takih rečeh nič ne čivka, ampak jih lepo spregleda, dokler se le da. Vrabec se je obrnil; spustil ravnatelju na glavo nekaj, kar je bilo po barvi »kaki« uniformi podobno in užaljeno odletel.

Stavka v Pulju

Ko so stavkujoči v Pulju prišli pred urad ZVU, so našli na vratih angleškega častnika listek: Me ni doma. Čeprav je bil častnik v uradu, je listek vseeno govoril resnico. Častnik je namreč doma na Angleškem in ne v Pulju. Zato se ni nič zlagal, ko je napisal: Me ni doma. Če bi bil častnik doma, to se reče, na Angleškem, bi bilo v Pulju vse drugače in bi stavk ne bilo, tako kot jih ne bo, ko bo vsa ZVU končno že doma.

Madžarski ministrski predsednik

je iz Švice podal ostavko in se odpeljal proti Londonu. Za ostavko se je odločil baje zato, ker se ne strinja s tem, da je treba vse, ki so zagrešili prestopek zoper državo, postaviti pred sodišče. Madžarski narod je ob izgubi svojega dragega predsednika zelo potrt in si ga želi čimprej nazaj. Pripravlja mu lep sprejem in mu je že določil sobo v eni izmed največjih zgradb Budimpešte. Tudi na položaj predsednika bi ga v primeru vrnitve več ne postavili, ker je ta služba naporna, ampak bi mu odobrili nekaj let počitka v samoti.

Ratifikacija

Amerika je podpisala
s tem, kajpak, zmeda je nastala.
Zdaj vilo svojo bom prodal.
na jug, domov se bom podal:
Saj najti mi ne bo pokoja,
v okviru nekakšnega STO-ja.
Od jeze v ustnice se grizem,
telo razganja šovinizem.
Za nas, veste, to niso šale,
za nas, od »Lege Nazionale«.

Nočna procesija v Gorici

V Gorici so priredili nočno procesijo. K slavnosti je bil povabljen le ožji krog najgorečnejših pristašev. V sprevodu so nosili pod pazduho sliko svetogorske Matere božje. Procesija pa ni zavila, kot običaj nazaj, od koder je prišla, ampak je odšla tja na laško stran. Vse govorice, češ da je bila ukradena, so izmišljene. Slika je dobila le dekret za prestavitev in to baje naravnost iz Vatikana. In da bi bila prestavitev čim slovesnejša, so jo priredili v tihi noči in ob spremstvu neoporečnih gospodov. Da so govorice o kraji neutemeljene, je jasno, saj ni doslej o tem niti sam škof Santin črhnil nobene besede. Baje je tudi sama Sveta gora že dobila dekret za prestavitev proti jugu. A gora, kot znano, ni nora in ne bo šla nikamor, odnesti se je pa tudi ne da kar tako čez noč.

Socialna gesta ravnateljstva ACEGAT-a

Po vseh mogočih socialnih določbah ravnateljstva družbe ACEGAT je najnovejša socialna gesta naravnost prekosila vse dosedanje. Ravnateljstvo je uvidevno in je v interesu malega človeka, ki si služi kruh z delom svojih rok in v potu svojega obraza, zvišalo prevoznino in s tem prisililo ta stan, da se odslej ne poslužuje več električnega prevoznega sredstva, temveč hodi peš v službo. S tem si delavec prihrani mesečno nekaj sto lir, ki jih je prej razsipno zapravil za tramvaj. Tudi v zdravstvenem oziru je ta povišek zelo dobrodošel, saj je znano, da je delavcu po težkem delu v zaprašenih tovarnah daljši sprehod naravnost življenjsko važen. Če s tem poviškom niso prizadeti boljši krogi, to ravnateljstva nič ne moti, saj je omenjeno ravnateljstvo že od nekdaj na strani delavstva in mu je malo mar, kaj porečejo na to tisti, ki si s črno borzo in drugimi, v Trstu legalnimi sredstvi, polnijo žepe. V zahvalo za uvidevnost, ki jo delavstvu izkazuje ravnateljstvo, so po tovarnah pričeli zbirati denar za spomenik, ki bo postavljen nekje sredi mesta in bo še poznim rodovom pričal o socialnem zadržanju ACEGAT-a. Spomenik bo predstavljal prazen tramvajski voz, pod njim bo pa napisano z zlatimi črkami: »Služimo (p r i) narodu!«

Pozor, kopalci!

Poročajo, da so na Švedskem ameriški vojaki navalili z noži na črnce in jih težko ranili. Vzrok pokolja je bila rasna mržnja. Opozarjamo kopalce, da je črna koža zato v Trstu skrajno nevarna in naj upoštevajo to vsi, ki se izpostavljajo sončnim žarkom. Lahko bi jih kdo zamenjal s črnci in posledice ne bi izostale. Zato: pozor pri kopanju! Če si v vodi, pazi na pešekana, na suhem pa poišči senčnat prostor!

Zamenjane vloge

Novinar Persolja je že ponovno odkril nekaj zločincev

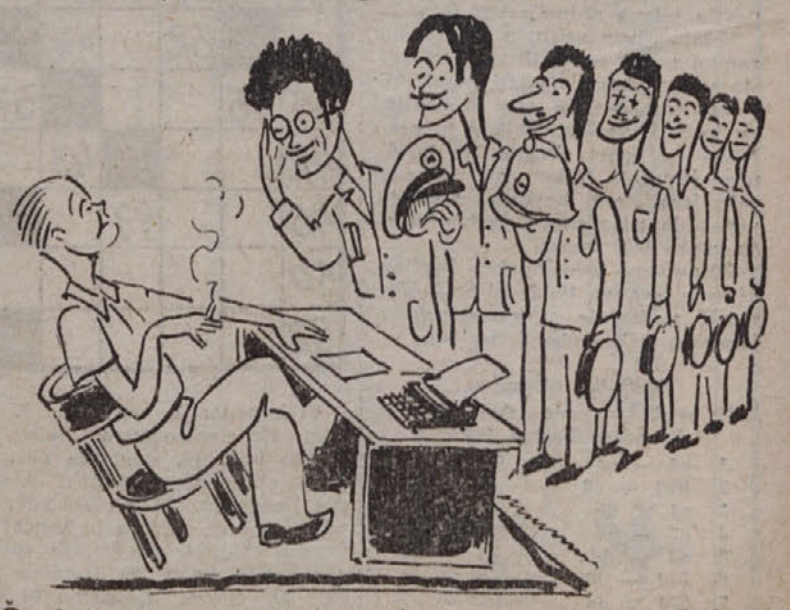

Čerini: Ker ste dokazali, da ste vi boljši lovec kot mi, prihajamo mi k vam po informacije.